

Sisekaitseakadeemia
Sisejulgeoleku instituut

Remo Perli

KORRUPTSIOONIVASTASED MEETMED EESTI SPORDIS

Magistritöö

Juhendaja:
Riina Kroonberg, MA

Kaasjuhendaja:
Tanel Kalmet, MA

Tallinn 2020

ANNOTATSIOON

Sisejulgeoleku Instituut	Kaitsmine: juuni 2020
Töö pealkiri eesti keeles: Korruptsioonivastased meetmed Eesti spordis	
Töö pealkiri võõrkeeles: Anti-corruption measures in Estonian sports	
<p>Magistritöö on kirjutatud eesti keeles ja sisaldab ingliskeelset resümeed. Töö maht on 80 lehekülge. Magistritöös on kasutatud 127 erinevat allikat. Andmete illustreerimiseks on kasutatud 24 tabelit ja 9 joonist.</p> <p>Magistritöö eesmärgiks on välja selgitada korruptsiooni ennetamise ja tõkestamise meetmed Eesti spordis. Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud neli uurimisülesannet: analüüsida teoreetilisi lähtekohti, spordikorruptsiooni vorme ja ennetuse ja tõkestamise meetmeid, kasutades läbiviidud uuringuid ja teadusartikleid; analüüsida Eesti spordiga seotud korruptsiooni süütegusid ja jõustunud kohtuotsuseid; analüüsida Eesti ekspertide hinnanguid korruptsiooni ennetamise ja tõkestamise meetmetest spordis; sünteesida teooria ja uuringute tulemusi ning teha ettepanekud korruptsiooni vastaste meetmete tõhustamiseks spordis.</p> <p>Magistritöö eesmärgi saavutamiseks ja uurimisülesannete täitmiseks kasutati fenomenograafilist uurimisstrateegiat. Magistritöö andmekogumise meetodina kasutati poolstruktureeritud intervjuusid ja dokumendianalüüsi. Uuringu tulemustest lähtuvalt tegi autor 18 ettepanekut korruptsiooni ennetamise ja tõkestamise meetmete tõhustamiseks Eesti Spordis.</p>	
Lisad: -	
Võtmesõnad: korruptsioon, spordikorruptsioon, doping, kokkuleppemängud, kriminaliseerimine, meetmed	
Võõrkeelsed võtmesõnad: corruption, sport, doping, match-fixing, criminalization, measures	
Säilitamise koht:	
Töö autor: Remo Perli	
Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjallikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.	
Allkiri:	Kommentaar: -
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Riina Kroonberg	Allkiri:
Kaasjuhendaja: Tanel Kalmet	Allkiri:
Kaitsmisele lubatud	
Instituudi juhataja: Erkki Koort	Allkiri:

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. KORRUPTSIOON JA SELLE SEOTUS SPORDIGA	9
1.1. Korruptsiooni määratlemine ja mõju ühiskonnale.....	9
1.2. Korruptsiooni mõju spordile.....	12
1.3. Korruptsiooni vormid spordis	19
1.3.1.Doping	25
1.3.2.Kokkuleppemängud	27
1.3.3.Altkäemaks	32
1.3.4.Rahapesu	33
1.4. Korruptsiooni ennetamine ja tõkestamine spordis.....	35
1.4.1.Ennetustöö sportlastega ja taustajõududega	35
1.4.2.Organisatsioonide vaheline koostöö	37
1.4.3.Seaduste ja regulatsioonide ühtlustamine ning karistuste karmistamine	39
1.4.4.Strateegiate valik	40
2. KORRUPTSIOONIVASTASED MEETMED EESTI SPORDIS	42
2.1. Uuringu protsess ja metodoloogia	42
2.2. Eesti kohtupraktika spordikorruptsiooni alastes juhtumites.....	44
2.2.1.Narva Trans jalgpallurite kokkuleppemängude juhtum.....	45
2.2.2.Eesti murdmaasuusatajate dopingu juhtum	51
2.3. Ekspertintervjuude tulemused	54
2.4. Uurimistulemuste analüüs, järeldused ja ettepanekud.	71
KOKKUVÕTE.....	80
SUMMARY	82
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	82
LISAD	91

SISSEJUHATUS

31.10.2003. a. heaks kiidetud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni korrupsioonivastane konventsioon, millega Eesti liitus 2010 aastal, viitab korrupsioonile kui ohule ühiskonna stabiilsusele ja julgeolekule, mis õõnestab demokraatlikke institutsioone ja väärtusi, põhjustab inimeste ebavõrdset kohtlemist, kahjustab konkurentsi ja seab takistusi majandusarengule. Ohtude ärahoidmiseks on oluline eelkõige ohu ennetamine, aga selleks kuluvad ressursid tulevad kogu ühiskonna arvelt ja on piiratud. Korrupsioonikuritegude tõkestamiseks tuleb tähelepanu pöörata kuritegude toimepanemist soodustavate asjaolude välja selgitamisele, millega vähendatakse ohu tekkimise võimalusi ja ära hoitakse ära ühiskonnale tekkivat kahju. (United Nations, 2004)

Majandustegevuse üheks kasvava trendiga osaks nii sisemajandusliku koguprodukti kui tööhõive poolest on sport. Euroopa Liidus moodustab sport 2,12% SKP-st ja 2,72% tööhõivest. (Euroopa Liidu Teataja, 2018, p. 2) 2015. aastal Riigikogu poolt kehtestatud Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030 määratlevad Eesti ühe prioriteetse arengusuunana sporti ja liikumist kui olulist majandusharu, mis mitmekesistab kultuuri- ja noorsootööd, panustab kasvavalt integratsiooni, majandustegevusse ja tööhõivesse (Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030). Kui lisame siia ka iga aastased spordile tehtavad avaliku sektori kulutused, ca 17 miljonit keskvalitsuselt ja ca 60 miljonit kohalike omavalitsustelt (Taro & Hanni, 2015, p. 35), siis on mõistetav, kui olulist rolli etendab sport ühiskonnas ja miks tuleb seista ausa, läbipaistva ja eetilisi väärtustel põhineva spordi eest.

Samas David Howman, kes oli aastatel 2003-2016 Maaailma Antidopingu Agentuuri juht, väitis 2014. a. ajalehele Telegraph, et tema arvates kontrollib organiseeritud kuritegevus ühel või teisel viisil vähemalt 25 protsenti kogu maailma spordist (Howman, 2014). Selline kuritegevuse osakaal on hirmutav, sest kuna sport on üks enim avalikkust ning meediat huvitav nähtus, võib seda pidada ka eeskuju ja hea tervise sümboliks, mille peamine eeltingimus on ausus. Viimastel aastatel on see tingimus aga tugevalt kõikuma löönud. Sporti seostatakse üha rohkem dopinguga, korrupsiooniga, mängude kokkuleppimisega, mängijatega kaubitsemisega, rahapesuga ja huligaansusega. (Geeraert, 2018, p. 44) Sellise tendentsi ohtlikkust kirjeldab Euroopa Nõukogu spordivõistlustega manipuleerimise vastase konventsiooni seletuskiri, mis sissejuhatuses rõhutab: „spordivõistlustega manipuleerimine võib põhjustada ohtu õigusrüügi

põhimõtetele, sest see on seotud pettuse, organiseeritud kuritegevuse ja korrupsiooniga. See ohustab ka spordi tulevikku sotsiaalse, kultuurilise, majandusliku ja poliitilise nähtusena, mis võetakse kõne alla iga kord, kui tekivad kahtlused spordi usaldusväärsuses ja väärtustes. Spordieetikat ja iga spordivõistluse aluseks olevat ettearvamatus ohustades seab see kahtluse alla just spordi olemuse ning seega avalikkuse huvi spordi vastu ning avalik-õiguslike ja erasponsorite valmisoleku seda rahastada“. (Euroopa Nõukogu, 2014)

2019. aastal ilmsiks tulnud mastaapsed dopinguga seotud juhtumid Eesti spordis on viinud murdmaasuusatamise maine allamäge ja mõjutanud negatiivselt ühiskonna arvamust ausa spordi võimalikkusest ja vähendanud sponsorite huvi spordi finantseerimiseks. Autori väidet toetab ka Eesti Rahvusringhäälingule antud intervjuus Eesti Olümpiakomitee asepresident Toomas Tõniste, kinnitades dopingujuhtumite suurt mainekahju ja usalduse kaotamist spordis (Tõniste, 2019). Juba varasemalt on ausa spordi mainet kahjustanud Narva Transi jalgpallimeeskonna kokkuleppemängude avalikuks tulek 2013. aastal ja sellele eelnenud Eesti tippsuusatajate dopingukahtlused. Seega on korrupsioon Eesti spordis reaalne nähtus, mis on juba põhjustanud olulist kahju.

Rahvusvahelistest uuringutest tulenevalt käsitletakse spordikorrupsioonina põhiliselt keelatud ainete kasutamist (doping), altkäemaksu, kokkuleppemänge, siseteabe ärakasutamist ja rahapesu (Brooks, *et al.*, 2013, pp. 5-7, Gorse & Chadwick, 2011, p. 10). Eesti õigusruumis on korrupsioon eelkõige reguleeritud avaliku sektori tööd käsitleva korrupsioonivastase seaduse sätetega ja karistusseadustikust tulenevate sanktsioonidega. Spordiga seonduvat korrupsiooni on käsitletud hasartmänguseaduses § 100, milles rikkumine on sätestatud väärtena (ennustatavate sündmuse mõjutamine). Dopingu reeglite rikkumist ja spordialaliitude sanktsioone reguleerib spordiseadus. Kuigi karistusseadustik sätestab korrupsiooni süütegudena altkäemaksu, kelmuse, toimingupiirangu rikkumise, omastamise, dokumendi võltsimise, mõjuvõimuga kauplemise, siis seni on spordikorrupsiooni kriminaliseerimisel lähtunud ainult rahvatervisevastaste süütegude peatükis oleva dopingu kasutamisele kallutamise paragrahvist. Seni Eestis aset leidnud spordikorrupsiooni juhtumid on olnud aga oma sisult, mastaapsed, tahtlikud, süsteemsed, pikaajalised ja organiseeritud (M. A. kriminaalasi karistusseadustiku § 195 lg 2 p 1 järgi, 2019), mis eeldaks spordikorrupsiooni kuritegude laialdasemat ja selgemat kriminaliseeritust. Senine kohtupraktika on seni näidanud erinevaid arusaamu erinevate kohtuastmete vahel. Erinevalt näiteks Austriast, Saksamaa, Prantsusmaast, Itaaliast ei ole Eestis dopingu kasutamine kriminaliseeritud ning see tõttu jäid

ka Eesti murdmaasuusatamist raputanud dopingu kasutamise juhtumid Eestis kriminaalkorras menetlemata, samas kui Austria kriminaalseadustik sätestab karistusena spordipettuse eest vabaduse kaotuse kuni kolmeks aastaks ja raske pettuse korral kuni kümneks aastaks (Criminal Code of the Republic of Austria, 2020 § 147). Eeltoodut arvestades on autor seisukohal, et hetkel Eestis kasutatavad spordikorrupsiooni ennetamise ja tõkestamise meetmed pole piisavad. Otsustavamad tegutsemist eeldab ka 1.09.2019. a. jõustunud Euroopa Nõukogu spordivõistlustega manipuleerimise vastase võitluse konventsioon (avati allkirjastamiseks Šveitsis Magglingenis 18.09.2014) ja mille Eesti valitsus allkirjastas 2016. a. (Vabariigi Valitsus, 2016). Konventsioon näeb ette, et liitunud riikide spordivõistlustega manipuleerimise eest määratavad karistused on tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad ning rõhutab ennetuse ja koostöö olulisust. (Euroopa Nõukogu, 2014)

Magistritöö teema on **aktuaalne**, sest Eesti sportlaste ja treenerite osalus rahvusvahelises dopinguskandaalis Seefeldis (politseioperatsioon koondnimetusega „Aadrilaskmine“) on põhjustanud Eesti spordile olulist mainekahju ja viinud Eesti murdmaasuusatamise kriisini, kus praktiliselt puudub riiki esindav koondis, sponsorid ja tuleviku perspektiivid. Kahtluse alla on sattunud ausa spordi võimalikkus Eesti spordiruumis ning pärsitud on noortele sportlastele antav eeskuju. Tuues välja korrupsiooni vormid ja korrupsiivse käitumise ajendid spordis ning selgitades välja rakendamist vajavad korrupsioonivastased meetmed, saab käesolevat magistritööd käsitleda ausa spordi eest võitluse instrumendina, ennetamaks ja tõkestamaks korrupsiooni Eesti spordis. Käesolevast aastast on Eesti Olümpiakomitee poolt asutatud EADSE (Eesti Antidopingu ja Spordieetika Sihtasutus) alustanud spordivaldkonna korrupsiooniriskide hindamise meetodika ja spordikorrupsiooni süütegude uurimise, tõkestamise ja ennetuse struktuuri loomist. Kokkuleppel töö autori ja EADSE juhtkonnaga on ootus kasutada käesoleva magistritöö tulemusi sisendina loodava struktuuri üles ehitamisel. Koostöös Audentese spordigümnaasiumiga on käesoleva töö autor alustanud ka noorte sportlaste korrupsioonivastase teadlikkuse tõstmise koolitustega, mis on oluline samm noorsportlaste korrupsiooni teadlikkuse tõstmisel Eestis. Magistritöö oodatav tulem annab võimaluse koolitusmaterjalide ja õppemetoodika kvaliteedi parandamiseks, kasutades töös käsitletud teoreetilisi allikaid ja empiirilisest uuringust tulenevaid seisukohti.

Magistritöö on **uudne**, sest kuigi korrupsiooni teemal on kirjutatud mitmeid magistritöid, mis on keskendunud erinevates valdkondades levinud korrupsiooni vormidele ja rikkumistele, nt karistusõiguses arsti ametiisikuna käsitlemise võimalused (Schneider, 2016), ärisectori

korruptsioonile Eestis (Jürgenson, 2017), poliitilisele korruptsioonile ja kohaliku omavalitsuse äriühingu politiseerumisele kui korruptsiooniriskile (Plaado, 2011), siis käesoleva töö autorile teadaolevalt on spordikorruptsioonist kirjutatud ainult üks magistritöö (Juuse, 2015), mis käsitleb korruptsiooni Eesti spordis üldisemas plaanis ja läbi puuduste erasektori altkäemaksu kriminaliseerimisel. Eelnevalt väljatoodud Eesti sportlaste ja treenerite osalusega korruptsiooni juhtumid spordis, menetlus- ja kohtupraktika ning Euroopa Nõukogu konventsioonist tulenevad nõuded eeldavad käesoleva töö autori hinnangul aga olulisemalt laiaulatuslikumat uuringut, probleemide kaardistamist ning süstemaatilisemat korruptsiooni süütegude ennetuse ja tõkestamise meetodite rakendamist.

Ülaltoodust tulenevalt on magistritöö uurimisprobleem püstitatud küsimusena kuidas tõhustada korruptsioonivastast võitlust Eesti spordis. Uurimisprobleemist lähtuvalt püstitatakse järgnevad uurimisküsimused:

1. Millised on peamised probleemid korruptsiooni ennetamisel ja tõkestamisel Eesti spordis?
2. Millised on õigusnormidest tulenevad võimalused ja kitsaskohad spordikorruptsiooni käsitlemisel?
3. Millised võimalused on korruptsiooni ennetamise ja tõkestamise tõhustamiseks spordis?

Magistritöö eesmärk on välja selgitada korruptsiooni ennetamise ja tõkestamise meetmed Eesti spordis. Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

1. Analüüsida teoreetilisi lähtekohti, spordikorruptsiooni vorme ja ennetuse- ja tõkestamise meetmeid kasutades läbiviidud rahvusvahelisi uuringuid ja teadusartikleid.
2. Analüüsida Eesti spordiga seotud korruptsiooni süütegusid ja jõustunud kohtuotsuseid.
3. Analüüsida Eesti ekspertide hinnanguid korruptsiooni ennetamise ja tõkestamise meetmetest spordis.
4. Sünteesida teooria ja uuringute tulemusi ning teha ettepanekud korruptsiooni vastaste meetmete tõhustamiseks spordis.

Magistritöö koosneb kahest peatükist. Esimene peatükk annab teoreetilise ülevaate korruptsioonist, selle vormidest ja seotusest spordiga. Analüüsitakse sportlaste korruptiivse käitumise motiive ja spordikorruptsiooni tagajärgi.

Teine peatükk moodustab töö empiirilise osa, kus töö eesmärgi täitmiseks viiakse läbi kvalitatiivne fenomenograafiline empiiriline uuring. Kvalitatiivne fenomenograafiline lähemine valiti magistritöös seetõttu, et eesmärgiks on saada terviklik empiiriline andmestik ning järeldused tehakse ilma statistiliste vahenditeta (Laherand, 2008, lk 21). Kvalitatiivse uurimise protsessis lähtub uurija empiirilisest materjalist. Materjali tõlgendades, analüüsi ja võrdluste abil kerkivad esile uuritavad ja huvipakkuvad teemad. (Hirsjärvi, *et al*, 2010, lk 243) Antud uurimus keskendub sotsiaalse nähtuse uurimisele ning ühiskonna arusaamadele ja seisukohtadele. Andmekogumise meetoditena kasutatakse dokumentide sisuanalüüsi ja poolstruktureeritud ekspertintervjuusid. Intervjuu on kvalitatiivse uurimuse puhul peamine uurimismeetod ning seda põhjusel, et intervjuu on paindlik, annab võimaluse andmeid koguda vastavalt olukorrale ning võtab arvesse vastajat. Antud uurimusse sobib intervjuu andmekogumise meetodina, sest intervjuu formaat on sobilik teemadele, mida on vähe uuritud ja seega ei ole võimalik vastuseid ette näha. (Hirsjärvi, *et al*, 2010, lk 192). Ekspertintervjuude puhul kasutatakse suunatud valimit, kus intervjuud viiakse läbi erinevate spordiliitude juhtidega (nt Eesti Jalgpalliliit, Eesti Suusaliit), Eesti Antidoping SA esindajatega, Eesti Olümpiakomitee esindajatega, sportlastega, Justiits- ja Kultuuriministeeriumi esindajatega, Audentese spordigümnaasiumi esindajatega, Spordikoolituse ja -Teabe Sihtasutuse esindajatega ja politseiuurijatega.

1. KORRUPTSIOON JA SELLE SEOTUS SPORDIGA

1.1. Korruptsiooni määratlemine ja mõju ühiskonnale.

Alapeatüki eesmärk on anda ülevaade korruptsioonist kui nähtusest, erinevatest defineerimise lähtekohtadest ja korruptsiooni mõjust erinevatele valdkondadele.

Korruptiivne käitumine on olnud ühiskondadele iseloomulik juba kaugest minevikust. Juba inimkonna esimeste kirjatööde leiud sisaldavad arvukalt kaebusi ametnike või ühiskonna moraalset arusaama puudumise kohta, mis võimaldab arvata, et inimesele on omane uskumus ühiskonna amoraalsest olemusest (Rose, 2018, p. 222). Keeton (1925, pp. 441-452) kirjeldab iidse Mesopotaamia riigi Lagashi valitseja (2400 e.m.a.) juhtimisreforme, mille eesmärk oli juba siis vähendada tänapäeva mõistes korruptsiooni ja ebaperemehelikku juhtimist. Ka spordis ei ole ebaeetilisus ja kriminaalsus uus nähtus. Ajaloolised allikad kirjeldavad esimest dokumenteeritud matšide kokkuleppimise juhtumit, kus poksija Eupolos Tessaaliast andis 338 e.m.a. Kreeka olümpiamängudel altkäemaksu kolmele oma vastasele, et need võitleksid poole jõuga ja laseksid Eupolosel võita. Vana-Kreeka sportlased jõid jõudluse suurendamiseks erinevaid alkoholsete jooke ning söid hallutsinogeenseid seeni. Rooma Colosseumi gladiaatorid kasutasid väsimusest ülesaamiseks ja vigastuste leevendamiseks stimulanste ning keskajal kasutasid rüütlid erinevaid erguteid lahingus vastupidavuse parandamiseks. (Antonopoulos, 2015, p. 169)

Hoolimata juba tuhandeid aastaid kestnud murest korruptsiooni ja halbade eetikastandardite pärast, ei ole korruptsiooni täpse olemuse osas siiski veel üksmeelt. Rose (2018, p. 222) leiab, et pidevalt on suurenenud küll korruptsiooni määratluste arv aga mõiste enda selgus on vähenenud ja üha raskem on aru saada, mida teadlased ja poliitikud täpselt silmas peavad kui korruptsiooni teemadel arutlevad. Tõlgendamise teeb veel raskemaks asjaolu, et korruptsioon on sündmuste hindamine, mitte sündmuste kirjeldamine ning just hinnangulisus on teinud korruptsiooni täpse määratluse keeruliseks ja erinevad autorid on jõudnud erinevate tõlgendusteni (Karklins, 2005; Senior, 2004; Klitgaard, 1998; Rose, 2018; Roberts 2015 jt).

Ühed autorid toovad defineerimisel välja võimusuhted. Näiteks Klitgaard (1998, p. 4) on korruptsiooni iseloomustamiseks kasutanud valemit, kus korruptsioon moodustub monopoolse

võimu ja valikuvabaduse liitmisest, millest on lahutatud vastutavus. Senior (2004, p. 24) leiab, et korruptsiooni iseloomustab tegevus, kus korruptant teeb varjatult teene pakkujale, mõjutamaks tegevust, mis korruptandile kasu toob ja mille üle pakkujal on mõjuvõim. Tänapäeval üheks enamlevinud korruptsiooni käsitlevaks definitsiooniks peetakse Maailma Panga (World Bank, 1997, p. 102) kirjeldust, kus korruptsioon on sõnastatud kui ametikohast tuleneva võimu väärkasutamise isikliku kasu eesmärgil. Kuigi mõned poliitika teadlased (Leff, 1964, pp. 8-14; Huntington, 1968, pp. 59-71) on argumenteerinud, et kompenseerimaks riiklike reeglite ebatõhusust ja liigset bürokraatiat, on mõõdukas korruptsioon majanduse elavdamise tarbeks kasulik, siis enamus autoreid (Warren 2010, p. 54; Gerring & Thacker, 2004, pp. 295-330; Rose, 2018, pp. 220-223) on ühisel arvamusel korruptsiooni pidurdavast mõjust ühiskonna arengule. Sellisele negatiivsele mõjule viitavad näited korrumppeerunud Aafrika- ja Lõuna Ameerika riikide madalast elatustasemest ja vaesusest (Sheifer & Vishny, 2010, p. 49).

Teised definitsioonid rõhutavad lubatud ja mittelubatud toimingute omavahelist seost, kuna olenemata korruptsiooni mõistmise keerukusest, on siiski võimalik aru saada paljude erinevate teguviiside põhjustest. Seega võib korruptiivseks käitumiseks lugeda ühelt poolt tegevusi seaduslike tegevuste raames, mida aga eetikanormide või ühiskonnas kokkulepitud arusaamade järgi peetakse (sest see paistab nii välja) ikkagi korruptiivseks käitumiseks ja teiselt poolt aga käitumist, mis on nii korruptiivne kui ka ebaseaduslik. Seetõttu on korruptsioon väga laialt määratletav või erinevateks koostisosadeks jaotatav ning see võib sisaldada ebaseaduslikke või seaduslikke, kuid mitteaktsepteeritavaid toiminguid. (Johnston, 2005. p.73)

Kolmas defineerimise viis on tuua fookus moraalile ja kultuurile, sest korruptiivne käitumine on peaaegu alati seotud moraalseste põhimõtetega, mis aga tänu subjektiivsusele põhjustab mõistete ebaselgust. Tuleb tähele panna, et moraalil põhimõtted on sõltuvad kultuuri eripäradest, põhjustades seega väga erinevaid korruptsiooni määratlusi, mis kõik tõmbuvad mõnevõrra erinevatesse suundadesse. (Rose, 2018, p. 222)

Holmes (2015, p. 4) kinnitab eelnevat ja toob neljanda defineerimise fookusena välja just kultuuri, sest tema sõnul on korruptsiooni erinevate tõlgenduste üheks põhjuseks just kultuur, mis hõlmab endas erinevaid uske, suhtumist ja käitumist konkreetses ühiskonnas ja mida mõjutavad tugevalt traditsioonid ja ajalugu. Seega, kuigi korruptsiooni on raske defineerida, tuleb seda siiski tulenevalt keskkonnast hinnata.

Korruptsiooni tuleb analüüsida ka läbi erinevate sektorite, sest kuigi tihti omavahel seotuna, on see eristatav nii avalikus, era- kui kolmandas sektoris. Korruptsiooni avalikus sektoris nimetatakse sageli bürokraatlikuks korruptsiooniks, mis esineb tavaliste inimeste elus avalike teenuste tarbimisel nagu nt haiglad, koolid, tõendeid väljastavad asutused, politsei ja tolliametnikud. Bürokraatlikus korruptsioonis võivad kuritegelikul teel liikuvad summad olla üsna tagasihoidlikud (kohalikele tingimustele vastavad) ja seetõttu nimetatakse seda tihti rutiinseks või väikeseks. Sellegipoolest võivad asjaomased summad olla kokkuvõttes ka märkimisväärselt suured. (Andvig, *et al.*, 2000, p.18) Avalikule sektorile on iseloomulik ka poliitiline korruptsioon, mis on põhjustatud poliitikute huvist saada konkurentide ees varjatud või ebaõiglaselt omandatud eeliseid, millest lähtuvalt tehakse poliitilisi otsuseid (Transparency International, 2012) ning mis võimaldab varjatult kasutada nii avalikke kui erasektori vahendeid erakondade eesmärkide rahastamiseks (Gingerich, 2009, pp. 509-541).

Erasektori korruptsiooni määratleb rahvusvaheline korruptsioonivastane organisatsioon Transparency International oma kodulehel kui eraettevõtete esindajate vahel sõlmitavaid korruptiivsed tehinguid ehk niinimetatud *business-to-business* korruptsiooni. Tehingute tegemine on usaldatud töötajatele, kelle tegevuse üle on üsna keeruline järelevalvet teostada ning tihti seda ei püütagi teha, kuna olulisim ajend korruptiivseks tegevuseks on püüd maksimeerida ettevõtte kasumit. (Transparency International, 2019) Argandoña (2003, p. 255) seletab erasektori korruptsiooni kui olukorda, kus ettevõtte juht või töötaja otsustab tegutseda enda kasuks ja vastupidiselt oma kohustustele ja vastutusele. Korruptsioon erasektoris on seega võrreldav poliitilise ja halduskorruptsiooniga (kohalikud omavalitsused), kus riigiteenistuja või poliitik kasutab avalikku ametit oma huvides. Võrreldes avaliku sektoriga on erasektori korruptsiooni vaadates siiski raskem aru saada, keda „petetakse”. (Johannsen, *et al.*, 2019, p. 9)

Kolmanda sektori korruptsiooni iseloomustavad pettused riiklike ja Euroopa Liidu toetuste saamisel, kus toetusprojektide läbiviimisel kasutatakse juriidilise „kehana“ mittetulundusühinguid ja sihtasutusi (Rahandusministeerium, 2018).

Paraku ei saa me korruptsiooni puhul rääkida ainult poliitikute, ametnike ja ärimeeste kuritegelikust käitumisest vaid ka pikemast ja laiaulatuslikumast protsessist, millest võib kujuneda oht riigi julgeolekule. Teoreetilisi selgitusi korruptsioonist tulenevale julgeoleku ohule annavad Kopenhaageni koolkonna julgeolekuanalüütikud Barry Buzan, Ole Wæver & Jaap de Wilde (1998, p. 5), kelle arvates võivad julgeolekuohud ning haavatavad kohad

ilmneda nii militaarses kui mittemilitaarses valdkonnas aga julgeolekuprobleemist lähtuvalt peavad nad vastama kindlaksmääratud kriteeriumitele, mis eristab neid lihtsalt poliitilisest vastasseisust. Seda arvamust täiendab Mälksoo (2009, lk 16-29), kes kirjeldab nõrke ohte nagu immigratsioon, etnilised konfliktid, keskkonnasaastatus, inimõiguste rikkumine ja demokraatlikud vajakajäämised, ning mittetoimivad riigistruktuurid. Ohtlikkust võimendab ka asjaolu, et korrupsioonikuritegude puhul on tegemist nõrke peitkuritegudega, ehk siis teod pannakse toime varjatult igapäevases elukeskkonnas ja tihti nõrke mõlemaid pooli rahuldaval moel. Selliselt toime pandud kuritegu kui kuriteost sündinud kahju on raske märgata ja seetõttu tekkinud (julgeoleku) ohud jäävad tihti tähelepanuta. (Karklins, 2002, pp. 22-32)

Kokkuvõtvalt saab väita, et kuigi inimkond on korrupsiooniga kokku puutunud juba ca 4000 aastat, siis seni pole ikkagi osatud seda kui nähtust täpselt ja üheselt kirjeldada ning seda tuleb osata hinnata ja analüüsida tulenevalt valitsevast moraalist, keskkonnast ja kultuurist. Korruptiivne käitumine on leitav nii avalikus, era- kui ka kolmandas sektoris ning võib põhjustada ohtu riigi julgeolekule.

1.2. Korrupsiooni mõju spordile

Käesolevas peatükis tuuakse välja korrupsiooni määramine spordis, vaadeldakse korrupsiooni spordis kui probleemi läbi ajaprisma ning käsitletakse sellega kaasnevat mõju nii spordiga seotud inimestele, asutustele kui ka sporti toetavatele ning sporti kui meelelahutust tarbivatele sihtgruppidele. Lisaks käsitletakse korrupsiooni levikut soodustavaid faktoreid spordis ning kirjeldatakse raskusi korrupsiooni avastamisel ja tõkestamisel spordis.

Konkreetsuse puudumine korrupsiooni määramisel teeb ebaselgeks ka korrupsiooni defineerimise spordis (edaspidi spordikorrupsioon), mistõttu on ka siin kasutusel erinevaid tõlgendusi ja definitsioone. Gorse & Chadwick (2011, p. 8) järgi hõlmab spordikorrupsioon igasugust ebaseaduslikku, ebamoraalset või ebaeetilist tegevust, millega üritatakse spordivõistluse tulemust tahtlikult moonutada ühe või mitme selle tegevusega seotud isiku isikliku materiaalse kasu saamiseks. Adam Masters pakub välja lihtsustatud määramise: „Spordis esinev korrupsioon võrdub avaliku arvamuse poolt põhjustatud kahtlusega, et sporti tehakse ja administreeritakse ausalt.“ Spordi tegemine hõlmab siin nii sportlase ettevalmistust kui ka reaalselt võistlemist. Mõiste „administreerimine“ koondab spordi erinevaid tahke - üksikuid sportlasi, võistkondi, klubisid, liigasid, võistlusi, riiklikke ühendusi, riigiametnikke ja

rahvusvahelisi organisatsioone nii avalikust kui ka erasektorist. (Masters, 2015, p. 113) Euroopa Nõukogu spordivõistlustega manipuleerimise vastase konventsiooni (2014) artikkel 3 kirjeldab spordivõistluste tulemustega manipuleerimist kui „tahtlikku kokkulepet, tegevust või tegevusetust, mille eesmärk on spordivõistluste tulemuse või käigu ebaaus muutmine, selleks et kõrvaldada täielikult või osaliselt spordivõistluse kogu ettearvamatus või osa sellest, saamaks endale või teistele põhjendamatu eelis“. See mõiste hõlmab nii kokkuleppeid, tegevusi või tegevusetust, mis reaalselt spordivõistluse käiku või tulemust muudavad, kui ka manipuleerimise ebaõnnestumise või muude asjaolude tõttu üksnes katse staadiumisse jäänud käitumist. (Euroopa Nõukogu, 2014)

Kuigi teadaolevalt on sporti ja korrupsiooni seostatud juba aastatuhandeid, siis teaduslikku kirjandust ja empiirilisi uuringuid on ilmunud alles viimastel kümnenditel ehk siis probleemiga on süviti hakatud tegelema üsna hiljuti. Sellele on tähelepanu juhtinud ka Boeri & Severgini (2013, p. 102), kes nimetavad seda üsna kahetsusväärseks, kuna korrupsiooni tagajärgi on nende arvates spordis mõnevõrra kergem tuvastada kui mõnes teises valdkonnas ning seetõttu on spordivõistluste põhjalikest analüüsides potentsiaalselt palju õppida. Erinevalt teistest korruptiivsetest käitumistest, kus tulemust on sageli keeruline mõõta, on spordivõistluste tulemuslikkus hõlpsasti jälgitav ja seda saab mõõta vastavalt üldiselt kokku lepitud mõõdikutele. Saadaval on ka üksikasjalikud andmed sportlaste omaduste ja spordisündmuste toimumise tingimuste kohta. (Boeri & Severgini, 2013, p. 102) Kuid siiski on majandusteadlased hakanud korrupsiooni nähtust professionaalses sporditööstuses uurima suhteliselt hiljuti ja erinevate korrupsioonitüüpide tuvastamine spordis on aset leidnud erinevatel aegadel. Doping spordis, ehk pettuse vorm, kus kasumi maksimaliseerimine väljendub täiendavates sportlikes autasudes ja sissetulekutes (Maennig, 2002, p. 76), on tippspordi tasandil muret tekitanud umbes 40 aastat ja mängude kokkuleppimisega seotud probleemid on veelgi uuemad. Seetõttu tundub, et käitumisvormid, mida nüüd loetakse spordis esinevaks korrupsiooniks ja mida peetakse sobimatuks ning spordi vaimuga vastuolus olevaks, on üsna hiljutine probleem. Miks see siis nii on, et kui korrupsiooni vormid näivad olevat spordi loomupärane osa ja on võistlusspordis aset leidnud alates selle loomisest alates aga probleemi olemasolu tunnistatakse alles nüüd? Peamise põhjuse toob välja Gardiner (2016, p. 9), selgitades, et tegelikult on enamik korrupsiooni vorme ühiskonnas probleemiks loetud alles suhteliselt hiljuti. Carr (2007, p. 228) täiendab, et Teise maailmasõja järgsel perioodil kortsutati küll kulmu era- ja avaliku sektori ebaeetiliste ja tänapäeva mõistes korruptiivse käitumiste korral kuid sellist teguviisi ei kritiseeritud avalikult. Altkäemaksu võtmist ja komisjonitasusid

(kickback) peeti rahvusvahelise ettevõtlusega tegelemise vajalikuks osaks ja oli üsna tavaline, et selliste ettenägematute kulude katmiseks lisati kauplemisele 5-10 protsendiline marginaal, ehk altkäemaksu käsitleti kui loomulikku kulu. (Carr, 2007, p. 228)

Alles 1970ndatel ja eelmise sajandi lõpu poole tunnustati kogu ühiskonda hõlmav korrupsioon ametlikult probleemiks. Selle protsessi tulemuseks olid rahvusvaheliste konventsioonide loomine, konkreetsete seadustega tagatud riiklikud meetmed ja valitsusvälised organisatsioonid, kes tõstsid esile nähtuse raskust ja soovi aktiivselt tegeleda korrupsiooniga ühiskonnas. (Gardiner, 2016, p. 9) Näitena saab esile tuua Transparency International võrgustiku leviku, kus Eesti osaleb Vabaaühendus Korrupsioonivaba Eesti näol.

Tänapäeval käsitletakse spordikorrupsiooni laialt levinud nähtusena, alates organiseeritud kuritegevusest suurtel rahvusvahelistel üritustel ja võistlustel kuni väikese ulatusega võimalustest lähtuvate üleastumiseni kohalikes klubides ja organisatsioonides (Manoli, *et al*, 2017, pp. 1-17). Korrupsiooni levikule on kaasa aidanud erinevad ühiskondlikud ja poliitilised protsessid. Antonopoulos (2015, p. 170) toob välja kolm põhjust, mis aitavad selgitada spordi korrumppeerumist peale II maailmasõja aegset perioodi:

1. Spordi professionaalsus ja rõhuasetus võitmisele.
2. Spordi politiseerimine, mis tõi kaasa võistluse lääne- ja nõukogude bloki vahel ja millest sai üks külma sõja ilminguid.
3. Spordi kommertsialiseerimine ja laiaulatusliku spordi- ja tervisetööstuse rajamine, kus keemiliselt paranenud jõudlus (ja välimus) näib olevat aktsepteeritav otsetee.

Spordikorrupsiooni nii pikka „peiteaega“ iseloomustab ka valdkonna sõltumatus, isoleeritus, läbipaistmatus ja kontrollmehhanismide nõrkus või puudumine. Mõistmaks, miks rahvusvahelised spordiorganisatsioonid pälvivad sagedasi etteheiteid ja on tihti korrumppeerunud, tuleb mõista nende institutsioonide ainulaadset seisundit riigis ja rahvusvahelises keskkonnas laiemalt. Pikka aega opereeris spordisektor isejuhtimise all ja ilma väliste institutsioonide kontrollita, kinnitamaks spordi sõltumatust poliitikast ja teistest valitsevatest organisatsioonidest (Geeraert, *et al*, 2014, pp. 281-306). Viimastel aastakümnetel on aga pööratud järjest rohkem tähelepanu riikide, ettevõtete ja asutuste juhtimiskvaliteedi parendamisele kuid spordiga seotud organisatsioonid on paraku sellest maha jäänud. Tulenevalt ajaloolisest taustast ja spordijuhtide soovist iseseisvalt valitseda, on rahvusvahelised spordiorganisatsioonid kasvanud nii, et nende juhtimismehhanismid on

oluliselt vähem arenenud kui paljudel valitsustel, ettevõtetel ja kodanikuühiskonna organisatsioonidel ning neil ei jagu võimekust omaks võtta ja rakendada hea valitsemise tavaga väljakujunenud standardeid. Samas spordi ja sellega seotud valdkondade kiiresti kasvavad kommertshuvid loovad viljaka pinnase korruptiivsete tegevuste viljelemiseks. (Pielke, R. Jr, 2016, p. 29)

Kuigi spordis on palju analüüsivat informatsiooni – tulemused, võistluste videod, tervise näitajad ning statistika, siis suur osa infost jääb siiski varjatuks. Näiteks kokkuleppemängude puhul on uurimine ja tõe väljaselgitamine väga raske ja aeganõudev tänu varjatud struktuuridele, nii illegaalselt kui legaalselt seotud osalejatele, erinevatele õiguskaitse kultuuridele ja keeleprobleemidele. Lisaks on Euroopa 28-liikmeline koostöö keeruline ja pikaajaline, samas kui ühe kindla mängu jooksul võib rohkem kui 50 inimest kümnest riigist olla osalenud erinevates kuritegudes. Nendes 10 osalevas riigis kogu korrakaitsealase tegevuse kooskõlastamine on tähtajaliselt lihtsalt võimatu, sest kõigil neil on erinevad regulatsioonid ja kriminaliseerituse tase ning kokkuleppemängude ja muude spordikorrupsiooniga kaasnevate rikkumiste tõendite kogumine äärmiselt keeruline. (Feltès, 2013, p. 26)

Korrupsiooni tõkestamist spordis raskendab ka spordipettuste rahvusvahelistumisest tulenevad juriidilised probleemid. Näitena võib küsida - kes vastutab kui jalgpallimatši tulemus lepatakse kokku Saksamaal Football World Cupil mängudel näiteks Poola meeskonna mängijate, Costa Rica kohtuniku ja Inglismaal elavate aga Indias töötavate inimeste poolt? Lisaks teeb pettuste ja korrupsiooni tüüpide ühtse määratlemise raskeks erinevate spordialade täiesti erinev pettustele ja korrupsioonijuhtumite käsitlemine, sest sarnaseid rikkumisi ühel ja samal spordialal võib riigiti käsitleda väga erinevalt. Näitena võib tuua samal spordialal dopingutestis põrunud sportlaste karistuste pikkused. (Brooks, et al, 2013, p. 17)

Raskendav asjaolu on ka läbipaistvuse puudumine spordiorganisatsioonide juhtimisel. Kuigi läbipaistvus peaks olema iga demokraatliku valitsemise kontseptsiooni keskmes, takistamaks nii korrupsiooni kui ka üldist võimu kuritarvitamist inimeste juhtimisel, siis sellest hoolimata leidub spordiorganisatsioone, kus läbipaistmatus on probleemiks (Geeraert, 2018, pp. 44-60). See aga võimaldab võimupositsioonil olevatel isikutel (nt peatreenerid, abitreenerid, nõunikud) kuritarvitada oma võimu ja anda alluvatele korraldusi mõjutamaks teisi korrupsioonis osalemisel ning pettusi toime panema, suunates neid nii varjatult kui ka ilmselgelt "asjade eest hoolt kandma" ja reegleid teadlikult rikkuma. (Kihl, 2018, p. 43) Seega pole ainult sportlased

vastutavad spordis toimuvate pettuste eest vaid ka paljud neist, kelle ülesandeks on pettuste ja korrupsiooni tõkestamine ning ausa spordi eest seismine, on paraku samuti korrumppeerunud (Brooks, *et al*, 2013, p. 15). Spordiametnike järjest suuremat korrumppeerumist kinnitab ka Maennig (2008, p. 10), viidates spordivaldkonnas ilmnevatele tendentsidele, kus ühest küljest on võistluskohtunikud ja spordijuhid üha enam seotud korrupsiooniga, samas kui erinevalt varasemast, on sportlaste ja treenerite otsene seos vähenenud. (Maennig, 2008, p. 10) Munro (2016, p. 8) viitab ohule, mida spordijuhtide korrupsioon põhjustab, rõhutades, et rikutud spordiametnikud ei varasta lihtsalt raha. Nad varastavad ka noorte tuleviku, sportlaste tuleviku ja spordi tuleviku. Seetõttu ei tohiks korrupsioonivaba spordi eest võitlemiseks keegi kõrvale astuda ega ühele kohale seisma jääda. (Munro, 2016, p. 8)

Korrupsiooni ohtlikku mõju rõhutab Rahvusvahelise Spordijulgeoleku Keskuse (ICSS) president Mohamad Hanzab (Hanzab, 2016), kelle sõnul peab sport olema kaitstud, et saaksime seda „sõidukit“ ka tulevaste põlvkondade harimiseks pakkuda kuid kahjuks on korrupsioon, altkäemaksud, petmine, valetamine ja vägivald spordis muutumas tavaliseks nähtuseks. Chadwik (2009, pp. 191-2013) on välja toonud (tabel 1) spordikorrupsiooni poolt mõjutatavad sihtrühmad, mõju ulatuse ja võimalikud tagajärjed.

Tabel 1. Korrupsiooni mõju spordis (Chadwik, 2009, pp. 191-2013)

Sihtrühm	Näited korrupsiooni võimalikust mõjust	Näited võimalikest tagajärgedest
Fännid ja tarbijad	Mängude kokkuleppimine koos illegaalsete kihlveokontoritega ja individuaalsete sportlaste/meeskondade kaasamine viib mängude kokkulepitud tulemusteni	Fännide rahuloematus, mis võib viia mängude/mängijate boikodeerimisele
Liigad, võistlused, üritused	Dopinguskandaalid muudavad selle spordiala dopingu sünonüümiks, kahjustades mainet, põhjustades avalikkuse usalduse langust	Spordivõistluste korraldajad, võõrustajad, sponsorid ja meediaettevõtted tunnetavad dopinguga seotusega tulenevat ohtu ja sellega kaasnevat hukkamõistu, pärsib nende huvi ja kaasamist.
Juhtimis- ja esindusorganid	Spordiametnikud seavad esiplaanile erahuvid ja teevad otsuseid sellest lähtuvalt, mitte organisatsiooni ja selle sidusrühmade huvidest lähtuvalt	Spordivõistluste korraldamisest huvitatud riigid loobuvad kandideerimast, kuna teavad, et otsused ei põhine ausal konkurentsil. Seega väheneb spordivõistluste võõrustajate arv.
Meedia/sotsiaalmeedia	Ohtu sattuvad tulused spordiülekande lepingud spordiürituste korraldajate, spordiliigadega ja meediaorganisatsioonidega	Pidevad skandaalid panevad meediaorganisatsioonid kahtlema oma investeringutesse sporti Meediaorganisatsioonid on ka keeldunud suursündmuste

		näitamisest. Seetõttu fännid ei saa üritust vaadata ja sponsoritel pole publikut, kellele tooteid pakkuda.
Sportlased, meeskonnad, klubid	Konkurentide kasvav kahtlus ja küünilisus küsimuses, kas sportlane on puhas või mitte	Sportlastel tuleb enda saavutusi pidevalt kaitsta fännide ja meedia pidevate süüdistuste eest. Sportlased võivad sportimisest halva maine pärast loobuda või spordiga mitte tegelema hakata

Spordikorrupsiooni analüüsidest tekib korduvalt küsimus: - kuidas spordis teha vahet, millal on tegemist taktikaga ja kust hakkab pettus? Piiride üle spordis arutlevad Brooks, *et al*, (2013, pp. 22-23), kelle sõnul pole spordiüritusel petmine midagi tavapäratut, kuid petmise määratlemine pole nii sirgejooneline kui tundub. Spordis esineb tihti vahejuhtumeid, mida võiksime pidada nõ „tüssamiseks“, näiteks karistuslöögi saamiseks karistusosalal pikali kukkumine jalgpallimatšil, korvpalluri määruste vastane blokeerimine, mängija hirmutamine verbaalselt jne. Neid võib määratleda kui petmist kuid sportlased võtavad seda kui sportliku käitumise reeglite või koodeksite painutamist, mitte nende rikkumisena. Reeglite painutamise ja nende rikkumise vahel on siiski täpne joon. Täheldatav on petmiste nõ pidevus, mis küll otseselt ei tähenda, et reegleid rikutakse kuid need pole erinevad ja eraldiseisvad tegevused. Reegleid painutavad mängijad võivad mänguväljakul karistuse saada, näiteks jäähoki- või ragbimängija saab mõneks ajaks välja saata. Mõni neist käitumistest on sageli põhjustatud mängu „ülekuumenemisest“ ja mängijad käituvad mõnikord lubamatult kuid sellegipoolest tehti valikuid ebaõiglase eelise saavutamiseks mängu reegleid rikkudes. (Brooks, *et. al*, 2013, pp. 22-23)

Samas aga võib reeglite rikkumine olla ka kalkuleeritud, kavandatud toiming, kus võib olla kaasatud üks või mitu osapoolt, eesmärgiga ebaõiglase käitumisega eelise saamine. Näiteks Heinekeni ragbi jalgpalliliidu (RFU) karikavõistluste veerandfinaalis 2009. aastal (tuntud kui verevärav) vahetati Harlequini mängija Tom Williams näotrauma tõttu välja. Hiljem avastati, et see vigastus põhjustati vere kapsli eelnevast paigutamisest mängija suhu. Selle põhjuseks oli platsil oleva mängija asendamine, mida ei oleks saanud teha ilma vigastust fabritseerimata. Tegemist polnud üksikjuhtumiga, kuna selgus, et sellist taktikat oli varasemalt kasutanud vähemalt neljas eelmises matšis. Eeltoodud näide võib tunduda nn halli alana ja paista pigem reeglite painutamise kui korruptiivse tegevusena aga samas on see läbi viidud süsteemselt ja planeeritult ebaausal moel eelise saamiseks. Siin saab öelda, et taktika piir on selgelt ületatud ja mindud korruptiivsele teele.

Teiselt poolt on ka näiteid, kus piiride muutus hoopis legaliseerib varasema korruptiivse tegevuse, ehk siis piiride nihkumine läbi spordivõistluste reeglite muutumise. Käitumine, mida varasemalt peeti korruptiivseteks võib nüüd olla igati legaalne. Näiteks esimesel Tour de France'il 1903. aastal olid selged reeglid, mis nägid ette, et võistlus on võistlemine ainult üksikisikute vahel. Kui täna võib klubi meeskond koonduda oma liidri taha, aitamaks teda võidule, peeti sellist käitumist 1903. aastal ebaseaduslikuks. 1903. aasta võistlusel andsid kaks sõitjat, Lucien Pothier ja César Garin, võidu meeskonnakaaslasele Maurice Garinile. Prantsuse Jalgrattaspordi Föderatsioon diskvalifitseeris hiljem kõik kolm sõitjat ja võitjaks kuulutati Henri Cornet, kuna võistkonna heaks sõitmist peeti lubamatuks (Wheatcroft, 2003, p. 81).

Sarnaselt taktika piiridega, on otsitud piire spordi ja meelelahutuse vahel. Tsiteerides Bedfordshire Ülikooli professorit Garry Whanelli, siis spordil on meelelahutuses kindel koht: „Nagu muud meelelahutusevormid, pakub sport utopiat, maailma kus kõik on lihtne, dramaatiline ja põnev ning kus eufooria on oma koht. Sport pakub meelelahutust kuid võib ka frustreerida, häirida ja masendada. Kuid just see ebakindlus annab ettearvamatutele naudingutele neile omase pingelisuse“ (Whanelli, 1992, p. 199). Gorse & Chadwick (2011, p. 15) arutlevad küsimuse üle - mis siis saab kui see ebakindlus ja ettearvamatus on ära võetud ning leiavad, et ilma selle ebakindluse ja ettearvamatusega lõpetavad pealtvaatajad paratamatult spordi jälgimise. Kui nad teavad, kes võidab enne kui matš, mäng või võistlus isegi algab, siis miks peaks seda vaatama? Tulemuste ebakindlus on seega spordielamuse oluline osa. (Gorse & Chadwick, 2011, p. 15)

McLaren (2008, p. 15) väidab, et just sporditulemuste ettearvamatus eristab sporti teistest meelelahutusvormidest, mis tihti kätkevad endas planeeritult läbiviidud meelelahutusüritusi. Korruptiivne käitumine üritab seda erisust vähendada ja muuta sport rohkem suurema tulemuse kindlusega meelelahutusürituseks. Selleks kasutatakse erinevaid spordikorrupsiooni vorme, röövides spordilt selle peamise tunnuse - tulemuse ettearvamatus ja seega pole see enam sport. Korrupsioon närib spordi ja selle terviklikkuse alustalasid, mis tõttu terviklikkuse kaitsmine on ülioluline, sest et sport peab olema vaba igasugusest korrumppeeruvast mõjust, mis võib seada kahtluse alla sportliku tulemuse ehtsuse ja ettearvamatus. (McLaren, 2008, p. 15)

Korruptiivse käitumise levikul on paratamatu mõju ka sponsorite otsustele oma toote reklaamimisel spordivõistlustel ja seeläbi spordi toetamisel. Sponsorite eesmärk on läbi edukate sportlaste oma kaubamärgi maksimaalne eksponeerimine ja sponsori jaoks on oluline

sportlase võimalikud edukad sooritused aga paraku neid tihti ei huvita, kuidas sportlane tihedas konkurentsikeskkonnas hakkama saab. (Roberts & Bolton, 2018, p. 144) Kui siis aga korruptsiooniga silmitsi seistakse, oleks sponsorile tõenäoliselt kõige lihtsam koostöölepingu kohene lõpetamine kuid tegelikkuses kasutatakse seda võimalust viimases järjekorras, sest eelkõige hinnatakse sellega kaasnevaid kulusid. Koostööst loobumisel tuleb alati arvestada võimalusega, et sponsor asendatakse konkurendiga, mis võib oluliselt sponsori turuosa kahjustada ja on rahaliselt mõõdetuna suurem kui mainekahju (Chadwick, *et al*, 2017, pp. 120-124). Arvestades korruptsiooni kiiret levikut tänapäeva spordis, on paljud sponsorid avaldanud sidusrühmadele tugevat survet ja astunud samme enda huvide kaitseks korruptiivse käitumise ilmemisel. Tõestatud korruptsioonijuhtum toimib seetõttu käivitava päästikuna, mis hakkab kiiresti mõjutama edasisi sponsorlussuhteid (Chadwick, *et al*, 2017, pp. 120-124)

Kui üldise kuritegeliku käitumise vastu võitlemisel tuleb arvestada ka sellele tehtavaid kulude ja tulude vahet ja aegajalt tuleb see tõttu taluda teatavat kuritegevuse taset, siis spordis peaks see olema võimalikult madal, sest ka üks korruptsiooni juhtum võib põhjustada märkimisväärset kahju (Maennig, 2005, p. 207). Kaotades pealtvaatajad ja fännid, sponsorid ja meediahuvi, kaotab sport oma eesmärgi – olla meelelahutaja, tervislike eluviiside propageerija ja kultuuride liitja. Siinkohal on heaks näiteks 2019. aasta dopinguskandaali tekitatud kahju Eesti murdmaasuusatamisele ja ausa spordi mainele.

1.3. Korruptsiooni vormid spordis

Käesolevas peatükis vaadeldakse spordis esinevaid korruptsiooni vorme ja lähtuvalt rahvusvahelistest uuringutest, tuuakse välja spordikorruptsiooni levik ja tendentsid riikide ja spordialade lõikes. Lisaks kirjeldatakse põhjalikumalt enamlevinud spordikorruptsiooni vorme: dopingut, mängude kokkuleppimist, altkäemaksu ja rahapesu.

Nagu varasemalt kirjeldatud, on korruptiivsel käitumisel pikk ajalugu ning võib kahtlustada, et see on inimloomusele omane nähtus. Ehk siis korruptsiooni põhjuseid ei maksa otsida niivõrd välisest keskkonnast vaid pigem inimestest endist ja nende loodudu süsteemidest. Horne (2016, pp. 163-168) sõnul tuleb sõltumata valdkonnast ja vormist arvestada, et korruptsioon ei ole süsteemi väline „šokk“ vaid see sisaldub süsteemides endis. Sellist seost toetavad ka Kihl, *et al*, (2018, p. 1) kes on kirjeldanud spordikorruptsiooni keerulise ja mitmemõõtmelisena, kus esinevad erinevad vormid (nt doping, mängude kokkuleppimine) ja mida viivad läbi erinevates

olukordades erinevad isikud (nt sportlased, treenerid, klubi administraatorid, kohtunikud, meditsiinitöötajad ja juhtivtöötajad). Ehk siis korruptsioon tekib osaliste endi loodud süsteemides.

Maennig (2005, pp. 190-193) jaotab korruptsioon spordis kahte kategooriasse:

1. Võistluskorruptsioon (võistlustulemuste korruptsioon) kus altkäemaksu pakkuja või saaja võib olla sportlane, spordiametnik või mõni muu mittesportlane (näiteks kohtunik)
2. Juhtimiskorruptsioon (võistluste tulemustele mittesuunatud korruptsioon, kus osalevad spordiametnikud, spordi juhtimise organisatsioonid. Näiteks spordivõistluste läbiviimise otsustajad ja korraldajad, õiguste jagamised (teleülekanded), ametisse nimetamised, spordirajatiste ehitushanked

Brooks, *et al* (2013, pp. 5-7) toovad (tabel 2) välja enamlevinud pettuse ja korruptsiooni vormid spordis. All olev tabel ei ole täielik loetelu ning pigem näitab see, et sport kui äri ei ole pettuste ja korruptsiooni suhtes immuunne vaid tegelikult on see valdkond, mis vajab erinevate valdkondade spetsialistide tähelepanu ja uurimist. Paljudel tabelis nimetatud tegevustel on ühised omadused ja seega teeb see häguseks piirid, millisesse kategooriasse need peaksid kuuluma. Mõned näited on ilmselgelt määratletavad pettuse ja/või korruptsioonina, kuid teisi võib pidada moraalselt küsitavaks, kuid on siiski õiguslikult korrektsed. Sellest tulenevalt tuleb meele pidada, et korruptsioon on järjepidev tegevus, kus korruptiivsed teod ulatuvad ebaeetilisest ja seaduslikust ebaseadusliku ja kriminaalse tegevuseni. Petmine kui sportliku käitumise reeglite rikkumine, kuigi seadusega kooskõlas olev, on korruptsiooni jätkuv osa (*kontinuum*). Seega mõned korruptiivsed teod võivad jääda küll seaduse piiridesse aga need tuleb ikkagi registreerida ja neile tähelepanu juhtida kui võimalikele riskidele. (Brooks, *et al*, 2013, p. 8) Ei tohi ka unustada, et sport on äri ja seal tuleb korruptsiooniga võidelda nagu seda tehakse tavaettevõtluses. Näiteks uurida hangetega seonduvaid pettusi, maksupettuseid, häältega manipuleerimisi jne. (Brooks, *et al*, 2013, pp. 5-7)

Tabel 2. Korrupsiooni vormid spordis (Brooks, *et al*, 2013, pp. 5-7)

Kategooria	Definitsioon/kirjeldus	Näide spordist
Altkäemaks	Tulu või hüve pakkumine, lubamine, andmine, aktsepteerimine stimuleerimaks illegaalset tegevust spordis	Sportlastele või spordiametnikele altkäemaksu andmine tulemustega manipuleerimiseks või hääletustulemuste tagamiseks
Kokkuleppemäng	Varjatud kokkulepe üksikisikute, inimrühmade ja/või avaliku või erasektori organisatsioonide vahel, eesmärgiga ebaseaduslikult tagada rahaline või konkurentsi eelis.	2 võistkonda mängivad viiki turniiri kvalifikatsiooni voorus, tagamaks mõlema võistkonna edasipääs, kõrvaldada „ohtlik“ võistkond, kasu kihlvedudel
Huvide konflikt	Isik või organisatsioon seisab silmitsi valikutega positsioonist tulenevate ja erahuvide vahel	Spordiametnik, kes ostab spordiklubile teenust, teeb seda oma erahuvist lähtuvalt, mitte klubile kõige sobivamast pakkumisest lähtuvalt
Omastamine	Rahaliste vahendite omastamine	Ilma loata raha võtmine mängija(te) üleviimisel klubide ja võistkondade vahel
Väljapressimine	Raha või ressursid, mis saadakse sunniviisiliselt, näiteks vägivalda ähvarduste või jõu kasutamise kaudu	Meeskonnaliikmete või nende perekonna liikmete röövimine tagamaks mängu „õiget tulemust“
Onupojapoliitika	Tutvustel ja suhetel põhinev eelistus, kus inimene kasutab oma ametikoha võimu võtmaks tööle pereliiget või sõpra, olenemata nende kvalifikatsioonist	Meeskonna juht annab mängijale positsiooni isiklikest suhetest tuleneva eelistuse pinnalt, oma poja või tütre heale positsioonile aitamine, isegi kui ta sinna ei sobi
Pettus	Kellegi tahtlik petmine saamaks kohe või tulevikus finantsilist eelist	Mängijad ja/või ametnikud, kes organiseerivad kokkuleppe mängu või mingit mängu osa - näiteks punaste kaartide arv jalgpallis, punktide jaotus korvpallis
Kingitused/soodustused	Kingitus või soodustus, mis võib mõjutada või tajutakse, et see on mõjutanud äritehingut	Spordiorganisatsioonide ametnikele kingituste ja tasuta hotellimajutuse pakkumine veenmaks neid hääletama kindla ettevõtte/riigi poolt (jalgpalli MMi korraldusõiguste andmine.)
Rahapesu	Ebaseaduslikult või ebaausalt saadud raha päritolu, omaniku, sihtkoha varjamine legaalses majanduskeskkonnas	Kahe klubi vahel mängijate ostmine ja müümine ülepaisutatud hinnaga, enammakstud raha paigutamine <i>offshore</i> firmade arvetele
Mõjuvõimuga kauplemine	Valitud esindaja, kes kasutab oma mõjuvõimu, saades ise sellest kasu kohe või tulevikus	Minister mõjutab otsust staadioni ehituseks klubi kasuks, keda ta toetab või kus tal on rahaline huvi
Siseteabe ärakasutamine	Tundliku/salajase teabe edastamine või avaldamine	Siseteave võistlustel osalevate sportlaste vigastuste kohta
Häälte ostmine/valimistulemustega manipuleerimine	Hääletustulemustega manipuleerimine	Ebaausal teel spordiorgani juhiks saamine, teenete lubamisega, häälte ostmisega, tulemuste manipuleerimisega

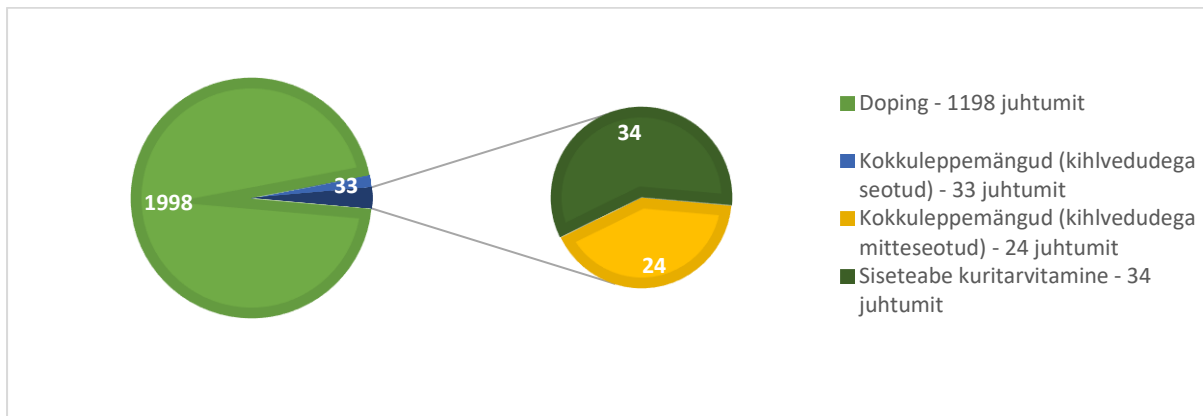
2011. a. Suurbritannia Coventry Ülikooli teadlaste poolt läbiviidud uuringus käsitleti spordikorrupsiooni levikut rahvusvahelises spordis ajavahemikul 2000 - 2010. Analüüsiti

2089 teadaolevat ja tõendatud juhtumit, kus sportlased olid eksinud dopingu kasutamise reeglite vastu ja kokkuleppemängude toimumine oli kinnitust leidnud.

Uuringus käsitleti nelja spordikorrupsiooni vormi (Gorse & Chadwik, 2011, pp. 2-25):

1. Doping - jõudlust parandavate ainete kasutamine.
2. Kokkuleppemängud (kihlvedudega seotud) – kokkulepitud tulemuste abil rahalise kasu saamine kihlvedude korraldajate kaudu.
3. Kokkuleppemängud (kihlvedudega mitte seotud) – mängutulemuste kokkuleppimine või ametniku mõjutamine tagamaks ühe osapoole võitu.
4. Siseteabe kasutamine - teabe väärkasutus kihlvedude sõlmimisel eelise saamiseks.

2089-st uuritud spordikorrupsiooni juhtumist enamuse moodustasid dopingu kasutamisega seotud juhtumid (1998), kus sportlased on kasutanud Maailma Antidopingu Agentuuri poolt keelatud aineid. Ülejäänud 91 juhtumit jagunesid: 34 siseteabe väärarvitamise juhtumit; 33 kokkuleppemängu juhtumit, millega kaasnes kihlveopettus; 24 kokkuleppemängu juhtumit ilma kihlveopettuse osaluseta.

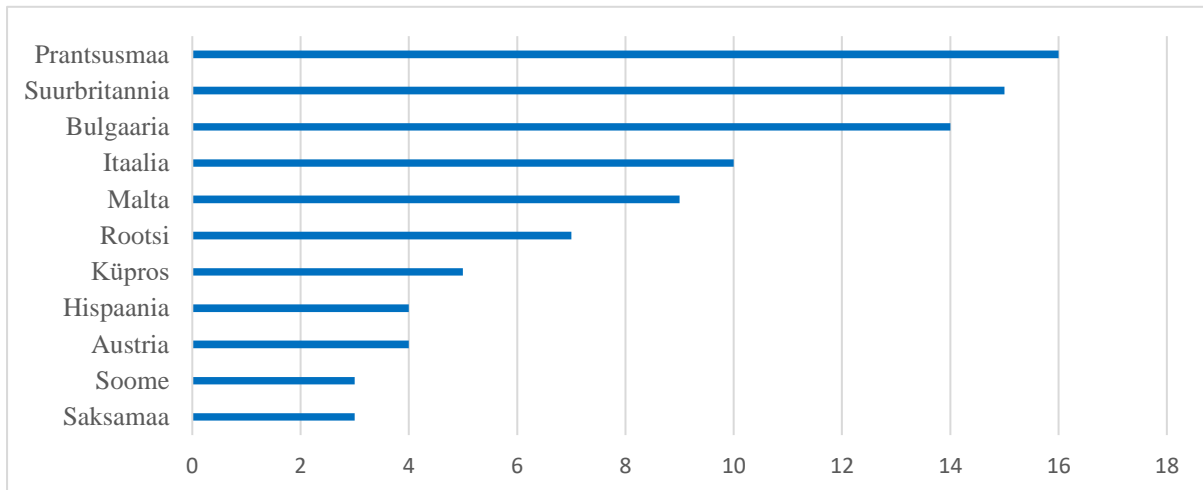

Joonis 1. Korrupsiooni juhtumid rahvusvahelises spordis 2000-2010a. (Gorse & Chadwik, 2011, p. 10)

Kuigi spordikorrupsiooni teemaliste uuringute arv on väike, viitavad olemasolevad tulemused ja tõendatud juhtumid korrupsiooniprobleemide suhteliselt kõrgele kontsentratsioonile Euroopas võrreldes muu maailmaga. 2018. aastal tellis Euroopa Komisjon dokumendipõhise uuringu kaardistamiseks korrupsiooni Euroopa Liidu spordis. Tõepärasema ülevaate saamiseks valiti uuringusse 11 riiki, mis erinevad nii territooriumi suuruse kui ka geograafilise paiknemise poolest. Uuring hõlmab ajavahemikku 2010-2018 ja annab piiratud ülevaate korrupsiooni

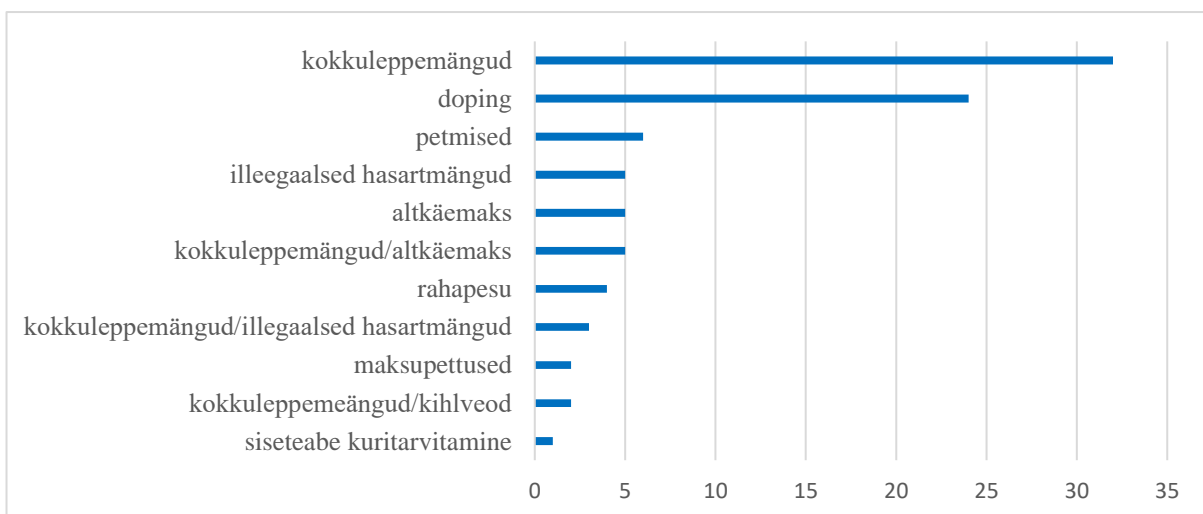
vormidest spordis, ohustatud spordialadest ja korrupsiooni kasvutrendidest. Uuringu tulemusi kitsendas järjepidevate andmete raskesti kättesaadavus ning ainult avalike allikate kasutamine. (Euroopa Komisjon, 2018, pp. 6-25)

Kõige rohkem avastatud juhtumeid leidis aset Prantsusmaal (16) ja Suurbritannias (15), järgnesid Bulgaaria (14) ja Itaalia (10). Kõige vähem leiti avalike allikate põhjal juhtumeid Saksamaal (3) ja Soomes (3). Kokku leiti 92 juhtumit

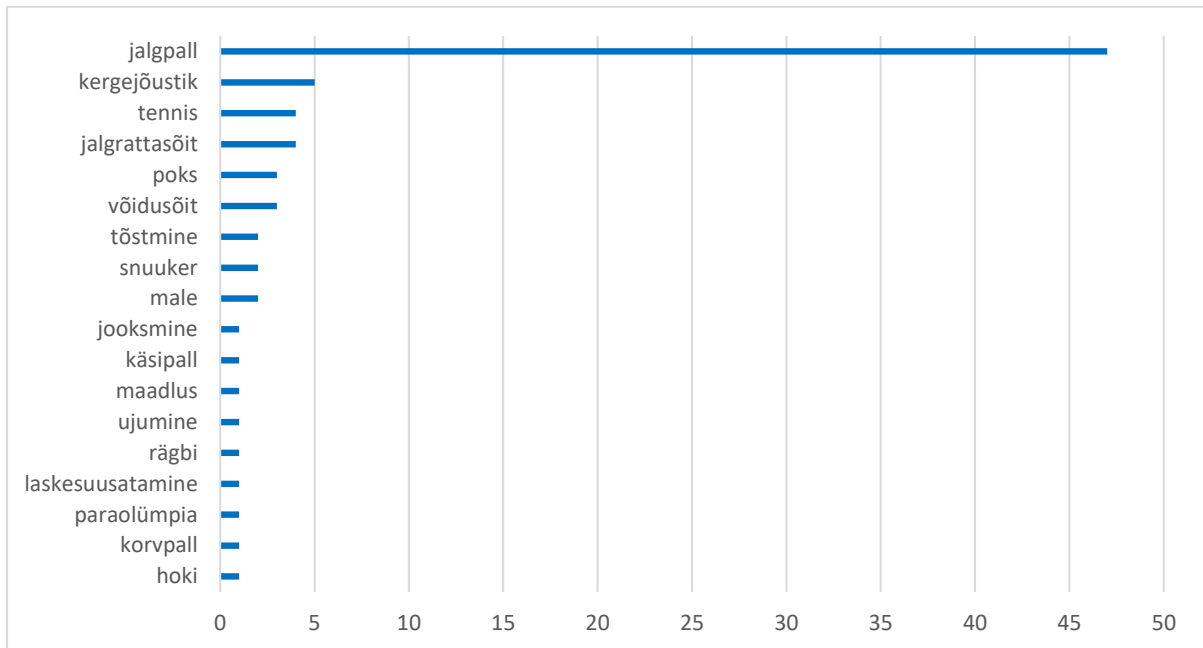
Joonis 2. Teadaolevad korrupsiooni juhtumid 2010-2018a (Euroopa Komisjon, 2018, p. 20)

Uuringus osalenud riikide lõikes leiti kõige rohkem mängude kokkuleppimise juhtumeid, sealjuures täheldati tihti põhjusena mõne muu korrupsiooni vormi esinemist. Näiteks altkäemaks ja illegaalsed hasartmängud. Itaalia, Bulgaaria ja Küprose jalgpallis leiti seoseid kokkuleppemängude ja illegaalsete kihlvedude vahel.

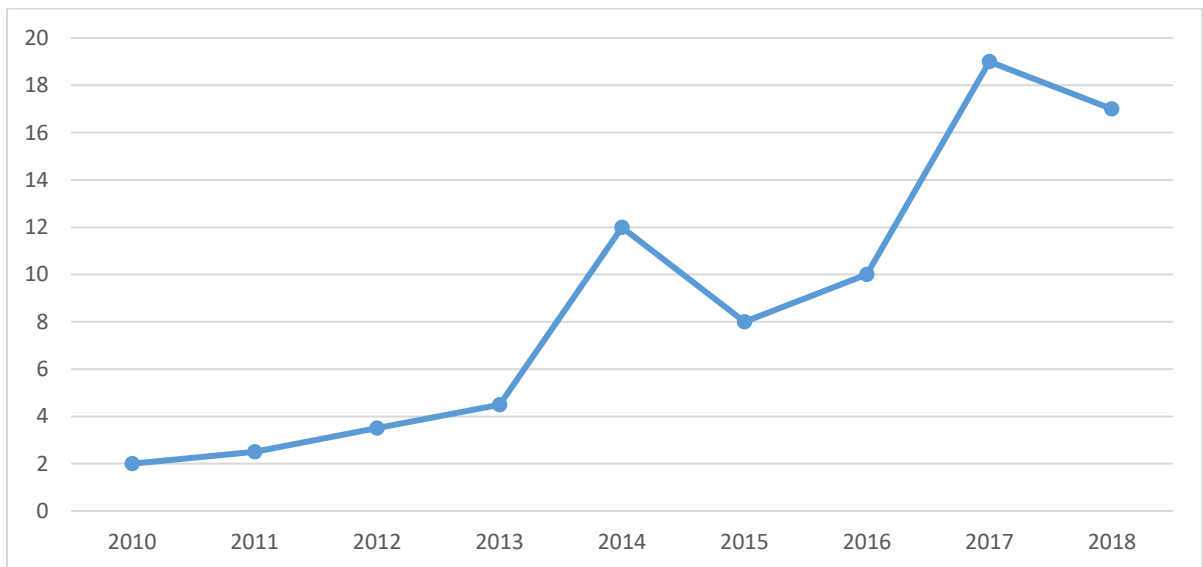
Joonis 3. Teadaolevad korrupsiooni juhtumid vormide järgi (Euroopa Komisjon, 2018, p. 22)

92 korruptsioonijuhtumit jagunesid 19 spordiala vahel. Kõige rohkem tuvastati spordikorruptsiooni juhtumeid jalgpallis (47). Järgnesid kergejõustik, tennis ja jalgrattasport.

Joonis 4. Teadaolevad korruptsioonijuhtumid spordialade lõikes (Euroopa komisjon, 2018, p. 25)

Uuringuperioodi jooksul näitas spordikorruptsioon kasvutrendi. Kui 2010 leiti ainult 2 juhtumit (1 Hispaanias ja 1 Suurbritannias), siis 2018. a. leiti kaheksas riigis kokku 17 juhtumit.

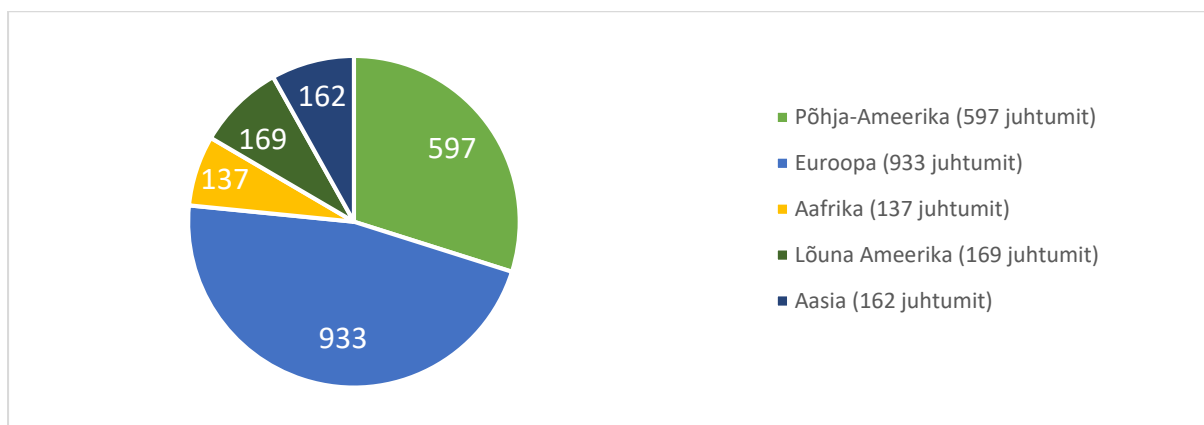

Joonis 5. Teadaolevad korruptsioonijuhtumid valimiriikides 2010-2018a (Euroopa Komisjon, 2018, p. 25)

Välja toodud uuringust lähtuvalt joonistuvad välja kõige rohkem levinud spordikorrupsioonivormid: doping (1.3.1), kokkuleppemängud (1.3.2), altkäemaks (1.3.3) ja rahapesu (1.3.4), mis tihti kaasneb hasartmängude, maksupettuste ja kokkuleppemängudega. Järgnevates alapunktides kirjeldatakse enimlevinud spordikorrupsioonivorme põhjalikumalt.

1.3.1. Doping

Jõudlust parandavate ainete ja muude keelatud ravimite kasutamine spordis on olnud pikaajaline probleem. Kui 1900-ndatel piirdus dopingu kasutamine peamiselt hobuste võiduajamistel hobuste ergutamiseks (Gorse & Chadwik, 2011, p. 11), siis viimase 40 aasta jooksul on dopingut ja keelatud sooritusvõimet parandavate ravimite kasutamist peetud tippspordi kõige korruptiivsemaks tegevuseks. Nii finantsrikkumised kui ka doping on välja toodud kui kriitilised väljakutsed spordi heaolu säilimisel ja kõige olulisema spordiväärtuse, tulemuse ettearvamatus, tagamisel. (Gardiner, 2016, p. 10)

Joonis 6. Tõendatud dopingu juhtumid rahvusvahelises spordis 2000-2010. a. (Gorse & Chadwik, 2011, p. 11)

Dopingut all mõistame me nii professionaalsete kui amatöörspordlaste üldtuntud praktikat ebaseaduslike jõudlust parandavate ainete ja meetodite kasutamise eelistamisel (Lazuras, *et al*, 2010, p. 694). Dopingut kasutamise põhjused spordis on sarnased ka igapäeva korruptsiooniga, sest dopingut tarvitavad sportlased (nagu ka nende taga olevad funktsionäärid) loodavad ausa sportimisega võrreldes paremat kasumit. Kasum väljendub siinkohal täiendavates sportlikes autasudes ja sissetulekutes. (Maennig, 2002, p. 76). Seda tüüpi petmistega seotud hüved ja riskid võivad olla märkimisväärselt suured kuna võtmemängude, ürituste ja medalite võitmine meelitab ligi sponsoreid, kuulsust, rahvusvahelist

tunnustust ja tagab sissetulekute suurenemise (Brooks, *et al*, 2013, p. 24). Sportlased ise aga õigustavad dopingut tarvitamist tihti kui võistlusspordi tavapraktikat, mida paljud harrastavad ja mis nende arvates ei ole petmise vorm. Lisaks käsitlevad sportlased dopingut kui vajalikku tegevust, kui soovitakse võistelda kõrgemal tasemel, püsida konkurentsisis ja pikendada karjääri. (Kihl, 2017, pp. 30-32)

Dopingu kasutamise võimalikud põhjused (Kihl, 2017, pp. 30-32):

1. Füüsilised nõudmised ja kõrged füüsilised ootused, mis on seotud konkreetse spordialaga (nt jalgratta maanteeõit, jalgpall, ragbi, tõstesport), kus sportlastelt nõutakse olla kiirem, vastupidavam, tugevam.
2. Tippportlased seavad kõrged saavutusstandardid ja otsivad seeläbi eelist, et silma paista ja/või saavutada seatud eesmärgid.
3. Eesmärgid saavutanud sportlased õigustavad vajadust jätkata dopingut kasutamist, et säilitada oma sooritustaset.
4. Sportlased, kes on keskendunud eesmärgi saavutamisele, kuid kogevad tõsist vigastust, arvavad, et eesmärkide saavutamiseks on dopingut ainus lahendus taastumiseks.
5. Valu vaigistamine, vigastuste leevendamine ja valuvaigisti sõltuvuse ennetamine.
6. Taastumisperioodi lühendamine.
7. Sportlasi ümbritsevad sotsiaalsed võrgustikud (meeskonnakaaslased, treenerid, meditsiiniline personal) võivad avaldada sportlasele tugevat mõju, käsuga vaikida dopingut kasutamisest, taga kiusata neid kes ei kuuletu (nt Lance Armstrongi dopingujuhtum).

Praktika on näidanud, et paljud sportlased, kes on saavutanud oma spordialal tippnivea, arvavad, et nad pole oma lõppeesmärki veel saavutanud ja üritavad enda jõudlust siis parandada farmakoloogiliste vahendite (dopingu) abil (Mottram, 2018, p. 16). Eriti laastavalt spordi ja sportlaste mainele on mõjunud nn riiklikult heakskiidetud dopinguprogrammid - riigi juhitud tippportlaste süstemaatilised dopinguprogrammid, et kaitsta oma sportlasi dopinguvastaste testide ebaõnnestumiste eest. Näiteks Venemaal ilmsiks tulnud süsteemsed dopingut tarvitamise juhtumid, mis on viinud Venemaa sportlaste 4 aastase oma riigi lipu all võistlemise keeluni. Sellised ulatuslikud riigi poolt korruptsiooni toetamine sai alguse 1960. aastate lõpus ja 1970. aastate alguses ja ilmnisid esmalt seoses Saksamaa Demokraatliku Vabariigiga, kus oli kasutusel ametlik riiklik plaan manustamiseks oma tippportlastele anaboolseid steroide,

eesmärgiga edendada sotsialismi ja selle ideaale rahvusvahelisel areenil. (Brooks & Lavorgna, 2018, p. 82)

Kuigi dopingu kasutamine ulatub aastasade taha, siis katsed kontrollida ainete kuritarvitamist spordis algasid alles 1950. aastate paiku. Teadmatus probleemi ulatusest, testimisprotseduuride keerukus ja dopinguvastase võitluse seadusandluse ebakõlad tõid välja probleemkohad, näidates, et dopinguvastaste meetmete rakendamine oli väga raske ja vastaspoolest oldi kaugel maas. Alles 21. sajandi alguses koos Maailma Antidopingu Agentuuri (WADA) moodustamisega, hakkas dopinguvastane võitlus jõudsalt edusamme tegema. (Mottram, 2018, p.21) Siiski on ka täna küsimusele – kui palju sportlasi kasutab keelatud aineid - keeruline vastata. Hoolimata suurenenud pingutustest sportlaste testimisel ja muutustest globaalses dopinguvastases poliitikas ning praktikas, pole keelatud ainete kasutamise ulatus spordis endiselt teada. WADA akrediteeritud laborite rutiinselt koostatud testimisstatistika, bioloogilistel parameetritel põhinevad populatsioonide hinnangud ja läbilõikeuuringud, mis annavad teada deklareeritud dopingu tarvitamisest, pakuvad küll palju olulist teavet, kuid ei anna selgust dopingu kasutamise sagedusest ja levikust. (Erickson & Backhouse, 2018, p. 47)

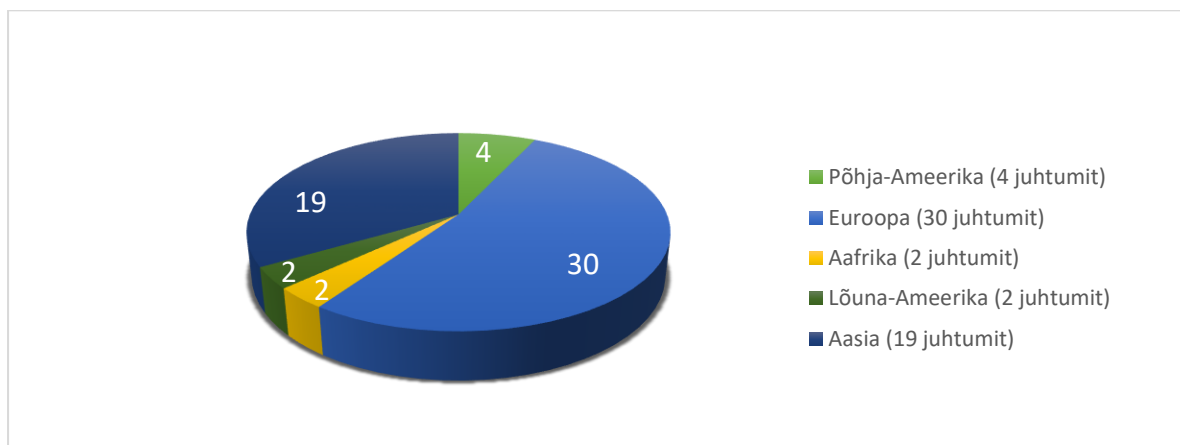
Kokkuvõtvalt, kui sportlased kasutavad keelatud aineid oma tulemuste parandamiseks, paneb see ausalt treenivad ja võistlevad sportlased märkimisväärselt ebasoodsamasse olukorda. Doping mitte ainult ei hävita ausat mängu, vaid tekitab skeptitsismi ka siis, kui sportlane on võimeline kõrgel tasemel esinema ja ületama varasemad tulemused, tekitades seega ka põhjendamatu dopingu kasutamise kahtlusi. Michael Phelps'i ja Usain Bolti erakordne esinemine Pekingi suveolümpiamängudel, kus mõlemad tegid oma spordialal tiptulemusi, tekitas hulgaliselt dopingu tarvitamise kahtlusi ja süüdistusi. Pidevad dopinguskandaalid panevad ühiskonna inimvõimete piiri nihutamisse suhtuma järjest suurema umbusuga ja kasvatavad usaldamatust sportlaste vastu. (McLaren, 2008, p. 15)

1.3.2 Kokkuleppemängud

Nagu ka dopingu puhul, on mängutulemuste kokkuleppimisel spordis pikk ajalugu ja see on puudutanud paljusid spordialasid. Kaugest minevikust on teada, et Kreeka iidsete olümpiamängude staadionil oli suur rida kujusid, mis olid ehitatud trahvide eest, mida maksid sportlased, kes olid tuhanded aastad tagasi petnud ja mängude tulemustes kokku leppinud (Hill,

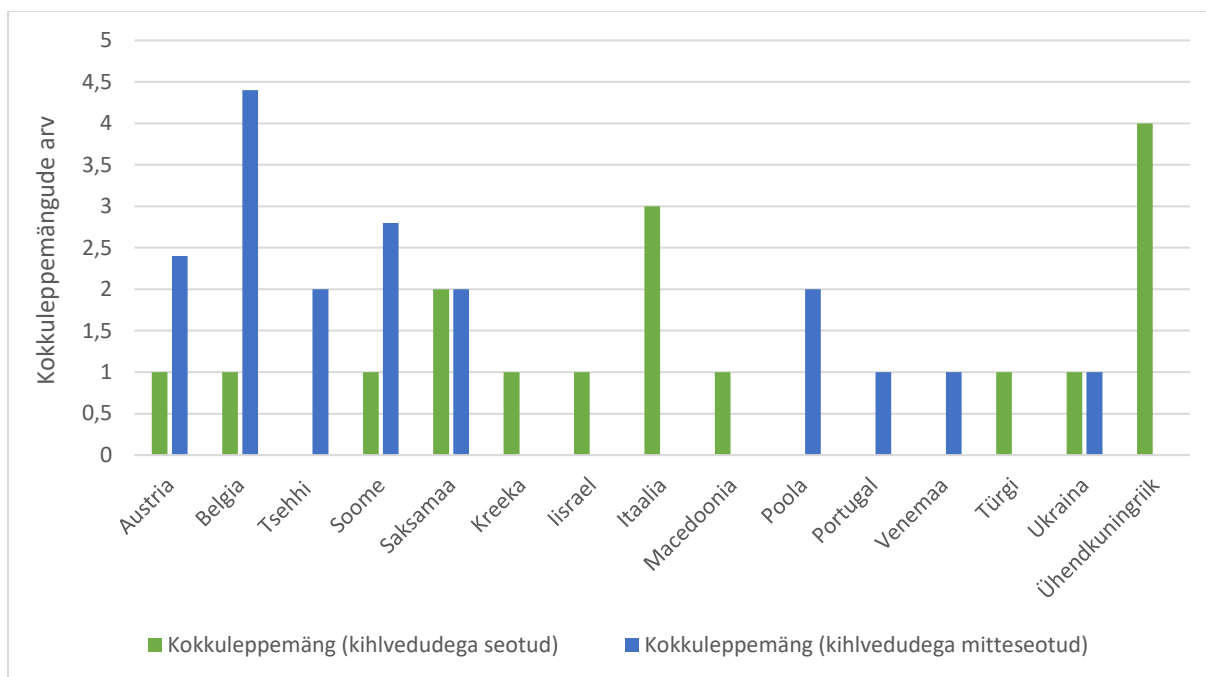
2016, p. 231). Tänapäeva mõistes on kokkuleppemänguga tegemist siis kui matš (mäng) mängitakse täielikult või osaliselt eelnevalt kindlaksmääratud tulemuseni, rikkudes mängureegleid ja sageli seadusi (Forrest, 2012, pp. 99-116). Kokkuleppemäng seejuures ei hõlma mitte ainult eelnevalt fikseeritud lõpptulemust vaid ka tegevusi eelnevalt kindlaksmääratud osaliste tulemuste saavutamiseks. Näiteks eelnevalt kokkulepitud punktide vahekord mängus, kollase (vea) kaardi saamine, karistuslöögi aeg määratud ajavahemikul, võistkonna või mängija taandumine võimaldamaks teisel võistlejal/meeskonnal mängida. (Euroopa Komsjon, 2018, p. 13)

2011.a. Coventry Ülikooli teadlaste poolt läbiviidud uuringus käsitleti aastatel 2000-2010 tõendamist leidnud kokkuleppemängude juhtumeid rahvusvahelises spordis nii mandrite lõikes (joonis 7) kui ka Euroopa riikide (joonis 8) seas. Kõige rohkem esines kokkuleppemänge Euroopas (30), järgnesid Aasia (19), Põhja-Ameerika (4), Lõuna-Ameerika (2) ja Aafrika (2). (Gorse & Chadwik, 2011, p. 16)

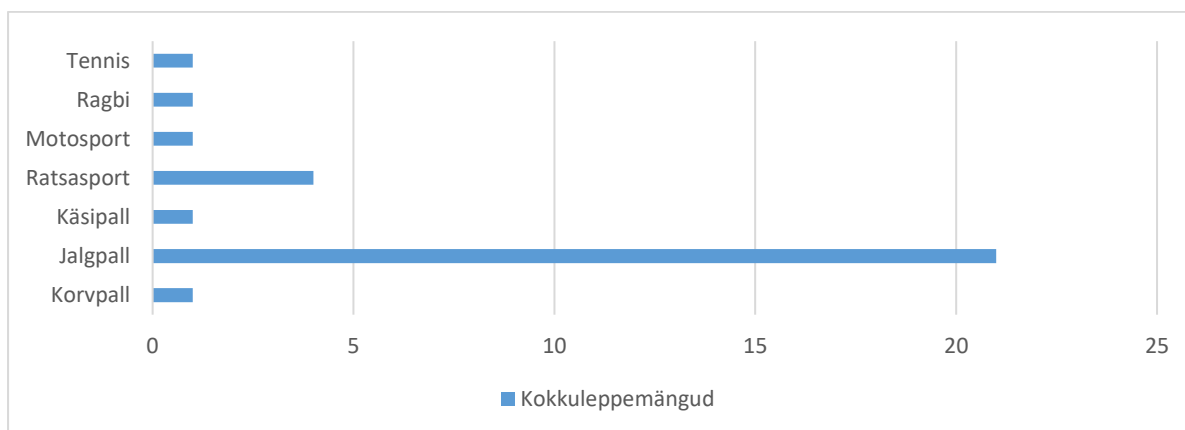
Joonis 7. Kokkuleppemängu juhtumid rahvusvahelises spordis aastatel 2000-2010. a. (Gorse & Chadwik, 2011, p. 16)

Euroopa riikides esines kokkuleppemänge kõige enam Ühendkuningriigis (5) ja Itaalias (5), järgnesid Saksamaa (4), Poola (2) ning Tšehhi (2). Uuringus eristati ka kokkuleppemängud, kus tulemus lepiti kokku kihlvedude kaudu kasu saamiseks ja mängud, kus lepiti mängutulemus kokku või mõjutati spordiametnikku (nt kohtunikku) ühe osapoole võidu eesmärgil. (Gorse & Chadwik, 2011, p. 19)

Joonis 8. Kokkuleppemängud Euroopa riikides 2000-2010. (Gorse & Chadwik, 2011, p. 19)

Spordialade lõikes esines kokkuleppemänge Euroopas kõige enam jalgpallis (21), järgnesid ratsasport (4), korvpall (1), tennis (1), käsipall (1).

Joonis 9. Kokkuleppemängud Euroopas spordialade lõikes aastatel 2000-2010. (Gorse & Chadwik, 2011, p. 20)

Kihlvedudega seotud kokkuleppemängudega kaasneb tihti ka sisetabe kuritarvitamine. Näiteks mängijad, kes teavad siseinformatsiooni vigastatud meeskonnakaaslaste kohta ning seega oskavad hinnata mängu võimalikku tulemust, panustavad kihlveokontorites vastasmeeskonna võidule. (Gorse & Chadwik, 2011, p. 22)

Tabel 3. Tõendatud kihlvedudega seotud kokkuleppemängud ja siseteabe kuritarvitamisega seotud kokkuleppemängud rahvusvahelises spordis (Gorse & Chadwik, 2011, p. 22)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Kokkuleppemäng (Kihlvedudega seotud)	1	1	1	1	5	4	4	0	5	5	6
Siseinformatsiooni kuritarvitamine	1	0	2	1	4	2	6	2	4	9	3

Kuigi spordikorrupsiooni käsitletavatest uuringutest järeldub, et kokkuleppemängud on tihti omased suurtele riikidele ja liigadele ning seotud eelkõige jalgpalliga, siis Trumpyte (2016, pp. 250-252) kirjeldab olukorda Leedus, kus pikka aega ei usutud kokkuleppemängude olemasolu, sest puudus selle kohane teave ja uurimispraktika. 2011. aastal aga väideti, et Leedu korvpalliliiga klubi Naglis mängijad on ise panustanud kihlvedudesse mängu kaotamiseks 30 punktiga. Peale seda läbiviidud uuring profikorvpalli ja jalgpalliliigas, kus küsitledes 100 jalgpallurit ja 259 korvpallurit, viitas sellele, et korvpall võib olla mängude kokkuleppimise suhtes sama haavatav kui jalgpall. Tulemused näitasid, et tõenäoliselt on iga viies jalgpallur ja iga seitsmes korvpallimängija osalenud kokkuleppemängus, kas siis teadlikult või muul moel. Ligikaudu 15 protsenti jalgpalluritest ja 21 protsenti korvpalluritest tunnistas, et nende poole pöörduti isiklikult, et nad nõustuksid kokkuleppemängus osalema. Põhjuseid, mis mõjutasid nii jalgpallureid kui ka korvpallureid kokkuleppemängudes osalema, oli erinevaid kuid valdavalt finantsilised. Nad kas otsisid lihtsalt lisaraha teenimise võimalusi või nende isiklik finantsolukord oli nii halb (vahel tingitud ka palgamaksete viibimisest) ja nad haarasid kinni igast võimalusest seda parandada. (Trumpyte, 2016, pp. 250-252) Kihl (2018, p. 33) kinnitab ja täiendab Leedus toimunut väites, et mängude kokkuleppimist motiveerivad nii eesmärgile orienteeritus (sportlikud saavutused) kui ka rahaline kasu, kus madalat palka teenivad või pensionile jäävad sportlased kasutavad mängude kokkuleppimist sissetuleku täiendamiseks ja tuleviku kindlustamiseks.

Rebeggiani & Rebeggiani (2013, p. 167) väitel esineb Euroopa suuremates jalgpalliliigades kokkuleppemänge harva, sest sealsed kõrged palgad ei motiveeri enamikke mängijaid kokkuleppemängudes osalema. Olukord võib muutuda aga sportlastel karjääri lõpus, kus edasised väljavaated kõrgetele sissetulekutele kahanevad ja tulevikus täiesti kaovad. Sama kehtib madalamate divisjonide ja madala teenistusega väiksemate liigade puhul. Samuti on

ülioluline kohtunike tasustamine. Kui palgaerinevus võistlejate ja kohtunike vahel muutub liiga suureks, kaasneb sellega kadetus ja tekib motivatsioon suuremate sissetulekute saamiseks. (Rebeggiani & Rebeggiani, 2013, p. 167)

Lisaks väljast tulenevatele pakkumistele spordivõistlust mõjutada, võib huvi selleks tuleneda spordiklubide enda seest. Klubiomanikul võib olla kasumlikum, et tema mängijad võidu asemel hoopis matši kaotaksid. Näitena saab tuua Makedoonia jalgpalliklubi Pobeda, kus klubi esimees korraldab oma mängijate kaotuse Meistrite Liiga kvalifikatsiooni eelringis, võimaldades 300 000 euro suurust kasumit. Samas kui võidu lõplik väljamakse tõenäoliselt ei oleks ületanud 30 000 eurot. (Forrest, 2013, p. 181)

Ka mängijad ise võivad olla nii kokkuleppe algatajad kui ka täideviijad, kuna nemad või nende perekonnaliikmed, teades mängu võimalikku arengut ja tulemust, näevad kihlvedude sõlmimisel isikliku kasu võimalust. (Forrest, 2013, p. 181) Kokkuleppemängude oht suureneb kui mängijad on madalapalgased, rahulolematud ja nende moraal on madal ning kokkuleppemängudest tulenev potentsiaalne kasum moodustaks olulise osa sissetulekust, mis omakorda tekitab nõudluse ja võimendab pakkumiste hulka. Selline muster on leidnud kinnitust Euroopa jalgpalli käsitlevates kohtuprotsessides, kus kõige sagedamini on kokkuleppemänge harrastatud madalamates liigades ja väiksemates rahvuslikes liigades. (Forrest, 2013, p.183) Kui nõudlust poleks piisavalt, ei tohiks ka pakkumiste osakaal suur olla.

Oluline vastutus on siinkohal spordijuhtidel aga paraku on sageli mängude kokkuleppimine seotud just spordi juhtimisega, kus kokkuleppemängude korraldamist vaadeldakse kui spordi valdkonna konkurentsivõime osana, mis on tingitud ideest "võita iga hinna eest" või seoses mõne konkreetse eesmärgiga. Näiteks on kaalul meistrivõistluste võit, väljalangemise oht või rahvusvahelistele võistlustele kvalifitseerumise võimalus. (Numerato, 2016, pp. 699-717)

Nagu ka paljude kuriteoliikide puhul, on rahvusvaheliselt tunnustatud kokkuleppemängude eksperdi akadeemik Declean Hilli sõnul paraku sõda kokkuleppemängude korraldajate vastu kaotatud, sest siin on esikohal ärihuvid, ametnike huvide konflikt ja tihti lihtsalt võhiklikkus. Tema sõnul seisavad meie põlvkonna esindajad silmitsi peaaegu täiesti uue kokkuleppemängude formaadiga. See on justkui keegi oleks süstinud varasemasse formaati globaliseerumise steroidi, mis mõjutab kogu sporti. See on hävitanud paljud Aasia spordialad ja nüüd ähvardab see tennist, kriketit, jalgpalli ja paljusid teisi Euroopas levinud spordialasid.

Viimase viie aasta jooksul on kokkulepitud üle 1000 tiptasemel jalgpallimatši ja olümpiamängudel saavutatud tulemust. Kinni on peetud sadu sportlasi, treenereid, kohtunikke ja mängijaid. See on spordirevolutsioon, mis ulatub Aasia tänavatel toimetavatest kihlveokontoritest kuni maailma suurimate spordiareenideni välja. Uue mängude kokkuleppimise laine peamine põhjustena toob ta välja spordihasartmängude turu globaliseerumise, kus rahvusvaheline meedia toob sporti uut publikut pidevalt juurde. (Hill, 2016, pp. 231-234)

Kokkuvõtvalt saab välja tuua, et kokkuleppemänge pannakse toime sõltumata riigi suuruselt või mängude tasemest. Veelgi enam, kui traditsiooniline kihlvedude formaat võimaldas panustada sündmuste (spordivõistluse) lõpptulemusele, siis tänapäeva *online* võimalused on märkimisväärselt kihlvedude võimalusi avardanud, võimaldades näiteks panustada esimese löödud värava ajale, tehtud veale jne (Misra, *et al*, 2013, p. 141). Paraku võib see spordiorganisatsioonidele, mängijatele, kihlvedudel panustajatele ja üksikutele mängijatele lõpptulemusena põhjustada hoopis suuri rahalisi kaotusi. Klubidel võivad pärast rahvusvahelistelt võistlustest kõrvaldamist tekkida suured võlad, mis võivad viia maksejõuetuseni ja professionaalsete mängijatele ja treeneritele töö kaotamiseni. Inimesed aga kaotavad usalduse spordi, sportlaste ja funktsionääride vastu. Kaotavad huvi spordiürituste vastu, mis kahjustab omakorda võimalusi klubidel, mängijatel, reklaamifirmadel ja sponsoritel raha teenida. (Feltus, 2013, p. 27)

1.3.3. Altkäemaks

Kui tavapäraselt räägime altkäemaksu andmisest erasektori töötajalt avaliku sektori ametnikule mingi hüve saamiseks, siis spordimaailm on sellise klassikalise käsitluse pea peale pööranud. FIFA (Rahvusvaheline Jalgpalliliit) poolt koostatud aruanne jalgpalli maailmameistrivõistluste võõrustamisõiguse otsustamise kohta toob välja, et riigiametnikud on muutunud altkäemaksu andjateks, makstes mainekate spordiürituste korraldamise eest avaliku sektori rahast erasektori organisatsioonidele. (Transparency International, 2014, p. 4) Sarnaseid altkäemaksuvõtteid täheldati esmalt seoses 2002 aasta Salt Lake Citys taliolümpiamängude korraldamise õiguste otsustamisega, kus Rahvusvahelise Olümpiakomitee liikmed võtsid „õige“ otsuse tegemise eest vastu erinevaid hüvesid: sularaha, seksuaalteenuseid, kolledži kohti lastele, puusaliigese asendusoperatsioone, kosmeetilise kirurgia operatsioone (Jennings, 2011, p).

Siit tulenevalt kui Mastersi (2015, p. 115) käsitluse järgi võib altkäemaks spordis olla lihtsalt mängijale makstav tasu „ebaõnnestunud“ tulemuste eest ja tippjuhtide seas on see kultuuri/kultuurituse küsimus, ootamaks ja vastu võtmaks kingitusi ja teeneid, siis Geeraerdi (2018, pp. 46-60) sõnul peavad riigid sporti üha enam poliitiliseks ressursiks ja realismi teooriate kohaselt otsivad juhid võimu, konkureerimaks rahvusvahelises süsteemis, mida iseloomustab anarhia (Waltz, 1979, pp. 89-114).

Spordi instrumentaliseerimisega üritavad riigid üksteise suhtes oma võimu suurendada. Sport ei seostu raske sõjalise ega majandusliku jõu traditsioonilise vormiga. Selle asemel pakub sport rahvusvahelise prestiižiga seotud pehmemat varianti, mis annab riikidele rohkem mõju rahvusvahelisel poliitilisel areenil. Akadeemikud on selle mõiste koondanus terminisse „pehme jõud“ (Nye, 2008, pp. 94-109). Suurriigid kasutavad sporti „pehme jõu“ täiendamiseks, investeerides rahvusvahelistesse spordiüritustesse (näiteks olümpiamängud) ja kui mõni riik või selle sportlased edukalt esinevad, suurendab see riigi rahvusvahelist prestiiži ja seega ka tema pehmet jõudu. (Geeraerd, 2018, pp. 44-60)

Oluline aspekt on ka suurürituste korraldamise mõju korraldajariigi majandusele. Näiteks jalgpalli maailmameistrivõitluste korraldamine 2014. aastal Brasiilias lisas riigi majandusele hinnanguliselt ca 50 miljardit dollarit (Maennig, 2017, p. 2). Korraldamise otsuse teinud FIFA (Rahvusvaheline Jalgpalliliit) ametnikele jagati aga ca 1 miljoni dollari väärtuses käekelli, kusjuures ametnikud tolereerisid igati sellist tegevust ja pidasid seda „jalgpalli perekonna siseasjaks“ (Wrage, 2017, p. 2).

Eelpool kirjeldatud spordi globaalsus ja mõju majandusele annavad selgituse, miks kasutatakse riiklike ressursse altkäemaksudeks ja hüvedeks, saamaks suurmängude korraldamise õiguseid. Nii suurte ressursside ja laiaulatuslike mõjude tõttu on erahuvid kasvanud üle riiklikeks huvideks, mille saavutamiseks tehakse suuri panuseid ning vajadusel ei kõhelda kasutada ka ebaseaduslikke vahendeid ja meetodeid.

1.3.4. Rahapesu

Spordi kaudu saadava tulu ning üsna keeruka ja sageli puuduva läbipaistvuse tõttu on sporditööstust kasutatud kogu maailmas ka rahapesusüsteemina, mis väljendub ebaseaduslikult teenitud raha deklareerimises spordi kaudu teenitavaks kasumiks, võimaldades seega

sissetulekut “legaliseerida”, põhjendades sellega raha päritolu või õigustada näiteks silmapaistvalt kallist elustiili. Tegelikult võib aga sporti investeeritav raha pärineda ebaseaduslikust kaubitsemisest relvade, narkootikumide ja naftaga või illegaalsete kihlvedude korraldamisest. (Manoli, *et al*, 2016, pp. 559-573).

Euroopa Komisjoni uuringu kohaselt pestakse spordi kaudu hinnanguliselt üle 90,05 miljardi euro aastas (Euroopa Komisjon, 2018, p. 14). Sama uuring toob jalgpalli näitel välja kaks suuremat rahapesu riskikategooriat (Euroopa Komisjon, 2018, p. 28):

1. Jalgpalliklubide omamine: Jalgpalliklubidesse tehtavaid investeeringuid saab kasutada ebaseadusliku päritoluga raha integreerimiseks finantsüsteemi, sest klubidesse investeerimiste allikatele puudub kontroll ja läbipaistvus ning seega peavad kurjategijad jalgpalliklubisid tõhusaks rahapesuvahendiks.
2. Klubide vaheline mängijate ülekandeturg ja mängijate omamisega seonduv: Puudub mängijate ostu ja üleviimistega seotud tehingute läbipaistvus ja raha päritolu avalikustamine on raskendatud.

Eriti keeruline on kontrollida raha legaalsust ja päritolu spordikihlvedude turul, mis omakorda pakub kuritegelikele organisatsioonidele hulgaliselt rahapesu võimalusi. Kasutades asukohana puuduliku kontrolliga geograafilisi territooriume, *offshore* ettevõtteid ja järjest avarduvaid *online* kihlvedude vahendamise võimalusi, on kriminaalsed ühendused hakanud järjest rohkem panustama spordiennustuse ja kihlvedude arendamisse (Pons, 2010, pp. 37-38). Interneti kiire areng võimaldab kihlvedudes osalejatel panustada praktiliselt ükskõik millal ja mille peale ning teha seda erinevatel multimeedia platvormidel, olles kodus või klubis või üritustel kohal, võimaldades aga ise anonüümseks jäädes. Veelgi enam, kui traditsiooniline kihlvedude formaat võimaldas panustada sündmuste (spordivõistluse) lõpptulemusele, siis tänapäeva *online* võimalused on märkimisväärselt kihlvedude (seega ka rahapesu) võimalusi avardanud, võimaldades näiteks panustada esimese löödud värava ajale, tehtud veale jne. (Misra, *et al*, 2013, p. 141)

Kokkuvõtvalt võib väita, et korruptiivse käitumise analüüsimisel ja põhjuste leidmisel tuleb spordis lähtuda eelkõige majanduslikest aspektidest. Korruptsioon tekib siis kui asjaosaliste kalkulatsioonide kohaselt peetakse korruptiivselt saadavat tulu võrreldes legaalselt saadava

tuluga oluliselt suuremaks ning selle suurus on mõlemale poole piisav, kaalumaks üles iseenda moraalsed väärtused (Maening, 2005, p. 11).

1.4. Korrupsiooni ennetamine ja tõkestamine spordis

Siin peatükis tuuakse välja spordikorrupsiooni ennetuse ja tõkestamise meetmete põhimõtted ning probleemid, kirjeldatakse erinevate riikide kogemusi ja praktikat parimate tulemuste saavutamisel spordikorrupsiooni vastases võitluses.

Ühiseid väärtusi ja huvisid jagavatele inimgruppidele on iseloomulik „kokku kasvamine“ ja ühise „asja“ eest seismine, siis ka spordis kasutatakse spordiga tegelevate inimeste südamlike ning üksteist hindavate suhete iseloomustamiseks terminit „spordiperekond“, mis osutab ühiste väärtustele ja kogemustele ning läbielamistele. Paraku võib sellel siiski olla ka teisi varjundeid ja tihti kätkeb see endas ka maffia perekondadele omast *omertà* ehk vaikimise põhimõtet, mis ei lase probleemidel „perekonnast“ välja paista ja ei luba nendest „võõrastele“ rääkida. (Transparency International, 2008, p. 18) Seetõttu on esimene vajalik samm spordipettuste olemasolu avalikult tunnistada ja öelda selgelt, et seda ei sallita (Trumpyte, 2016, p. 252). Järgmised sammud võib jagada nelja valdkonna vahel: ennetustöö sportlaste ja taustajõududega (1.4.1), organisatsioonide vaheline koostöö (1.4.2), seaduste ja regulatsioonide ühtlustamine ning karistuste karmistamine (1.4.3), strateegiate valik (1.4.4)

1.4.1. Ennetustöö sportlastega ja taustajõududega

Kuna sportlased alustavad oma karjääri väga sageli noores eas, tuleb ennetamist ja teadlikkuse tõstmist alustada võimalikult varakult ning see ei tohiks piirduda ainult sportlastega. Teadmaks spordipettustega kaasnevaid riske ja ohte, peaksid ennetusprogrammidesse olema kaasatud nii vanemad, treenerid, kohtunikud ja ametnikud, kes peaksid teadma konkreetse spordiala spetsiifikat, pettusi soodustavaid käitumismustreid ja spordikorrupsiooni vorme ning oskama neid tuvastada ja vältida. Kõigi nende sihtrühmade teadlikkuse tõstmist võib pidada spordikorrupsiooni ennetamise võtmeks. (Spitz, 2016, pp. 257-260)

Ennetustöö põhjalikkuse ja süstemaatilisuse heaks näiteks võib pidada Austriat, kus ausa spordi eest seismiseks ja spordikorrupsiooni vastu võitlemiseks loodud ühing Play Fair Code. Ühingu asutasid Austria spordiministerium, Austria jalgpalliliit (AFA) ja Austria jalgpalliliiga,

kaasates järk-järgult spordi peamised sidusrühmad ning paljud Austria kihlveokontorid. Play Fair Code rahastus tuleb 60% ulatuses Austria spordiministeeriumilt, millele lisanduvad sponsorid ja iga-aastased liikmemaksud. Play Fair Code tegevus on kolmesuunaline (Euroopa Komisjon, 2018, p. 34):

1. Ennetusmeetmed - haridus, koolitus ja teadlikkuse tõstmine sihtrühmade seas.
2. Seiremeetmed - mängu tulemuste monitoorimine ja analüüs.
3. Ombudsmani büroo kui sportlaste ja spordis osalejate anonüümne kontaktpunkt.

Peamise ennetusstrateegiana kasutatakse teadlikkuse tõstmist, mis hõlmab treeninguid profisportlastele, kohtunikele, spordiametnikele ja meedia esindajatele. Alates 2015. aastast on koolitusi laiendatud nii amatöörspordi kui rahvaspordi valdkonnas. Läbiviidavad koolitused sisaldavad loenguid, seminare ja töötubasid ning loomaks usaldusväärset õhkkonda, viiakse koolitused läbi mitteametlikus keskkonnas ning õppevahenditena kasutatakse reaalseid kaasusi ja videomaterjale. Lisaks selgitatakse ebaseadusliku tegevuse võimalikke tagajärgi – trahve, kriminaalkaristusi, reaalselt vabadusekaotuse riski. Jätkusuutlikkuse tagamiseks korraldatakse koolitusi 12–18 kuuliste tsüklitena nii riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil ning iga kahe aasta tagant töötatakse välja uus koolitusprogramm. (Euroopa Komisjon, 2018, p. 34) Esimestel aastatel keskendus Play Fair Code oma ennetustöös jalgpallile, siis nüüd viimaste aastate jooksul on koolitusmoodulid välja töötatud jäähokis, korvpallis, käsipallis, suusatamises ja tennis (Play Fair Code, 2017, p. 11).

Ka Soomes on spordikorrupsiooni vastase tegevuse rõhuasetus just teadlikkuse tõstmisel. 2013. aastal algatati Soome Mängijate Liidu eestvedamisel haridusprogramm, mis käsitleb kuut peamist teemat (Euroopa Komisjon, 2018, p. 44):

1. Mängijate teadlikkuse tõstmine spordikihlvedude reeglitest.
2. Finantsjuhtimine, mängijate teadvustamine hasartmängusõltuvusest ja võlgade vältimisest.
3. Karjääri lõpetamise nõustamine vanematele mängijatele, kes võivad peale töötähtaegast jäämist silmitsi seista rahaliselt keerulise olukorraga.
4. Nooremate mängijate julgustamine mõtlema oma karjäärile ja sellele, kuidas oma aega maksimaalselt ära kasutada.

5. Mängijate koolitamine kokkuleppemängude vormidest, ohtudest, riskidest. Kuidas need alguse saavad. Kuidas probleeme vältida ja millised on korruptiivse käitumise tagajärjed.
6. Mängijate teavitamine abi ja nõu saamise võimalustest.

Lisaks on soomlased panustanud ka korruptsioonist teada andmise võimaluste parendamisele. Timonen (2016, pp. 262-263) kirjeldab Soomes rakendatud ennetusmeetet, kus võeti kasutusele mobiilirakendus (äpp) nimega "Mängijate Punane Nupp" (Red Button). Äpp käivitati Soomes 2013. aastal ja selle laadis alla 1200 Soome profijalgpallurit. Mängijatele antakse turvalisuse huvides rakendusele juurdepääsu saamiseks individuaalsed koodid. Selle peamine eesmärk on võimaldada mängijatel anonüümselt ja turvaliselt edastada teavet kokkuleppemängude kohta. (Timonen, 2016, pp. 262-263)

Nagu ka paljudes teistes valdkondades sõltub ennetuse edu või ebaõnnestumine spordis paljuski juhtide käitumisest. Ehk siis juhtide eeskujul on märkimisväärselt suur roll. Spordikorrupsiooni puhul tähendab see seda, et aus mäng väljakul on võimalik ainult koos ausa mänguga väljaspool väljakut. Kuidas mõistaks noor sportlane näiteks hasartmängudest tulenevat ohtu, kui tema klubi president räägib avalikult sellest kui hõlpsast ja kergest rahateenimise moodusest? Milliseid riske tekitavad klubi ametnikud, kui elukutselistele sportlastele makstava töötasu laekumine pidevalt viibib või üldse ei laeku, sest klubil puuduvad selleks vahendid? Selline klubipoolne käitumine võib sportlasi viia mängude kokkuleppimiseni, altkäemaksu võtmiseni või siseteabe müümiseni, sest neil on vaja sissetulekuid, et oma pered toita. Seega tagamaks sportlaste ausust ja usaldusväärset, peavad juhid kinni pidama reeglitest, näitama head eeskujut, vältima ebamäärasust, seisma eetilise käitumise eest ja propageerima teadlikkust spordiga seotud riskidest. See tähendab, et spordiföderatsioonide, assotsiatsioonide ja klubide juhid peavad hea valitsemise kaudu kuvama läbipaistvat ja ausat juhtimist. (Spitz, 2016, pp. 257-260)

1.4.2. Organisatsioonide vaheline koostöö

Brooks, *et al.* (2013, p. 15) väidavad, et spordis esinevate pettuste ja korruptsiooni ennetamise ja tõkestamise meetodid sõltuvad spordialast ja seal esinevast korruptsiooni vormist, sest sporti kontrollib eneseregulatsioon ning isiklike ja organisatsiooniliste huvide edendamine, mitte regulatiivne kontroll. Erinevate spordialade puhul on pettuste ja korruptsiooni vastu võitlemisel

probleemiks vähene koordineeritus ning seetõttu sarnaste pettuse tüüpidega kokkupuutumisel ei jaga spordiorganisatsioonid üksteisele (ega välistele organisatsioonidele) nõuandeid ega paku abi. (Brooks, *et al.*, 2013, p. 15)

Spordikorrupsioonivastaste tõendite kogumisel ja leidmisel on aga just väga oluline spordiorganisatsioonide ja õiguskaitseorganite vaheline koostöö, sest tõenäoliselt ei tea õiguskaitseasutused süvitsi spordiküsimusi ning spordivaldkonnas puudub vastav uurimispädevus. Seega hea tulemuse saavutamiseks on vaja kaasata mõlema valdkonna spetsialiste. (United Nations Office on Drugs and Crime, 2016, pp. 26-27) Kokkuleppemängude uurimisel rahvusvahelises spordis tuleb lisaks kaasata veel litsentseeritud kihlveokontorid, hasartmänge reguleerivad institutsioonid, et koostöös piirata ebaseaduslike kihlvedude organiseerijate võimalusi ja karistada neid, kes püüavad spordivõistluste tulemusi mõjutada (Gorse & Chadwick, 2011, p. 18). Hill (2016, p. 234) pakub siin võimaliku lahendusena sõltumatute spordiagentuuride asutamist, mis ideaalis sarnaneksid (või oleks isegi seotud) WADA-ga (Maaailma Antidopingu Agentuur). Agentuure finantseeriksid pikaajalised sponsorid ja see toimiks väljaspool spordi juhtimise kontrolli ning need oleksid vabad ärihuvidest, ametialastest huvide konfliktidest, mis on segavateks faktoriteks spordikorrupsiooni vastases tegevuses. (Hill, 2016, p. 234)

Heaks koostöö näiteks on Itaalia, kus spordikorrupsiooni vastast võitlust juhib Itaalia spordiamet ning paremate tulemuste saavutamiseks on loodud erinevaid sihtrühmi (õiguskaitseorganid, kohalikud omavalitsused, koolid) ning platvorme koondav programm „Sport Pulito Italia“. Programmi eesmärk on rakendada terviklikumat ja pikaajalisemat strateegiat ennetamiseks ja tõkestamiseks mängude kokkuleppimisi, dopingu tarvitamist, ebaseaduslikke hasartmänge ning spordijuhtimisega seonduvat korrupsiooni. Strateegia rakendamiseks kasutakse kahte platvormi (Euroopa Komisjon, 2018, p. 37):

1. Sidusrühmade platvorm, mille eesmärk on tugevdada avaliku ja erasektori sidusrühmade vahelist sünergiat, suurendada nende osalust ja maksimeerida seega korrupsioonivastase tegevuse mõju. Platvormil on umbes 200 osalejat erinevatest organisatsioonidest ja asutustest. Näiteks Itaalia Kaubanduskoda, Itaalia Transparency International, Milano Katoliku Ülikool, õiguskaitseorganid, DNA (maffiavastane riiklik direktoraat), Olümpiakomitee, spordiklubid.

2. Vilepuhujate digitaalne platvorm „Rischio Reato Sport“, mis võimaldab vihjete edastamist korruptiivsest käitumisest spordivaldkonnas. Laekunud infot analüüsib Transparency International Itaalia ja edastab selle vajadusel politseile.

Hea näide ühistest jõupingutustest spordikorrupsiooni vastastes võitluses on ka Suurbritannia, kus sealne hasartmängukomisjon on loonud spordikihlvedude luureüksuse (SBIU), mille eesmärk on ühendada partnerite luuretegevus, hõlbustamaks teabekogumist ja ennetamaks ja tõkestamaks korrupsiooni spordis. Samuti koostatakse kvartaalsed aruandeid koos seireteabega ja töötatakse välja strateegiad, tegevusplaanid ja juhendid. (Euroopa Komisjon, 2018, p. 39)

1.4.3. Seaduste ja regulatsioonide ühtlustamine ning karistuste karmistamine

Spordikorrupsiooni ennetamise õnnestumiseks on oluline, et spordiorganisatsioonides oleksid juba olemas rahvusvaheliselt standardiseeritud ja fikseeritud spordisisesed reeglid ning määrused. Rikkumiste karistamine peaks olema kohustuslik ja see peaks spordis olema levinud praktika, omades ennetavat ja hoiatavat mõju. Kokkuleppemängude puhul puudub kõigile sportlastele ja seotud isikutele laienevad reeglid ja need on riigiti erinevad. Mõnedes riikides ja teatud spordialadel on osalejatel keelatud panustada võistluste tulemustele, kus nad ise osalevad, ja nende enda klubi mängudele. Saksamaa jalgpalliliigas laieneb see ka mängijate sõpradele ja sugulastele. Kõigile kehtiv standard võiks hõlmata asjaga seotud isikute kihlvedude sõlmimise keeldu mitte ainult enda võistlusel / liigas vaid ka kogu oma spordialal. (Spitz, 2016, pp. 257-260) Hosmer-Henner (2010, p.32) soovitab täiendavalt kokkuleppemängude piiramiseks suurendada tsiviil- ja kriminaalkaristusi ning panustada uurimise tõhususele.

Siin saab ühe näitena tuua Soomet, kus on alates 2011. aastast aset leidnud kokkuleppemängude skandaalidest tingituna karmistatud spordikorrupsiooni vastu võitlemise õigusraamistikku. Kui varasemalt oli karistus spordipettustega seoses altkäemaksu andmise või vastuvõtmise eest maksimaalselt kaks aastat, siis nüüd tuleb arvestada kuni nelja-aastase vangistusega. (Koivula, 2013, p. 7)

Teine näide on Bulgaaria, kus mängude kokkuleppimine oli pikka aega üks tõsisemaid korrupsiooniprobleeme spordis ning puudusid varasemad kriminaliseerimise võimalused, mis

tõttu 2011. aastal rakendas Bulgaaria parlament Bulgaaria kriminaalkoodeksi spordikuritegude peatükis mitmeid muudatusi, keskendudes korrupsioonile spordis (Euroopa Komisjon, 2018, p. 31). Muudatused sisaldasid artikli 307 lõikeid b, c, d, e, f, millega suurendati spordimängude tulemuste mõjutamisega seonduvaid karistuste määrasid ja laiendati sanktsioonide ulatust. Näiteks ei karistata nüüd enam ainult soodustust pakkuvat osapoolt vaid ka pakkumise aktsepteerimist või hüve nõudmist (Criminal Code of the Republic of Bulgaria, 2020, article 307)

Kolmandaks võib välja tuua Saksamaa, kus 2017. aastal täiendati kriminaalseadustiku kihlveopettuste artiklit 265c ja sporditulemustega manipuleerimise artiklit 265d, millega muudeti spordiürituste tulemuste kokkuleppimine kuriteoks ja süüdi mõistmise korral määratakse igale mängijale, treenerile või kohtunikule kuni kolmeaastane vabadusekaotus. Eriti rasketel juhtudel võib kohus määrata vabaduse kaotuse kuni viis aastat. (German Criminal Code, 2020, chapter 265c, 265d)

Dopingu kasutamise osas lisab Maennig (2002, pp. 82-83), et keelatud ainete kasutamises süüdi mõistetud inimeste karistustel on seni olnud suhteliselt piiratud mõju, sest ilmselt liiga paljude sportlaste jaoks on dopingust saadav eeldatav kasu (lisavõit, autasud, lisatulu) suurem kui võimalikud kaotused vahele jäämisel (au kaotamine, võistluskeeldudest tulenevad rahalised kaotused). Kusjuures eriti ei mõjuta ajutised võistluskeelud just vanemaid sportlasi, kes on igal juhul karjääri lõpus ja kaotada pole enam suurt midagi. Siin oleks lahendus rahaliste karistuste märkimisväärne suurendamine, millel oleks suurem hoiatav mõju kui ajutisel võistluskeelul. (Maennig, 2002, pp. 82-83) Olulist rõhku tuleb pöörata vilepuhujate kaitset tagavatele õiguslike regulatsioonide olemasolule ja tõhususele, sest see on ennast õigustanud korrupsiooni vastu võitlemisel nii poliitikas kui ettevõtluses ning nüüd üha enam ka spordis, olles oluline nii ennetuse kui tõkestamise meede (Spitz, 2016, pp. 257-260).

1.4.4. Strateegiate valik

Strateegia kavandamine ja elluviimine on juhtimise olulised funktsioonid, sest organisatsiooni juhtkond vajab strateegiat selleks, et juhendada sellest organisatsiooni juhtimisel ja teha põhjendatud, omavahel tihedalt seotud otsuseid, eriti kui tuleb valida võimalike alternatiivsete tegevuskavade vahel. Hea strateegia ja selle edukas elluviimine on kõige usaldusväärsemad signaalid, et organisatsiooni juhitakse hästi. (Leiman, *et al*, 2003, p. 12) Siit tulenevalt pakuvad

Mitchell, *et al*, (1999, pp. 220-228) spordijuhtidele spordikorrupsiooni ennetamiseks ja tõkestamiseks kuute strateegiat, mida võib vastavalt oludele ning vajadusele kasutada eraldiseisvalt või kombineerituna.

Tabel 4. Spordikorrupsiooni ennetavad ja tõkestavad strateegiad (Mitchell, *et al*, 1999, pp. 220-228)

Strateegia	Moto	Mehhanism
Karistav	Karista neid	Suurendage soovimatu käitumise negatiivseid tagajärgi
Tulutoov	Premeeri neid	Suurendada soovitava käitumise positiivseid tagajärgi
Preventiivne	Piira neid	Vähendada soovimatu käitumise võimalusi
Genereeriv	Anna neile võimalus	Suurendada võimalusi soovitavaks käitumiseks
Kognitiivne	Näita, et see on nende huvides	Suurendada informatsiooni soovitava ja ebasoovitava käitumise kohta
Normatiivne	Õpeta neid tegema õigeid asju	Suurendage soovitava käitumise väärtustamist versus ebasoovitava käitumisega

Esimene strateegiapaar (karistus- ja tulutoov) manipuleerib tagajärgedega, millega potentsiaalne rikkuja silmitsi seisab, muutes soovitava käitumise atraktiivsemaks või ebasoovitava käitumise vähem soositavamaks. Teine strateegiapaar (ennetav ja generatiivne) mõjutab potentsiaalse rikkuja võimalusi, vähendades soovimatu käitumise võimalusi või luues võimalused soovitavaks käitumiseks. Kolmas strateegiapaar (kognitiivne ja normatiivne) muudab võimaliku rikkuja ettekujutust antud kontekstist, pakkudes teavet potentsiaalsete rikkujate veenmiseks, et soovimatu käitumine pole nende huvides või õpetades neid väärtustama soovitud käitumist. (Mitchell, *et al*, 1999, pp. 220-228)

Kokkuvõtvalt saab öelda, et korrupsiooni vastu spordis ei saa võidelda üksi ja meetme kaupa vaid tulemuste saavutamiseks on vajalik kõikide osapoolte koostöö, noorsportlaste ja teda ümbritsevate taustajõudude teadlikkuse tõstmine, hariduse- ja ennetusprogrammide jätkamine kuni karjääri lõpuni ning edasine nõustamine, spordijuhtide positiivne eeskuju, läbimõeldud ja süstemaatiliste ennetusstrateegiate kasutamine, monitoorimise- ja uurimismeetodite tõhustamine ning ka spordikorrupsiooni kuritegude kriminaliseerimine ja karistuste karmistamine.

2. KORRUPTSIOONIVASTASED MEETMED EESTI SPORDIS

Lähtuvalt magistritöö eesmärgist selgitada välja vajalikud korruptsiooni ennetamise ja tõkestamise meetmed, keskendub käesoleva uuringu teine osa empiirilisele uuringule, kirjeldades uuringu läbiviimise protsessi, otsides vastust magistritöö uurimisprobleemina püstitatud küsimusele, kuidas tõhustada korruptsioonivastast võitlust Eesti spordis?

2.1. Uuringu protsess ja metodoloogia

Antud uurimuse puhul on tegemist kvalitatiivse uuringuga. Kvalitatiivse uurimuse protsessis lähtub uurija empiirilisest materjalist, mida tõlgendades, analüüsides ja võrreldes kerkivad esile uuritavad ja huvipakkuvad teemad (Hirsjärvi, *et al*, 2010, lk 243). Kvalitatiivne uurimismeetod võimaldab tekstipõhiste materjalide süstemaatilist kogumist, analüüsimist ja tõlgendamist. Uurimismaterjal võib olla juba eelnevalt tekstipõhine kuna saadakse suulise vestluse transkribeerimisel või vaatluse põhjal märkmete tegemisel. (Malterud, 2001, p. 483)

Käesoleva magistritöö uurimisstrateegiaks valiti fenomenograafiline strateegia. Fenomenograafilise uuringu eesmärk on selgitada, kuidas inimesed mõistavad ja mõtestavad ümbritsevat maailma. Selle strateegia keskmes on inimeste arusaamiste, mõtete ja kontseptsioonide esiletoomine mingi nähtuse kohta. Üldjuhul saadakse uuringu tulemusel terve hulk kirjeldusi, mis inimestel uuritava fenomeni kohta on. (Larsson & Holmström, 2007, pp. 55–56) Kvalitatiivne fenomenograafiline lähemine võimaldab teha järeldusi ilma statistiliste vahenditeta (Laherand, 2008, lk 21). Strateegia lähtub küll üksikisikute kogemuste uurimisest, kuid rõhutab nende kollektiivset tähendust (Bernard, *et al.*, 1999, p. 213), mis autori arvates sobib hästi spordivaldkonna ekspertide teadmiste ja kogemuste kokku võtmiseks ja sealt tulenevate järelduste tegemiseks.

Andmete kogumise meetodiks on autor kasutanud dokumendianalüüsi ja poolstruktureeritud ekspertintervjuusid, mis on peamised kvalitatiivsed andmekogumise meetodid. Dokumendianalüüsi käigus kogutakse andmeid uurides kirja pandud informatsiooni, mis pärineb uuritavalt inimestelt või asutustelt (Laherand, 2008, lk. 258-259). Dokumendianalüüsi käigus uuritakse kahte Eesti sportlasi puudutavat spordikorruptsiooni juhtumit ja nende kohtulahendeid ja antakse ülevaade erinevatest tõlgendustest spordikorruptsiooni süütegude

menetlemisel Eesti õigusruumis, võrreldakse analoogsete juhtumite kriminaliseeritust Saksamaal, Austrias, Lätis, Bulgaarias, Poolas ja Venemaal ning tuuakse välja võimalikud kitsaskohad spordikorrupsiooni kriminaliseerimisel Eestis.

Uuringus kasutatav ekspertintervjuu on üks poolstruktureeritud intervjuu vorme, kus töö autor on huvitatud intervjuueeritava kogemusest mingis valdkonnas (Laherand, 2008, lk 199). Poolstruktureeritud ekspertintervjuu annab ka võimalusi esitada täpsustavaid küsimusi, tulenevalt intervjuu käigust laiendada teemat ja koguda seeläbi rohkem teavet. Andmeid analüüsiti kvalitatiivset teemaanalüüsi kasutades, mis võimaldab leida teemasid olemasolevate andmete seest, kodeerides andmeid ja analüüsides neid teemade järgi (Ezzy, 2002, p. 86). Intervjuude salvestused transkribeeriti esialgselt veebipõhise tarkvaraga „Veebipõhine kõnetuvastus“, mille tulemusi autor käsitsi korrigeeris.

Ekspertintervjuude valim on eesmärgipärane. Eesmärgipärast valimit kasutatakse kvalitatiivse uurimisviisi juures, sest see annab võimaluse formuleerida piisavalt pädevad valimeid (Malterud, 2001, p. 484-485). Intervjuueeritavad valiti uuringusse pidades silmas võimalikult laia esindatust spordivaldkonna ekspertide seas. Kokku viidi läbi 14 ekspertintervjuud.

Tabel 5. Intervjuus osalenud eksperdid (autori koostatud)

Kood	Asutus	Nimi	Ametikoht	Intervjuu kestvus
E1	Eesti Olümpiakomitee	Siim Sukles	Peasekretär	01:09:39
E2	Eesti Olümpiakomitee	Martti Raju	Spordidirektor	01:12:32
E3	Eesti Antidopingu ja spordieetika SA	Henn Vallimäe	Juhatuse liige	01:36:53
E4	Tallinna Ülikool	Kristjan Port	Spordibioloogia professor	57:44
E5	Audentese spordigümnaasium	Priit Ilver	Direktor	01:03:12
E6	Spordikoolituse ja - Teabe SA	Toomas Tõnise	Juhatuse liige	01:09:54
E7	Politsei- ja Piirivalveamet	Mati Ombler	Korrupsioonikuritegude büroo juht	54:18
E8	Justiitsministeerium	Mari-Liis Sööt	Kriminaalpoliitika analüüsi talituse juht	36:08
E9	Kultuuriministeerium	Kaarel Nestor	Spordiosakonna nõunik	01:00:22
E10	Eesti Suusaliit	Tõnu Seil	Peasekretär	01:21:54
E11	Eesti Korvpalliliit	Keio Kuhi	Peasekretär	33:48
E12	Eesti Kergejõustikuliit	Sirje Lippe	Peasekretär	01:21:57
E13	Eesti Jalgpalliliit	Mihkel Uiboleht	Avalike-ja koostööosakonna juht	57:42
E14	Ott Kiivikase koolitused OÜ	Ott Kiivikas	Treener, tippportlane	01:03:47

Intervjuu küsimused on koostatud lähtuvalt uurimisküsimustest ja töö teooria osas käsitletud korrupsiooni ja spordi vahelistest seostest. Kõik intervjuu küsimused olid intervjuueeritavatele sarnased ja tulenevalt poolstruktureeritud intervjuu eripärast, esitati vastavalt intervjuu arengule erinevaid täpsustavaid küsimusi. Ekspertidele saadeti intervjuu küsimused koos magistritöö eesmärgiga ja uurimisülesannetega tutvumiseks nädal aega enne intervjuude läbiviimist, võimaldades ekspertidel uuritavasse teemasse süveneda ja intervjuu käigus anda põhjalikult läbimõeldud vastuseid, mis aitasid kaasa tulemuste usaldusväärsusele. Intervjuu küsimused ja nende sidusus uurimisküsimustega on välja toodud lisas 1 olevas tabelis.

Intervjuud viidi läbi ajavahemikus 3.03.2020 – 12.03.2020 Tallinnas. Intervjuude läbiviimiseks külastas autor intervjuueeritavaid nende töökohtadel. Intervjuude pikkus varieerus kolmekümne kolmest minutist kuni ühe tunni ja kahekümne ühe minutini. Intervjuud lindistati diktofoniga Olympus. Kõik intervjuueeritavad andsid loa vestluse lindistamiseks ja oma nime ja ametikoha avaldamiseks. Intervjuude salvestused transkribeeriti esialgselt veebipõhise tarkvaraga „Veebipõhine kõnetuvastus“, mille tulemusi autor käsitsi korrigeeris.

2.2. Eesti kohtupraktika spordikorrupsiooni alastes juhtumites

Senine spordikorrupsiooni alane kohtupraktika Eestis on tagasihoidlik ja sisaldab ühte kokkuleppemängude ja ühte dopinguga seonduvat juhtumit. Spordiga seonduvalt on kohtud menetlenud ka spordiametnikega seonduvaid süütegusid (ametniku altkäemaksu võtmine treeningu ruumide kasutamiseks, toimuva piirangu rikkumine) aga neid võib autori arvates siiski käsitleda kui tavapärasest ametnikega seonduvat korruptiivset käitumist, mis otseselt ei kahjusta sporti ja ei vaja spordikorrupsiooni ennetamisele ja tõkestamisele suunatud meetmeid. Autori poolt käsitletavat juhtumit on aga mastaapsed ja sporti kahjustavad süüteod, mis tänu kohtumenetlusele on dokumenteeritud, võimaldades välja tuua konkreetsete lahendite kujunemised ja nende käigus ilmnunud probleemid. Vähesest kohtupraktikast tingituna on neist laiapindseid ja kõikehõlmavaid üldistuste tegemine raskendatud, kuid kohtute seisukohad on sedavõrd olemas ja töö autor võtab selles osas juurde ka oma pikaajalise praktilise kogemuse ning olemasolevatest dokumentidest saadud teadmised aluseks järelduste tegemisel. Seega toob töö autor siiski välja vastavad järeldused ja annab soovitusi, milliseid muutusi sisse viia kehtivatesse õigusaktidesse spordikorrupsiooni valdkonnas.

Esimese jutumina uurib autor 2011-2012. aastal läbiviidud kokkuleppemängude kaasust ja sellega seonduvat kohtupraktikat. Uurimise eesmärgiks on vastavalt uurimisküsimusele 2 (millised on õigusnormidest tulenevad võimalused ja kitsaskohad spordikorrupsiooni käsitlemisel) välja selgitada, kuidas tõlgendavad ja lahendavad kohtud Eesti spordiga seotud korrupsiooni süütegusid. Kokkuleppemängudega seonduva süüteo menetluse käigust ülevaate saamiseks vaadeldi kehtiva õigusruumi võimalusi ja kitsaskohti ning võrreldi tulemusi teiste riikide õigusaktidest tulenevate võimalustega.

Teises juhtumis käsitleb autor 2019. a. Seefeldis alguse saanud Eesti murdmaasuusatajate ja nende treenerite osalust mastaapses dopingu tarvitamise ja vahendamise skeemis, mis päädis Eesti suusatajate treeneri süüdimõistmisega (treener ennast ise süüdi ei tunnistanud) dopingule kallutamises aga sportlaste karistamisega ainult spordiseadusest tulenevate sanktsioonide alusel. Kuna kohtuotsus kuulutati kinniseks, siis autoril ei ole võimalik siinkohal täpset menetluse käiku välja tuua aga asjaolude käik, töö teooria osas käsitletu (vt käesolev töö, lk 28-28), rahvusvaheline praktika ja autori enda kogemused annavad aluse tuua välja vajadus dopingu kasutamise seonduvate regulatsioonide täiendamiseks Eesti õigusruumis.

2.2.1. Narva Trans jalgpallurite kokkuleppemängude juhtum

Kaasuse kirjeldus. KarS § 255 lg 1 järgse süüdistuse kohaselt kuulusid Narva Trans jalgpalliklubi mängijad kuritegelikku ühendusse, mis tegutses vähemalt 2011. aasta juunist kuni 2012. aasta novembrini Eesti Vabariigi, Vene Föderatsiooni, Läti Vabariigi ja Ukraina Vabariigi territooriumil, mille tegevus oli suunatud jalgpallivõistluste tulemuste kokkuleppimisele ning kokkulepitud tulemustega mängude osas kihlvedudega tegelevates äriühingutes panuste tegemisele ja sel teel varalise kasu saamisele, s.o KarS § 209 lg 2 p 2 sätestatud kuritegude toimepanemisele. Sel perioodil tuvastati kokkuleppemängud kaheteistkümnel Eesti jalgpalli meistriliiga mängul, kolmel UEFA Euroopa Liiga mängul, ühel Eesti jalgpalli karikamängul ning ühel Leedus toimunud mängul.

Kihlveokontoritega seotud isikud andsid „tellimuse“ kindlate tulemustega jalgpallimängude läbiviimiseks ja selline „soov“ vahendati jalgpalliklubide jalgpalluritele. Peale jalgpalluritega kokkulepe saavutamist tegid kihlveokontoritega seotud isikud lõpliku otsuse kokkulepitud tulemustega mängu läbiviimiseks. Samuti korraldati kokkuleppemängude korraldamisega seotud isikutele tasu maksmine. Seega olid kuritegelikku ühendusse kuulunud isikud

kihlveokontorites panustades teadlikud mängutulemuste kokkuleppimises ning tegemist ei ole tavapärase protsessiga tulemuste ennustamisel ja võidetavate summade väljamaksmisel, ehk siis teadlikult peteti kihlveokontoreid.

Kuna Eesti karistusseadustikus ühtegi kokkuleppemängudele ja kihlveopettustele viitavat normi ei ole, siis õiguskaitse organite poolt kasutati kriminaalasja algatamiseks karistusseadustiku varavastaste süütegude jaotisest kelmust käsitlevat normi (§ 209). Järgnevalt toob autor välja erinevate kohtuastmete seisukohtade kujunemise protsessi.

Maakohus leidis, et „süüdistatavate teod ei vasta KarS § 209 kirjeldatud kelmuse koosseisule, sest kelmuse koosseisu realiseerimiseks on vaja, et kannatanu otsus teha varakäsutus leiab aset süüdistatava poolt tegelikest asjaoludest ebaõige ettekujutuse loomise tagajärjel kuid käesoleval juhul sellist olukorda ei esinenud. Süüdistatavatele on ette heidetud total panustamist jalgpallimatšidele, milles nad ise osalesid või mängutulemuse eelnevat kooskõlastamist isikuga, kes totot mängis. Totot mänginud isikud ei ole kannatanus varakäsutusega seoses mingit ettekujutust loonud. Nad on kasutanud internetikeskkonnas kannatanu poolt pakutud teenust ning panustanud tulevikus aset leidva sündmuse toimumisele kannatanu poolt välja pakutud koefitsiendiga. Sündmuse aset leidmise järel on kannatanud maksnud välja võidu. Seega ei ole maakohtu hinnangul kihlveopettus – panustamine olukorras, kus mängude tulemus või nendes leiduvad asjaolud olid eelnevalt kokku lepitud, Eesti karistusseaduse kohaselt hõlmatud kelmuse objektiivsete tunnustega”. (A. S. kriminaalasi KarS § 255 lg 1 ja § 209 lg 1 järgi, 2014)

Ringkonnakohus jõudis järeldusele, et „kelmuse koosseis on olukorras, kus totot on mänginud isik, kes panustab olukorras, kus ta on teadlik panustatava mängu tulemuse või selles sisalduvate asjaolude osas eelneva kokkuleppe sõlmimisest, loob hasartmängukorraldajas eksiarusaama sellest, et panustatav sündmus ei ole talle ette teada ja võidu väljamaksmine põhineb juhuslikkusel. Kihlveokontor tegutseb kirjeldatud olukorras aga panuse tegijale võitu välja makstes eksimuses, sest ta eeldab, et isikule väljamakstav võidusumma kujunes juhuslikkuse põhimõttel. Eelkäsitletud sündmuste ahelas nähtuvad kõik kelmuse süüteoosseisu elemendid: tegelikest asjaoludest ebaõige ettekujutuse loomine kihlveokontoril, sellest ajendatud varakäsutus, varaline kasu toimepanijal ja tema tahtlus, mis hõlmab kõiki objektiivse koosseisu tunnuseid“. (A. S. kriminaalasi KarS § 255 lg 1 ja § 209 lg 1 järgi, 2014)

Maakohtu hinnangul „vastab süüdistavate käitumine hasartmänguseaduse (HasMS) § 100 väärteokoosseisule (toto mängimine isiku poolt, kes mõjutas või omas võimalust mõjutada ennustatud sündmuse toimumist, toimumata jäämist või toimumise viisi). Seetõttu hindas maakohus võimalust lõpetada kriminaalmenetlus KrMS § 274 lg 1 alusel määrusega seoses väärteo tunnuste esinemisega süüdistatavate käitumises“. (A.S. kriminaalasi KarS § 255 lg 1 ja § 209 lg 1 järgi, 2014)

Ringkonnakohus leiab, et „HasMS §-s 100 sätestatud väärteokoosseis on eriseadus KarS § 209 suhtes ja viimane ei kuulu arutataval juhul kohaldamisele. KarS § 209 on HasMS §-s 100 sätestatud väärteokoosseisu eritunnuseks just teo toimepanemine hasartmängu raames. Vastupidise tõlgendamise korral ei jääks HasMS § s 100 sätestatud koosseisualternatiivile toto mängimine eest isiku poolt, kes mõjutas ennustatud sündmuse toimumist, toimumata jäämist või toimumise viisi mingit iseseisvat rakendusala, sest selline olukord oleks alati hõlmatud KarS § 209 koosseisust“. Kokkuvõtvalt leiab kriminaalkolleegium seega, et süüdistuses kirjeldatud käitumise lahendamiseks/karistamiseks on seadusandja spetsiaalselt loonud väärteokoosseisu hasartmänguseaduses, kohaldamisele just väärteokoosseis mitte aga KarS §-s 209 sätestatud kuriteokoosseis. (A. S. kriminaalasi KarS § 255 lg 1 ja § 209 lg 1 järgi, 2014)

Maakohus tuvastas, et „süüdistatavad kuulusid püsivasse ja kindla liikmete vahelise ülesannete jaotusega ühendusse, milles oli enam kui kolm liiget ning mis tegeles jalgpallimängude tulemuste kokkuleppimisega. KarS § 255 objektiivse teokoosseisu kohaselt peab ühenduse tegevus olema suunatud teise astme kuritegude, mille eest ettenähtud vangistuse ülemmäär on vähemalt kolm aastat, või esimese astme kuritegude toimepanemisele. Kuna aga kokkuleppemängudele panustamine ei ole kelmusena karistatav, siis puudub nõutav teise astme varavastane kuritegu ja süüdistatavate puhul ei tule kõne alla ka KarS §-s 255 sätestatud kuritegeliku ühenduse koosseisu võimalik realiseerimine“. (A. S. kriminaalasi KarS § 255 lg 1 ja § 209 lg 1 järgi, 2014)

Ringkonnakohus põhjendas kuritegelikku ühendusse mittekuulumist asjaoluga, et „süüdistatavate käitumises puudub kuriteo koosseis (rakendati erinormist tulenevat väärteo koosseisu), mille toimepanemiseks olid nad väidetavalt koondunud kuritegelikku ühendusse, siis tuleb jätta kontrollimata KarS §-s 255 sätestatud kuriteo koosseisu ülejäänud elemendid, sest süüdistatavate vastutus kuritegelikku ühendusse kuulumise eest on välistatud“. (A. S. kriminaalasi KarS § 255 lg 1 ja § 209 lg 1 järgi, 2014)

Maakohus tuvastas, et „mängude tulemusi lepitati kokku Vene Föderatsioonis asunud kodaniku S.G. tellimisel, kes saatis selliste mängude organiseerimise eest Eestisse üle 108 000 euro. Avalikult kättesaadava informatsiooni kohaselt on kokkuleppemängude organiseerimine Vene Föderatsioonis käsitletav kuriteona nii praegusel ajal kui ka süüdistuses nimetatud ajavahemikul. KarS isikulise kehtivuse (§ 7) põhimõtete kohaselt saab Eesti karistusseadus väljaspool Eesti territooriumi toime pandavate tegude suhtes kehtida vaid sellisel juhul, kui tegu on Eesti karistusseaduse järgi kuritegu. Spordivõistluste tulemuste osas kokkulepete sõlmimine Eesti seaduse kohaselt kuritegu ei ole”. (A. S. kriminaalasi KarS § 255 lg 1 ja § 209 lg 1 järgi, 2014)

Ringkonnakohus leiab, et “puudub selgus selles, kus mängudele panustati. S.G. kohta on kriminaalmenetluses teada üksnes see, et temaga suheldi internetis (skype’is) ja Vene Föderatsioonis registreeritud telefoninumbri. KarS § 6 sätete kohaselt kehtib Eesti karistusseadus Eesti territooriumil või Eestis registreeritud laeval või õhusõidukis toime toimepandud kuriteo kohta. Kriminaalmenetluse käigus ei ole tuvastatud, millises karistusõiguslikus jurisdiktsioonis S.G. väidetavad kihlveopettused toime pani. Puudub igasugune alus eeldada, et need teod pandi toime Eestis. Sellises olukorras tuleb pöörduda karistusseadustiku ekstraterritoriaalse kehtivuse regulatsiooni poole. KarS § 11 lg 3 kohaselt on väljaspool Eesti territooriumi toimepandud kuriteost osavõtmise korral Eestis tegutsenud osavõtja vastutuse eelduseks esmalt see, et Eesti karistusseaduse järgi on selline tegu karistatav. Lisaks on aga nõutav, et ka teo täideviimise kohas on täideviija tegu karistatav või et täideviimise kohas ei kehti ükski karistusõigus. Kuna teo täideviimise koht on teadmata, siis puudub võimalus seal kehtiva karistusõiguse kohta mingeid järeldusi teha”. (A. S. kriminaalasi KarS § 255 lg 1 ja § 209 lg 1 järgi, 2014)

Tulemus. Vastates uurimisküsimusele, millised on õigusnormidest tulenevad võimalused ja kitsaskohad spordikorrupsiooni käsitlemisel, näitab kaasuse menetluskäik, et kohtute erinevad tõlgendused läbi karistusseaduse kelmusele omaste tunnuste võivad põhjustada vastuolulisi tõlgendusi ja viia kriminaalkaristusest pääsemiseni. Oma roll oli siin ilmselt ka vähesel kohtupraktikal ja sellest tingitud uurimis- ja kohtuorganite vähesel pädevusel. Kuigi erinevate kohtuastmete erinevad tõlgendused on kohtupraktikas tavapärased nähtused on õigusriigile küll kohased ja omased, siis kirjeldatud kaasuse menetluskäik ja lahend tõid välja võimalikud puudused mängude kokkuleppimise süüteo kvalifitseerimisel, mis omakorda põhjustas ebaselgust kuritegelikku ühendusse kuulumise ja kuriteo toimepanemise ja osalemise koha

tuvastamisel. Kuna antud kaasuses kuritegu ei tuvastatud vaid kohus rakendas hasartmängu seadusest tulenevat väärtekoosseisu normi, põhjendusega, et vastasel juhul oleks hasartmängu seaduse norm sisutühi, siis muudeti 2016. aastal HasMS § 100 sõnastust. Varasem sõnastus: Toto mängimise eest isiku poolt, kes mõjutas või omas võimalust mõjutada ennustatud sündmuse toimumist, toimumata jäämist või toimumise viisi, karistatakse rahatrahviga kuni 20 trahviühikut. Sõnastus alates 16.12.2016: Toto mängimise eest isiku poolt, kes mõjutas või omas võimalust mõjutada ennustatud sündmuse toimumist, toimumata jäämist või toimumise viisi ja kui puudub karistuseseadustiku §-s 209 sätestatud süüteo koosseis, karistatakse rahatrahviga kuni 20 trahviühikut (HasMs, 2020, § 100). Tehtud muudatus küll laseb arvata, et edaspidiste kokkuleppemängude juhtumite korral, leides süüteos kelmuse tunnused, on võimalik rakendada karistuseseadustiku kelmuse normi ja sealt tulenevaid sanktsioone aga autori arvates konkreetse spordikelmuse normi puudumine võib siiski pärssida kokkuleppemängudega seonduvate süütegudest vastutusele võtmist. Hetkel kehtiv karistuseseadustiku kelmuse paragrahvi sisu näeb kelmusena ette „teisele isikule varalise kahju tekitamise eest tegelikest asjaoludest teadvalt ebaõige ettekujutuse loomise teel varalise kasu saamise eesmärgil“. Kokkuleppemängude toime panemise üks peamisi eesmärke on mängu tulemust teades panustada spordikihlvedude kontorites ja seeläbi alusetult rikastuda. Siin kohal mõistame „teise isiku“ all kihlveokontorit, kes on eksitusse viidud ja kannab varalist kahju. Kihlveokontorid aga hindavad igapäevaselt endi äririske ja ühe või kahe kokkulepitud mängust tulenev kahju võidakse määratleda kui „äri riski“ ja kulud kahjumisse kanda. Samas on pettus toime pandud, pealtvaatajaid, fänne, sponsoreid, telekanaleid petetud ning oleks keeruline kvalifitseerida neid isikuna, kellele on varaline kahju tekitatud ja määratleda nende kahju suurust. Võttes arvesse kihlveokontorite suurt arvu, siis kui summeerida nende „äri riskid“, siis pettuse ulatust on järjest raskem piiritleda.

Võrdlus teiste riikidega. Autorile teadaolevalt on paljud riigid nii kokkuleppemängud kui üldisemalt spordivõistluste tulemustega manipuleerimise kriminaliseerinud ja eraldi normina sätestanud. Heaks näiteks Eesti naaberriik Läti, kus spordivõistlustega manipuleerimine on kriminaalkorras karistatav ja konkreetse sporti käsitleva normiga kriminaalseadustikus sätestatud.

Tabel 6. Spordivõistlustega manipuleerimise regulatsioon Läti kriminaalseadustikus (Criminal Code of the Republic of Latvia, 2020, § 212.1).

Riik/õigusakt	Dispositsioon	Sanktsioon
Läti kriminaalseadustik § 212.1 Spordivõistlustega manipuleerimine	(1) Isikut, kes tegeleb spordiorganisatsiooni poolt korraldatud spordivõistluste manipuleerimisega.	Vabadusekaotus kuni üks aasta või üldkasulik töö või rahatrahv.
Läti kriminaalseadustik § 212.1 Spordivõistlustega manipuleerimine	(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud teo eest, kui see on seotud materiaalsete väärtuste, vara või muu laadi eeliste vastuvõtmise, üleandmise või pakkumisega.	Vabadusekaotus kuni kolm aastat või üldkasulik töö või rahatrahv.
Läti kriminaalseadustik § 212.1 Spordivõistlustega manipuleerimine	(3) Isikule, kes paneb toime käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud kuriteo, kui see on toime pandud suures ulatuses või kui selle on toime pannud organiseeritud rühmitus.	Vabadusekaotus kuni viis aastat või üldkasulik töö või rahatrahv.

Analoogset lähenemist on järjest rohkem riike kasutusele võtnud või võtmas. Otsus spordikorrupsiooni süüteod kriminaliseerida ja sellega kaasnevate sanktsioonide raskus näitab autori arvates ühiskonna seisukohta ning hinnangut selliste kuritegude mõjule ühiskonnas ning tahet nende vastaseks võitluseks.

Tabel 7. Näited spordimängude tulemustega manipuleerimise regulatsioonidest Bulgaaria, Poola, Venemaa ja Saksamaa seadustes.

Riik/õigusakt	Dispositsioon	Sanktsioon
Bulgaaria kriminaalseadustik Artikkel 307b Spordivastased kuriteod	Isikut, kes jõu kasutamise, pettuse, ähvarduse või muul ebaseaduslikul viisil sunnib mõnda teist isikut manipuleerima spordiorganisatsiooni hallatava spordivõistlustulemusega	Vabadusekaotus üks kuni kuus aastat ja rahatrahv
Bulgaaria kriminaalseadustik Artikkel 307c	Isik, kes lubab, pakub või annab teisele põhjendamatuid soodustusi spordiorganisatsioonide hallatavate spordivõistluste tulemustega manipuleerimisemise eest	Vabaduse kaotus üks kuni kuus aastat ja rahatrahv.
Poola spordiseadus peatükk 10 „Kriminaalõiguslikud sätted“ § 46	Igaüks, kes seoses Poola spordiliidu poolt korraldatavate võistlustega või mõni muu nimetatud ühendusega lepingu alusel tegutsev ühendus aktsepteerib materiaalseid või isiklikku kasu või nõuab soodustusi ebaõige käitumise eest, mis võivad mõjutada spordivõistluste tulemusi või kulgu	Vabaduse kaotus alates 6 kuust kuni 8 aastat.
Poola spordiseadus peatükk 10 „Kriminaalõiguslikud sätted“ § 46	igaüks vastutav selle eest kui ta on teadlik § 46 nimetatud ebaseaduslikest asjaoludest spordivõistlustega seonduvate kihlvedude sõlmimisel, osaleb kihlvedude sõlmimisel või avaldab nimetatud informatsiooni teistele isikutele, julgustades neid kihlvedudest osa võtma	Vabaduse kaotusega alates 3 kuud kuni 5 aastat
Venemaa kriminaalkodeks § 184, lg 3	Sportlaste, spordikohtunike, treenerite, spordimeeskondade juhtide ja teiste ametlike spordivõistluste osavõtjate või organisaatorite või avalikkusele suunatud kommertslike konkursside züriide, osalejate või organiseerijate äraostmist, eesmärgiga mõjutada võistluse või konkursi tulemust või nimetatud isikute sundimine või kallutamine mõju avaldamisele	Rahatrahv alates kolmesaja tuhandest kuni viiesaja tuhande rublani või vabadusekaotus kuni neljaks aastat

Kokkuvõtvalt võib arvata, et lähtuvalt eelpool kirjeldatud kaasuse kirjeldusest, kus kaks erinevat arusaama kuriteo koosseisu olemusest võimaldasid süüalustel kriminaalkaristust vältida ja põhjustades ka ennast varasemalt süüdi tunnistanud süüaluste õigeksmõistmise, andis spordi maastikul tegutsejatele signaali, et selline käitumine kriminaalkorras hukkamõistu ei pälvi. Siit tulenevalt tuleb autori arvates tunnistada puudujääke Eesti seadustes spordikorrupsiooniga võitlemisel.

2.2.2. Eesti murdmaasuusatajate dopingu juhtum

Eesti spordis oli murdmaasuusatajatega seonduvat võimalikku dopingu kasutamist aimata juba 2011. a. kui 14. veebruaril tuvastas Maailma Dopinguvastane Agentuur (WADA) Andrus Veerpalu (treener Mati Alaver) organismist lubatud normist kõrgema kasvuhormooni taseme ja Andrus Veerpalule määrati 3-aastane võistluskeeld. 26.03.2013 tühistas Rahvusvaheline Spordiarbitraaži Kohus karistuse, kuna WADA testis oli kasvuhormooni piirmäärasid arvutatud valesi ja esines protseduurilisi vigu, millest hoolimata kinnitas kohus, et mitmed tegurid viitavad kasvuhormooni manustamisele (Court for Arbitration of Sport, 2013).

Suusaalade MM 2019 Austrias, Seefeldis. Tõehetk kinnitamaks süstemaatilist dopingu tarvitamist Eesti murdmaasuusatajate seas leidis aset 2019. aastal suusatamise maailmameistrivõistlustel Seefeldis, kus Austria ja Saksa kriminaalpolitsei ühisoperatsiooni „Aadrilaskmine“ käigus vahistati süüdistatuna dopingureeglite rikkumises kaks Austria, üks Kasahstani ja kaks Eesti sportlast (Bundesministerium, 2019). Uurimise tulemusena pälvisid Rahvusvahelise Suusaliidu (FIS) poolse süüdistuse kolm Eesti sportlast, Andrus Veerpalu kui Kasahstani sportlase treener ja Mati Alaver kui dopingu tarvitamisele kallutaja.

Kuriteoteade. Kuigi Eesti spordi mõistes oli tegemist süstemaatilise ja pikaajalise skeemiga, millega peteti nii avalikkust kui sponsoreid ja kahjustati autori arvates kogu spordi mainet ning seati kahtluse alla ausa tippspordi võimalikkus, siis Eesti õigusruumist tulenevalt dopingu kasutamine kriminaalõiguslikku lähenemist ei pälvi ja kriminaalkorras karistamine on võimalik ainult dopingu kasutamisele kallutamise korral. Vastavasisulise kuriteoteate Eesti Suusaliit ka prokuratuurile esitas, mille tulemusena tunnistas Harju Maakohus Mati Alaveri süüdi KarS § 195 lg 2 p 1 (korduvalt dopingu kasutamisele kallutamine) järgi ja mõistis karistuseks 1 aastat vangistust tingimisi 1-aasta 6-kuu pikkuse katseajaga (M. A. kriminaalasi karistusseadustiku § 195 lg 2 p 1 järgi, 2019).

Kohtuotsus. Autorile mõistetamatul põhjusel kuulutas kohus antud kohtuotsuse kinniseks ja seega ei ole autoril võimalik siinkohal rohkem välja tuua detaile ja episoode, mis annaksid ülevaate toimepandud kuriteo mastaapsusest ja osalejate panusest kuritegelikus käitumises. Samas on need autorile teada ja on seega abiks järeltule ja ettepanekute tegemisel.

Võrdlus teiste riikidega. Tuginedes rahvusvahelisele praktikale on dopingut tarvitamine kõige enamlevinud korruptsiooni vorm spordis ning viimase 40 aasta jooksul on dopingut ja keelatud sooritusvõimet parandavate ravimite kasutamist peetud tippspordi kõige korruptiivsemaks tegevuseks. Nii finantsrikkumised kui ka doping on välja toodud kui kriitilised väljakutsed spordi heaolu säilimisel ja kõige olulisema spordiväärtuse, tulemuse ettearvamatus, tagamisel. (vt käesolev töö, lk 26). Siit lähtuvalt on riigid järjest enam hakanud sellele kuriteovormile vaatama läbi kriminaliseerimise prisma ja sätestanud normid dopingut kasutajate kriminaalkorras vastutusele võtmiseks. Eestis on seni valdav arusaam, et nii sportlaste teadlikkuse tõstmine kui ka rikkujate sanktsioneerimine kuulub pigem spordiorganisatsioonide vastutusalasse ning konkreetselt spordiga seotud kuriteona on kriminaliseeritud (karistatakse rahalise karistuse või kuni kaheaastase vangistusega) ainult dopinguna käsitletava aine või meetodi määramine, kasutamisele kallutamine või sellise aine üleandmine või üle riigipiiri toimetamine, tootmine, turundamine ja vahendamine (karistuseseadustik, 2020, § 195). Seega dopingut kasutavate või meetodite kasutamise sanktsioneerimiseks ei ole Eesti karistuseseadustikus eraldi normi (pole proovitud kasutada ka ühtegi olemasolevat) ning dopingut tarvitanud sportlasele määrab karistuse spordialaliit või rahvusvaheline spordialaliit, mis üldjuhul piirab sportlase osalemist võistlustel teatud ajaperioodil või kogu eluks ja kaotab võistluskeelu perioodiks õiguse riiklikele spordistipendiumitele ja toetustele (Spordiseadus, 2020, § 11).

Ülaltoodust lähtuvalt ei ole Eestis proovitud dopingut kasutamist kriminaalkorras karistada aga sport on riikide ülene ja rahvusvaheline, siis riigiti erinev kriminaliseeritus või selle puudumine võib raskendada õigusorganite tööd ja takistada dopingut kasutamise vastast tegevust. Seefeldis läbi viidud Austria ja Saksamaa kriminaalpolitsei operatsioon oli just nimelt politsei operatsioon, sest mõlemas riigis on dopingut kasutamine kriminaliseeritud ja operatsiooni läbiviimise kohaks valiti samal põhjusel Austria. Austria seadusandlus võimaldab esitada kriminaalsüüdistuse dopingut kasutamises ning selle aja jooksul sponsoritelt saadud toetuste vastuvõtmises ja väärkasutuses ning sordiüritustel saadud autasude vastuvõtmisel.

Tabel 8. Dopingu kasutamise kriminaliseerimine Austrias (Criminal Code of the Republic of Austria, 2019)

Riik/õigusakt	Dispositsioon	Sanktsioon
Austria kriminaalkoodeks § 147 (1a) Kelmus	Isikut, kes paneb toime kelmuse, kasutades selleks keelatud aineid või meetodeid eesmärgiga kasutada dopingut spordis.	Vabadusekaotus kuni kolm aastat.
Austria kriminaalkoodeks § 147 (3) Kelmus	Isikut, kes põhjustab kuriteo kaudu kahju, mis ületab 300 000 eurot	Vabadusekaotus kuni kümme aastat.

Tähelepanuväärne on, et Austrias ei ole dopingu kasutamine kriminaalkorras karistatav kui lihtsalt sooritus parandava aine manustamine vaid on käsitletav kelmusena ja on sätestatud kriminaalkoodeksi kelmuse koosseisus. Saksamaa dopingu vastane seadus keelab konkreetselt dopingu ainete manustamise, endale manustada lubamise, ainete ostmise ja omamise.

Tabel 9. Dopingu kriminaliseerimine Saksamaal (Act against doping in sport, 2015)

Riik/õigusakt	Dispositsioon	Sanktsioon
Saksamaa Dopingu vastane seadus § 3 (1) 1.	Keelatud on manustada või lasta endale manustada dopinguainet, mis on või sisaldab rahvusvahelise dopinguvastase konventsiooni I lisas loetletud ainet	Vabadusekaotus kuni kolm aastat.
Saksamaa Dopingu vastane seadus § 3 (1) 2.	Keelatud on kohaldada või rakendada enda jaoks dopinguvastast meetodit, mis on loetletud rahvusvahelise dopinguvastase konventsiooni I lisas, ilma meditsiinilise põhjenduseta ja eesmärgiga saada eelis organiseeritud spordivõistlustel	Vabaduse kaotus kuni kolm aastat või rahatrahv
Saksamaa Dopingu vastane seadus § 3 (2)	Keelatud on osaleda ka organiseeritud spordivõistlustel, kasutades dopinguainet vastavalt lõike 1 esimesele lausele nr 1 või dopingumeetodile vastavalt § 1 esimese lause punktile 2, kui selline kasutamine toimub ilma meditsiinilise põhjenduseta ja eesmärgiga saada võistlusel eelis.	Vabaduse kaotus kuni kolm aastat või rahatrahv
Saksamaa Dopingu vastane seadus § 3 (4)	Keelatud on dopinguaine ostmine või omamine vastavalt lõike 1 esimese lause punktile 1 eesmärgiga seda meditsiiniliselt õigustamata manustada või endale ise manustada konkurentsi eelise saamiseks organiseeritud spordivõistlusel.	Vabaduse kaotus kuni kaks aastat või rahatrahv

Kokkuvõtvalt saab öelda, et tänu dopingu kriminaliseerimisele Austrias ja Saksamaal osutus õiguskaitseorganitel võimalikuks viia läbi oluliselt laiemaulatuslik ja jõulisem uurimine, mis lõppes dopinguvõrgustiku paljastamisega ja osaliste vastutusele võtmisega. Võimaldamaks uurijatele õiguslikku alust, mis tagaks ka politseijõudude huvi spordikorrupsiooni süütegudega tegeleda, suurendaks see võimalusi uurimistoimingute läbi viimiseks erinevates riikides ja vähendaks sõltuvust riikide õigussüsteemide erisustest. Autor julgeb väita, et kui 2011. a Andrus Veerpalu dopingu kaasusele (mis lõppes tänu vaidlusele dopingutesti piirmäärade üle)

oleks paralleelselt algatatud ka kriminaalmenetlus, andnuks see võimaluse juba siis avastada viiteid ulatuslikust dopingu kasutamisest ja 2019. a. politseioperatsiooni Seefeldis poleks ehk vaja olnud läbi viia.

Kuna Eestis on spordikorrupsiooni süütegude kohtupraktika kasin ja ei võimalda laiapinnalist spordikorrupsiooni tõkestavate ja ennetavate meetmete analüüsi, siis teise andmekogumise meetodina kasutatakse spordivaldkonna ekspertide intervjuerimist ja nende tulemuste analüüsi.

2.3. Ekspertintervjuude tulemused

Ekspertintervjuude analüüsimiseks koostas magistritöö autor 14 kategooriat, mis jagunesid uurimisküsimustele vastuste leidmiseks järgnevalt: esimese uurimisküsimuse kohta 6, teise kohta 4 ja kolmanda kohta 4. Loodud kategooriad võimaldavad välja tuua ekspertide vastustest otsitud informatsiooni ning seda struktureeritult kirjeldada.

Tabel 10. Uurimisküsimused ja intervjuude analüüsi kategooriad (autori koostatud)

Uurimisküsimused	Kategooriad
1. Millised on peamised probleemid korrupsiooni ennetamisel Eesti spordis?	Korrupsiooni vormid Eesti spordis Korrupsioonile vastuvõtlikud spordialad Korruptiivse käitumise põhjused spordis Spordikorrupsiooni vastane teadlikkus Hinnang Spordi rahastuse põhimõtetele Spordi rahastamise kontrolli meetmed
1. Millised on õigusnormidest tulenevad võimalused ja kitsaskohad spordikorrupsiooni käsitlemisel	Seaduste vastavus Kriminaliseerituse piisavus Dopingu kasutamise kriminaliseerimine Sportlase vastutus dopingu kasutamisel
2. Millised võimalused on korrupsiooni ennetamise ja tõkestamise tõhustamiseks spordis?	Spordikorrupsiooni vastaste asutuste ülesanded Kriminaliseeritus kui ennetav meede Spordikorrupsioonist teavitamise meetmed Spordikorrupsiooni vastased täiendavad meetmed

Intervjuudest otsitakse informatsiooni Eesti spordis esinevate korrupsioonivormide ja korruptiivse käitumise põhjuste kohta. Püütakse saada ülevaadet õigusruumi võimalustest ja võimalikest kitsaskohtadest spordikorrupsiooni tõkestamisel ning soovitakse omandada teavet kasutusele võetud ennetuse ja tõkestamise meetmetest ning nende tõhustamise võimalikkusest.

Tabel 11. Kategooria „Korruptsiooni vormid Eesti spordis“ (autori koostatud)

Kategooria 1	
Korruptsiooni vormid Eesti spordis	
Doping (E4, E3, E2, E5, E6,E9, E11, E8, E13, E1, E12)	Siseteabe väärkasutus (E3, E12)
Kokkuleppemängud (E3, E4, E2, E5, E6, E9, E11, E8, E13, E14)	Valimistulemustega manipuleerimine (fiktiiv-fantoomklubid) (E3, E5, E6, E9, E13)
Huvide konflikt (E14)	

Sarnaselt olukorraga rahvusvahelises spordis, töid eksperdid **kõige enam esile dopinguga** seonduvad probleemid, mis osutusid omaseks nii harrastus- kui tippspordile. Dopinguga vastasele võitlusele on ekspertide sõnul küll järjest rohkem tähelepanu osutatud kuid üha suurenev konkurentsi surve tippspordis ja reguleerimatus ning kontrolli puudumine harrastusspordis soodustavad keelatud ainete ja meetodite kasutamist.

„Doping on vaieldamatult olnud oluline, et, et kuivõrd oluliselt ta mõjutanud rahva teadvust spordi suhtes, see on märkimisväärse mõjuga olnud. Siis teine vast on usalduse küsimus laiemalt, et doping tõi selle esile, aga et see dopinguprobleem, et see klaarimise periood ei olnud meil väga läbipaistev, et, et see tekitas sellist usaldamatust ja kui see kombineerida rahaga ja raha taga oleva võimuga, siis arvatavasti see korruptiivne omavahelise kokkuleppe temaatika, et pigem midagi maha suruda, kui ära klaarida, tuli ka esile, et seda vaid puhtalt ainult rahva reaktsioonist ju ka välja lugeda.“ - E4

„No dopinguga asjad puudutavad ikkagi väga selgelt praegu alasid, esiteks mis ei ole olümpiaalad, kus tegelikkuses ei ulatu ka nii palju Eesti Antidopinguga käsi.“ - E14

Enamus ekspertide sõnul on uueks ja aina kasvavaks **probleemiks kokkuleppemängud** ja sellega seonduvad **kihlveopettused**. Olulise puudusena toodi välja madalat teadlikkust kokkuleppemängudega seonduvast ja keerukust selliste manipulatsioonide avastamisel ja tõendamisel. Ühena põhjustest nähti, et võrreldes dopinguga, kus Eestis on kaasatud olümpiavõitja ja tipptreener, saavad kõik aru, et see on probleem millega tuleb tegeleda, aga mängude kokkuleppimisel ja kihlveopettustes ei osale reeglina tippude tipud ehk siis nii-öelda rahva kangelased seal ei osale. Pigem on osalejad just teisejärgulised sportlased, kes kaotavad meelega ja sellist empaatiat ja kangelastunnet nagu meie Andrus, meie Kristiina, sellist tunnet ei teki. Üks ekspertidest tõi välja ka kogemuse erakorruptsiooni uuringust koostöös Euroopa Nõukoguga, kus tõdeti, et kõige rohkem ärikorruptsiooni juhtumeid esineb just spordis ja kokkuleppemängudega seonduvalt.

„Mis on need kokkuleppemängud siis noh, selles mõttes on kurbloolisus, et et kui dopingu olemuslikud põhjused on spordi sees, eks ju, et keegi tahab olla parem teisest keelatud vahenditega, ta annab endale aru, eks ole, et võtab riski. Aga nende kokkuleppemängud põhjused on nagu spordist väljas, eks ole, kõik need igasugused võrgustike ju juhivad mingisugused struktuurid kas meie või kuskil mujal riigis, eks ole, mis on siis noh, kuritegelikud, need tahavad kasu saada ja nad üritavad leida siis ullikesi, kes on nõus nende isuse täitma.“ - E6

„Kokkuleppe mängudest on meil ka ju juttu olnud, see on meediast läbi käinud ja, ja kuigi Eesti võib väike olla, siis mingid teooriad, et, kes see meie mingisuguse viienda kategooria mängu käib üldse vaatamas, aga et arvestades, et Euroopas räägitakse isegi triljonist eurost siis on suur kuritegevus, mis lihtsalt eksploateerib kõiki võimalusi. Ja, ja ma usun, et seda peame tõsisemalt võtma kui oma väikse künka pealt vaadates maailm tundub.“ - E4

„Ma ei tea, et kaksümmend aastat tagasi ma korra kuskilt oleks lugenud või kuulnud, et tehakse kokkuleppe mängu Eestis viimase viie aasta jooksul, neid uudiseid on päris päris palju.“ - E5

Spordi administreerimise seisukohast toodi välja **juhtorganite manipuleerimist valimistulemustega** ehk siis nõ ajutiste fantoomklubide asutamist valimistel vajaliku hääle arvu garanteerimiseks. Sellist käitumist peeti Eesti spordis laialt levinud nähtuseks.

„Aga see, et lõime klubi kaks nädalat enne uue juhatuse valimist ja meil on nüüd kolm ekstra häälelt ja no see on naljanumber. Nii ei saaks see mitte kuskil olla, et et see on täielikult kallutatud.“ - E5

„Selle juhatuse tegi, ma ei tea, viis päeva enne üldkoosolekut juhatuse koosoleku, võeti vastu viis uut liiget. Et viis uut liiget olid tegelikult fiktiivset klubi, kes olid loodud teatud noh, väikse ringi poolt ja siis, kui olid saalis, siis olid käed või volitused püsti, olidki need vennad, kes nii tegid oma positsiooni säilitanud.“ - E6

Probleemina toodi välja ka **siseteabe väärkasutust** aga seda pigem teadmatusest või ka erinevatest tõlgendustest tulenevalt, mistõttu osutati tähelepanu üheselt arusaadavuse olulisusele. Võimalikke eksimusi nähti ka huvide konfliktist vaadatuna, kus üks ja sama isik

võis olla nii liidu president, parim treener ja parim sportlane ehk siis olukord võimaldas iseendale määrata tulemustest tulenevaid hüvesid.

Kokkuvõtvalt saab välja tuua, et teoreetilises osas käsitletud ja rahvusvahelises spordis esinevad korrupsiooni vormid on ka Eesti spordis esindatud ja riigi väiksus ei tee sellest tulenevaid probleeme olematuks ega vähem tähtsaks.

Tabel 12. Kategooria „Korrupsioonile vastuvõtlikud spordialad Eestis“ (autori koostatud)

Kategooria 2	
Korrupsioonile vastuvõtlikud spordialad Eestis	
Jalgpall (E4, E3, E2, E5, E6, E9, E11, E8, E7, E13, E1)	Tennis (E3, E9, E11, E7, E13, E1)
Harrastussport (E4, E2)	Korvpall (E3, E5, E7, E13, E1)
Kulturism (E6, E3, E14, E1)	Käsipall (E3, E1)
Jõutõstmine (E14)	Võrkpall (E3, E7, E13)
Vehklemine (E3)	Poks (E3, E1)
Male (E3)	Maadlus (E3)
Jäähoki (E3, E7)	Võitluskunstialad (E3)
Kergejõustik (E3, E6)	Tõstmine (E3, E2)
Ujumine (E3)	Suusatamine (E5, E2, E6, E9, E8, E1)
	Võistlustants (E6)

Korrupsioonile vastuvõtlike aladena nimetasid eksperdid **19 spordiala**, sealhulgas **harrastussporti**, mis omakorda moodustab omaette kihi spordimaastikul. Sarnaselt muu maailmaga nimetati kõige rohkem jalgpalli, põhjendades seda ka jalgpallis liikuvate suurte rahadega ja kuritegeliku maailma huviga läbi kokkuleppemängude ehk siis spordimängude tulemustega manipuleerimisega teenida raha kihlveokontorites panustades. Samad põhjendused toodi ka tennise kohta. Mõningad spordialad olid silma jäänud just läbi spordijuhtide korrupsiooni, kus kasutati keelatud võtteid juhtorganite valimistel (vehklemine, võistlustants) või kasutati klubide või alaliitude raha isiklikuks otstarbeks (jäähoki). Rõhutati ka harrastusspordialade suurt osakaalu dopingu ja keelatud meetodite kasutamisel ning selle kaudu negatiivse eeskuju andmist uutele harrastajatele.

„No ma lahutaksin Eesti spordis selles kontekstis kohe jalgpalli, et jalgpall elab nagu omas sellises arenenud selle selle valdkonna arenenud maailmas. Ja, ja jalgpall on iseennast positsioneerinud ka Eesti spordist ikkagi praktiliselt eraldi. Et kui Eesti spordist räägime, siis me alati vaatame, mis on nagu jalgpalliasi ja mis on nagu Eesti spordiasi“. -E3

„Nüüd siis rahvaspordiüritustel, vastupidavusalade puhul, meil olid mõned aastad tagasi neliviis aastat tagasi, kui me ütlesime, et me testime Tartu suusamaratoni siis ootamatult pärast

seda teadet terve hulk inimesi hakkasid numbrit vahetama, et nad lihtsalt loobusid võistlemast.“ – E4

„Mis puudutab kogu seda jõusaali seltskonda noh, lihtsalt vaata, meie ala on sellest läbi imbinud ju tegelikult see ei puuduta isegi kõiki võistlejaid. Küsimus on see, et tihti tarbija, ka keelatud ainete tarbija on harrastussportlane, kes tahab lihtsalt olla suurem, tugevam mis iganes. Ja, ja ma julgen isegi väita, et seal valdkonnas see veel massilisem, sest võistlejad on nii vähe, kes trenni teevad.“ - E14

Saab öelda, et üldjoontes samad spordialad, mis ka rahvusvahelise spordis on korrupsioonile vastuvõtlikud, on seda ka Eestis. Dopingu kasutamine on eelkõige probleemiks kestvus aladel (suusatamine, ujumine) ja jõualadel (tõstmine, maadlus). Kokkuleppemängud aga on omased pigem võistkonnaaladel aga siia kuuluvad ka tennis, poks ja muud kahevõitlusalad. Kindlalt hoiab kokkuleppemängude osas liidri positsiooni jalgpall aga samas on jalgpallis ka kõige rohkem samme astunud korrupsioonivastaste meetmete kasutusele võtmisel.

Tabel 13. Kategooria „Korruptiivse käitumise põhjused spordis“ (autori koostatud)

Kategooria 3	
Korruptiivse käitumise põhjused spordis	
Raha (E4, E2, E11, E1, E12)	Eetika puudus (E3, E13)
Naabrist parem (E4, E1)	Madal risk vahele jääda (E3, E9, E13)
Parim tulemus, au ja kuulsus (E2, E5, E6, E11, E7, E14, E1, E12)	Toidulisandid (E2)
Elatise tagamine (E4, E3, E9, E7, E1)	Pettumus, kibestumus (E6)
Probleemid töötasudega (E13)	Vähene teadlikkus (E9, E8, E13)
Jõuda nähtavaks (E4, E7)	Halb eeskuju (E9)
Treeneri juhised (E2, E9, E13)	Positsioon (E12, E14)
	Mänedžeri tegevus (E3)

Korruptiivse käitumise motivaatorina tõid eksperdid välja 15 võimalikku põhjust, kus **rahalise kasu** saamise kõrval olid olulisel kohal ka **au ja kuulsus**, parim tulemus ja lihtsalt naabrist või sõbrast parem olemine. Välja toodi ka treeneri autoriteet, mis paneb sportlast pimesi antud juhiseid järgima ja ka mänedžeri tegevus, kelle huvi on läbi sportlase edukuse raha teenimine. Ohuna märgiti ära ajavahemikku, kus noorsportlased hakkavad üle minema täiskasvanute klassi ja noortel on vaja ennast näidata ning tõestada nii klubidele (sealhulgas rahvusvahelistele) kui ka sponsoritele. Eesmärk on ennast nähtavaks teha aga kuna see aeg on lühike, siis nõrkade tulemuste parandamiseks on oht minna keelatud võteteni.

„Siis inimene ei saagi aru, et tema lagi ongi Eesti teine liiga. Et midagi teha pole, et et, et hing on nii kõva, et, et hirmsasti tahaks, aga ühel hetkel ilmub hoopis lagi kätte ja siis hakkad otsima mingisuguseid teisi võimalusi.“ - E2

„Siis teine on võib-olla siin mängu teoreetiline, siin mida on päris palju käsitletud, et et, et kui kui ma olen teistest parem siis konkurendid üritavad minust paremaks saada, et jällegi selle esimese koha sissetuleku ja au ja kõige muu nimel. Ja, ja kui ma tean, et konkurendid võibolla kasutavad keelatud meetodeid, kuna nemad on motiveeritud kasutama, et kuidas nad minust mööda saavad siis ma vaatan, et oot-oot-oot, aga kuna konkurendid kasutavad, siis nad jagavad selle selle põllu ümber või see edetabeli ümber ja ma olen ka sunnitud kasutama. Et, et seal on see Pareto-efektiivne on see, et, et keegi ei kasuta ja kõik noh ainult pingutavad ja võistlevad ja õnn toob oma hoovi ka vahel selle olukorra. Aga see Nashi tasakaal viitab sellele, et, et kõik on praktiliselt sunnitud kasutama. Sest kui sa tead, et teine kasutab siis täiesti rumal, kui sa ei kasuta, eriti kui sa tead, et see vahelejäämise, noh, sa hindad seda vahelejäämise tõenäosust ja tihtipeale sa hindad seda madalamaks kui ta on ja kui see vahele pole jäänud, siis ta julgustab seda edasi kasutada“ -E4

Intervjuudest selgus ka, miks sportlased, kes tulemustelt jäävad viimaste hulka, kasutavad dopingut, tõustes sellega ehk mõned kümned kohad ja omamata väljavaateid jõuda esikümnesse. Eksperdid tõid siin põhjusena välja igapäevase elatise teenimise ja sponsorite jaoks pildis olemise.

„Et see ikkagi see, see ikkagi see see põletav, piinav vaesus, on suhteline vaesus, sportlasel on tema nagu vajaduste ja nii-öelda siis võimaluste vahel, et seal üks kindlasti nii-öelda asi. Et et jah, ta tahab sporti teha aga tal pole ressursse ja talle öeldakse, et noh, kuule.“ - E3

Välja toodi ka vähest teadlikkust ja madalat vahelejäämise riski ning kui oluliseks võib inimesele osutada naabrist või sõbrast parem olemine.

„Seal on osa, on sellist, kus inimene ei teagi, et ta petab. Petab iseennast kõige rohkem, ta vaatab, et seal on nagu mitu põhjust, üks on see, et, et harrastaja hakkab treenima, ta ei mõtle kordagi, et temast saab mingisugune eriline sportlane. Aga see spordi enda olemusest tekib see võistlusmoment, olgu see naaber või töökaaslane või mis iganes. Kõigepealt sul hakkab töövõime paranema, kõik on tore, uued asjad ja uued suhted ja ja, ja siis hakkab see edu natuke

vähemena. See esialgne kasv on kiire ja siis tekib peaaegu täitsa loomulik returnal investment, sa pead oma seda seda investeeringut hakkama kaitsma, siis noh, loomulikult ütleb kuskil jõusaalis näiteks keegi jutumärkides Vello, et kuule, et mul on vitamiine ja mul on mineraalained, mis iganes, noh, sealt on järgmine samm, et aga mul on tõhusamaid aineid ka ja sealt nad lähevad ja nad ei mõtle, et nad petavad, vaid nad vaatavad, et, et tõesti tõesti ma jään nagu seisma. Ma olen see keskealine ka ja, et ma olen, ma ei tee kellegagi siin pattu. Aga siis on terve hulk neid, kes täiesti teadlikult kasutavad neid aineid just selle petmise eesmärgil, et juba on tekkinud võistlusmomenti ja see, see naabrist või töökaaslasest parem olemine seal tuhande kolmekümnendal kohal võib-olla, et et, see inimese jaoks ei oma tähtsust oled olümpiavõitja või naabrist, nii tähtis olla parem. Ja seal hakkab tekkima see riskikäitumine ja see kasvab kiiremini kui tippspordis.“ - E4

„Tippspordis sada protsenti, kõik on selle dilemma ees võtta või mitte võtta. Nad võivad vägagi moraalsed inimesed olla, nad ütlevad lihtsalt, ma olen sunnitud seda tegema.“ - E4

Siin saab öelda, et motivaatoreid korruptiivseks käitumiseks on palju – mõned neist lähtuvad kasuahnusest, mõned meeleheitlikust viisist elatist teenida ja mõned inimlikest iseloomuomadustest ning madalast teadlikkusest. Ekspertide hinnangul on siin oluline roll nii sportlastel kui ka neid ümbritsevatel taustajõududel ja spordi rahastamise mudelitel ning ühiskonna ja sponsorite survele. Kõige ümbritseva taustal on aga oluline teadlikkus ja selle tõstmisega tegelemine. Motiveerivaks teguriks võib osutuda ka madal vahele jäämise risk ja sellest tulenev kergekäeline keelatud tegevuse kasuks otsustamine. Tähelepanu juhiti ka toidulisandite turul olevate „piraattoodetest“ tulenevatele ohtudele, kus teadmatusest või tootel olevast puudulikkusest info tulenevalt võivad keelatud ained organismi sattuda ja hiljem dopingukontrollis positiivseks tulemuseks osutuda.

Tabel 14. Kategooria „Spordikorrupsiooni teadvustamine“ (autori koostatud)

Kategooria 4	
Spordikorrupsiooni teadvustamine	
Lapsekingades (E3)	Teadlikkuse tõstmist pean vajalikuks (E11, E1, E12)
Olematu (E3)	Me oleme keskpärasel seisul (E4)
Uuringuid ei ole tehtud, täpselt ei tea (E9)	Koolituste vähesus (E13, E12, E11, E10, E8, E5, E3)
Ei ole tunnetuslikku pinda leidnud (E6)	Spordiinimestel seost tekkinud ei ole (E6)
	Vähene teadlikkus (E9, E8, E7, E14, E13)

Spordikorrupsiooni teadvustamist sportlaste ja spordiga seotud inimeste hulgas hindasid eksperdid pigem madalaks ja üks ekspert ka lausa olematuks. Eelkõige peeti põhjuseks vähest teadlikkust, mis ilmselt tuleneb ka teise põhjusena välja toodud koolituste vähesusest ning kolmandana märgitud teadlikkuse tõstmise vajalikkusest. Teiste riikidega võrreldes leiti, et tänu laialt kajastatud dopingukriisile on teadlikkuse tõstmisega rohkem hakatud tegelema ja Eesti on selles valdkonnas keskpärase seisus.

„No oleme ausad, meie spordi korrupsiooni teadvustamine on lapsekingades on veel palju öeldud, et pigem on olematu välja väljaarvatud jalgpall.“ - E3

„Ma arvan, et me oleme selleks keskpärase seisus, me ei ole kindlasti väga kehv seisus, et et tänu sellele dopingukriisile on inimesed päris palju, toona õpiti päris palju kasvuhormoonist ja, ja biokeemiast puht spontaanselt huvist.“ - E4

„Jätame jalgpalli kõrvale. Ma arvan, et kõigil teistel on see osakaal või see teadvustamine on olematu. Loomulikult kuidagi püütakse võidelda. Aga see nii-öelda ennetus või mingit reeglit või süsteemid, ma julgen öelda, et see on olematu.“ – E3

Võib öelda, et teadlikkust spordikorrupsioonist on vaja oluliselt tõsta ja kuna jalgpallis on sellega oluliselt rohkem tegeletud, siis võiks siin kaaluda seal kasutatavate meetmete üle võtmist teiste spordialadel teadlikkuse tõstmiseks. Oluline on ka süsteemi põhine lähenemine.

Tabel 15. Kategooria „Hinnang spordi rahastamise põhimõtetele“ (autori koostatud)

Kategooria 5	
Hinnang spordi rahastamise põhimõtetele	
Üle keskmise hea (E2)	Riigi raha ratsionaalne paigutamine (E4)
Läbipaistev (E3, E4, E6)	Palju huvide konflikti (E8)
Kriteeriumid on läinud selgemaks (E5, E11; E14)	Vajab suuremat läbipaistvust (E7)
Piisav noorte spordile (E13, E5)	Alaliitude alarahastamine (E12)
Valikud ei pruugi kõigile meeldida (E5, E1)	Väga hea on sportlase palk, treeneri toetus (E13)
Rahastamine on kattuv (E6, E5, E11)	Tippspordi ja üleminek tippspordi rahastus on kehv (E13)
Kasutatakse heaperemehelikult E9, E1	
Plaan on, et kultuurkapital rahastab harrastussporti ja EOK tippspordi (E9)	

Spordi **rahastamise põhimõtteid** ja kriteeriume pidasid eksperdid üldjuhul **positiivseks** ja **läbipaistvaks** ning ajas paremaks muutuvaks. Positiivsena mainite veel noorte spordi head rahastust, treenerite toetuste ja sportlase palga süsteemi. Edasiste plaanidena toodi välja rahastamise jagunemist vastavalt harrastusspordi rahastus Kultuurkapitalilt ja tippspordi

rahastamine Eesti Olümpiakomitee kaudu. Negatiivsena märgiti sportlaste tippporti ülemineku ja tippspordi kehva rahastust, rahastajate kattumist ja alaliitude alarahastut ning huvide konflikti ohte.

„Ja siin ei ole mingit võrdsust. Tegelikult, et noh, see tegelikult nagu ikkagi tulemuslikkus, määrab ka sinu, eks ole, hinnalipiku, et, et ega siis tippspordis mingisugust lausjagamist ja võrdsust kuskil ei ole nüüd.“ - E2

„Ma arvan, et see on Eesti spordi üks suuremaid tugevusi, et see ikkagi rahastamissüsteem on tal olnud hea kogu aeg, see ütleme võrdsus, kultuuri rahastamisega. Ega, ega seda vingumist, vabandust on, on olnud kogu aeg, ma olen siin olnud juba erinevas positsioonis, vingumist on kogu aeg, aga tänu sellele läbipaistvusele, tänu sellele, et ikkagi et raha andmise mehhanismid, kriteeriumid on kogu aeg läinud nagu selgemaks, probleem oli selles, et mitmest kohast nagu sai seda küsida, täna nii-öelda ei saa, on Kultuurkapital, riik ja kõik. Praktiliselt kogu lugu. lisaks olümpia ettevalmistus. Et ma arvan, et siin on väga suur kvalitatiivne hüpe olnud. Ja ma isegi julgen öelda, et kui anda Eesti spordile kaks korda rohkem raha, siis ei tule rohkem medaleid.“-E3

„Ma ütleks ikkagi, et, et tippspordi eriti nagu üleminek tippporti noorteklassist ja sealt edasi ka tippspordis stabiilne rahastab, rahastamine on, on Eestis nagu ikkagi rahastus loogika on nagu kehv noh, toome näite. Enamikes riikides rahastatakse ütleme, üks tipp pallimängu, ütleme professionaalseid pallimänguvõistkondi teleõiguste müügist. Eestis on see null kõikidel aladel sisuliselt. Piletitulu väga väike enamikel aladel, kõikidel aladel ja noh, mis tähendab seda, et ollakse sõltuvad pigem erasponsoritest.“ - E13

Tulenevalt ekspertide hinnangust, saab öelda, et spordi rahastamise põhimõtetega ollakse üldjuhul rahul ja need on ajas pidevalt paremaks muutunud. Esineb ka puudusi ja kitsaskohti kuid hetke olukorda hinnetakse üle keskmise heaks.

Tabel 16. Kategooria „Spordi rahastamise kontrolli meetmed“ (autori koostatud)

Kategooria 6	
Spordi rahastamise kontrolli meetmed	
Rahaeraldised on kaardistatud (E6)	Sponsorlepingute raske määratlus (E6)
Aruannete esitamine (E6, E9, E11, E13, E1, E12)	Audiitori kontroll (E9, E1)
Aruanded ja rahaeraldised on avalikud (E6)	Töötab päris hästi (E4, E11, E13, E14)
Eksprompt kontroll (E2)	Kontrolli tuleb tõhustada (E7)
Väga head kontrollimehhanismi ei ole (E5)	

Intervjuudest selgub, et spordi **rahastamise kontrolli meetmetega** ollakse üldjuhul **rahul** ja see töötab päris hästi. Raha kasutusele järgnevad aruanded ja nii rahastamine kui aruandlus on avalikult kõigile kätte saadav. Tehakse ka eksprompt kontrole ja suurematel organisatsioonidel ja alaliitudel on võimalus kasutada audiitori teenuseid. Nõrkusena toodi välja rahastamise allikate rohkust ja sealt tulenevat sihipärase rahakasutuse kontrolli nõrkust. Probleemina toodi välja ka sponsorlepingute läbipaistmatust.

„Noh, seda kontrollimehhanismi me oleme ikka aeg-ajalt kasutanud, et noh, teinud selliseid eksprompt asju, et, et küsinud, et sõudeliit, mis kolm kuud selle rahaga teinud oled, noh tal on väga lihtne öelda, et ma olen, ostsin lennukipiletid on ju, maksnud kinni majutuse, andnud kuttidele söögirahana see ei ole jälle nagu nii suur summa, et, et et tekiks oht, et keegi sealt nagu vahelt ära võtab.“ - E2

„Ja me oleme nüüd, on nagu minu initsiatiiv, et alates kahe tuhande kolmandast aastast noh, alates kahe tuhande kolmandast aastast oleme kaardistanud kõik rahaeraldised spordialaliitudele. Ja need rahaeraldised jookseb väga mitmest erinevast allikast. Mis puudutab nüüd igat üksikut otsustajat, siis tõenäoliselt nad teevad selle otsuse oma parima äratundmise, kokku lepitud mängureeglite järgi. Ja noh, siin ebaõiglust väga üksikutele juhtudel keegi kõva häälega väljendub, aga, aga ma arvan, et olemuslikult kajastavad need arusaamisi spordi õiglasest rahastamisest“ - E6

Intervjuude põhjal võib öelda, et rahastamise kontrolli meetmed on olemas ja kuigi esineb kitsaskohti, siis olulisi miinuseid eksperdid ei täheldanud.

Tabel 17. Kategooria „Seaduste vastavus“ (autori koostatud)

Kategooria 7	
Seaduste vastavus	
Puudulik (E3, E7, E13)	Ei ole täpselt kursis (E2, E5, E6, E11, E14)
Piisav (E1, E12, E10)	Peaksid olema selged raamid (E5)
Peaks olema selgem ja konkreetsem (E2, E7)	

Saamaks teada valdkonna ekspertide hinnangut spordikorrupsiooni reguleeritusest Eestis õigusruumis, küsiti intervjuu käigu nende arvamust ja selgitati teadlikkust hetkel kehtivatest spordikorrupsiooni puudutavatest õigusnormidest, nende arusaadavusest ja piisavusest. **Arvamused jagunesid siin kolmeks:** ühed eksperdid pidasid õigusnorme piisavateks; teised

leidsid, et need on puudulikud või vajavad rohkem selgust ja konkreetsust; kolmandad ei olnud nende arvates nimetatud teemaga kursis.

„Peaks olema palju selgem ja peaks olema palju konkreetsem ja peaks olema selgelt reglementeeritud. Sest täna on Eestis võimalik ütlemine, tippporti finantseerida on võimalus ainult omanikfirmal ja omanikfirma tegelikult on Eesti riik, et, et sellist selleks, et spordis liiguks raha, selleks on Eesti Eesti-sugusel riigil vaja riiki ja riigi tuge ja, ja täpselt samamoodi peaks riik määrama ka need raamid, mille sees ei ole võimalik, nagu sigatseda.“ - E2

„Mina arvan, et see vajaks nagu oluliselt detailsemat seaduses kajastamist. Ehk sportlaste raha eest ebaausa tegevusega kaasa minemine peaks olema meil paremini seaduses sõnastatud, selgemalt, mis omakorda oleks väga tähtis just nimelt arusaamise vaate sportlastele, üldisemalt avaliku teadlikkuse tõstmise vaates, kui ka selles osas, et meil on konkreetne sanktsioon sellise tegevuse eest kõigile teada ja, ja midagi ei ole teha mingil määral mingitele inimestele selge karistada saamise oht on see, mis võib ebaausale teele minemist nagu ära hoidma hakata.“ - E7

„Nagu ma ütlesin, et ma arvan, et praegu on see täiesti nagu vinks-vonks see need muudatused, mis nagu tehti, et need olid nagu kaasaegsed ja nüüd peaks nagu piisama.“ - E1

Siin saab välja tuua, et kuna ekspertide arvates spordikorrupsiooni puudutav seadusandlus oli pigem puudulik ja vajab rohkem selgust ja konkreetsust ning 5 eksperti ei olnud hetkel kõigist kehtivatest normidest teadlikud, siis võib siin näha kitsaskohta mõistmaks spordikorrupsiooni kui olulist pahet ühiskonnas.

Tabel 18. Kategooria „Kriminaliseerituse piisavus“

Kategooria 8 Kriminaliseerituse piisavus	
Kriminaliseeritus eraldi alapeatükina on vajalik (E3, E2, E7, E13, E14) Oleks vaja teha õiguslik analüüs(E9, E8)	Enam vähem on kaetud (E4, E1, E12, E10) Pigem anda inimesele võimalus ennast parandada (E4) On vaja rohkem kohtupraktikat (E7, E3)

Eelnevale kategooriale järgnevalt mindi siin kategoorias õiguslike regulatsioonide osas rohkem süvitsi ja küsiti ekspertide hinnangut spordikorrupsiooni süütegude rohkema kriminaliseerimise vajadusele. Mõned eksperdid tõid välja, et praegune kriminaliseeritus on

piisav ja enam vähem on vajadused kaetud. Samas toodi ka välja, et spordikorrupsiooni kuritegude loetelu karistusseadustiku eraldi jaotisena (valdavalt kelmuse all) oleks vajalik ning tuleks läbi viia ka vastav **õiguslik analüüs**. Samas ilmnes ka, et keeruline on hinnanguta anda vähese kohtupraktika tõttu.

„Ma tahan öelda, et, et see kriminaliseeritus, ma igal juhul toetan seda, et see peaks olema aga tema mõte peaks olema nagu preventiivne, et hoida ära sellist nii-öelda just seesama, et sul on mingi viis, viis mingit ora peas, et see, et ei maksa seda teha, eks ole. Et, et pigem selles, et eesmärk ei ole mitte mitte nüüd minna ja karistada, eks ole, nagu minna igale poole kontrollima ja karistama. Aga just see, et ta ikkagi ühiskond ütleb täna läbi karistusseadustiku, et sealt see on out, nii ei tohiks teha.“ - E3

„Kui ma vaatan, kuhupoole ja kogu see elu liigub, siis ta võiks ju olla kriminaliseeritud. Iseküsimus on, mis astmeni ja, ja kui kaugemale ta peaks olema kriminaliseeritud, aga ta peaks olema selles suhtes konkreetselt karistatav asi, võib-olla isegi mitte kriminaliseeritud või, või ta peab, ta peab olema nagu konkreetselt mõõdetav karistusega. Et, et tõenäoliselt see kriminaliseeritus annab ka võimaluse nagu mingisugust juurdlust paremini teha ilmselt kui, kui vaidlus arbitraaži selline.“ - E2

Ekspertide erinevad arvamused kinnitavad vajadust konkreetsema õigusraamistiku väljatöötamiseks, mis peab lähtuma kaalutud argumentidest.

Tabel 19. Kategooria „Dopingu kasutamise kriminaliseerimine“ (autori koostatud)

Kategooria 9	
Dopingu kasutamise kriminaliseerimine	
See on riigisisese lähenemise küsimus (E3, E9, E4)	Saadud hüvede ja toetuste tagasi nõudmine (E6, E9, E11)
Peaks olema kriminaliseeritud (E14, E10)	Peaks jääma spordiorganisatsiooni meetmeks (E6, E9, E4, E1, E12)
Oluline on korralik rahatrahv (E2)	
Ei oska seisukohta võtta (E11, E13)	

Minnes veel rohkem süvitsi kriminaliseerituse valdkonnas ning lähtuvalt dopingu kasutamisest kui ühest laiaulatuslikumast korrupsiooni vormist, küsiti ekspertide arvamust selle kriminaliseerimise vajalikkusest. Osad eksperdid arvasid, et karistusmeetmed dopingu kasutamise eest peaksid endiselt jääma spordiorganisatsioonide endi reguleerida, kuid arvati

ka, et kriminaalkaristus antud teo eest oleks vajalik. Sanktsioonina nähti esmalt pigem **rahalist karistust** või toetuste tagasi maksmist, vabadusekaotust nähti pigem preventiivse meetmena.

„Ma arvan, ka seadused on need, mis tegelikult aitavad seda välistada, et ma arvan, et dopingu tarvitamise eest karmimad karistused, mis iganes, isegi nii-öelda astmeteni nii välja on vajalikud. Et noh, ma tõmban paralleeli kooli igapäevategevusele, et kõik, mida sa ei ole üles kirjeldanud, et üles kirjeldanud ja kuskile kordadesse sisse pannud, et on keelatud võivad nad arvata, et see on lubatud. Ehk mida, mida selgemini me nagu ära kaardistame. Ja paneme nii-öelda seaduste raamistikku, mis on keelatud ja mis on selle keelust üleastumise korral karistus. Seda selgem minu meelest on, seal peaks olema ka sellele, kes võib-olla mõtleb selle riski võtmise peale kui keelust üle astub.“ - E5

„Minu hinnang on, on see, et see peaks olema kriminaliseeritud ja põhjendus on lihtne, tähendab vaadake, kui me teamegi teatud teole, mida ühiskond ka kaasa arvatud, mõistab hukka, ja väga selgelt mõistab hukka ja terve maailm mõistab hukka siis kui sellele puudub tegelikult ikkagi reaalne, ma ei taha öelda, koheselt peaks inimesi minema ja panema sellest istuma, aga vähemalt kas tingimisi vanglakaristus või mingi asi, millest sul märk jääb ka eluks ajaks külge, ma arvan, et see võiks olla piisav põhjendus, mõtteaine üldse sportlasele, pagan kas mul on seda vaja.“ - E14

„Miskipärast arvan, et ta peaks jääma ikkagi spordiorganisatsioonide karistuse piiridesse, sest et seal võib olla ka noh, kõige ehedamalt kallutamise tulemusi, eks ole, et see inimene ise ei pruugigi olla väga hästi kursis, mis talle sisse antakse. Et me oleme siin dopingu distsiplinaarkomisjonis ja näinud ka olukordi, kus muide, kuueteist aastasele ujujale anti mingit halli ainet. Eks ole, see ise ei teadnudki, mis see on,“ - E6

Seega või öelda, et dopingu kasutamise kriminaliseerimise kohta ekspertidelt domineerivat seisukohta välja ei kujunenud.

Tabel 20. Kategooria „Sportlase vastutus dopingu kasutamisel“ (autori koostatud)

Kategooria 10	
Sportlase vastutus dopingu kasutamisel	
Ise vastutad oma tegude eest (E2, E5, E14) Dopingu kasutaja on ohver (E6, E4, E12, E10)	On vahe, kas dopingut on ostenud riigi- või eraraha eest (E1) Päris üksi ei saa (E3)

Viimase lülina kriminaliseerituse ahelas küsiti ekspertide arvamust dopingu kasutaja enda osa ja vastutuse kohta dopingu tarvitamisega seotud süütegudes. Mõnede ekspertide arvates peab täiskasvanud inimene ise olema võimeline oma tegude ja treeningmeetodite eest vastutama, samas teiste arvates on dopingu tarvitaja pigem ohver, kes allub treeneri autoriteedile või kasutab keelatud ained teadmatuses mingit uut vitamiini või toidulisandit tarbides. Toodi välja ka vahe, mille eest keelatud aineid ostetakse, võrreldes seda alkoholi või narkootiliste ainete tarbimisega, kus seni kui seda enda raha eest tehakse, ei huvita see kedagi.

„Et see on kallutamine täiskasvanu puhul ma ütlen, et see on udujutt. Ise vastutad oma tegude eest, seda enam, et sa oled tiptasemel tegija või sinnapoole pürgiv inimene. Sa tead, mis su sihid on, see ei ole mingisugune uisapäisa ringi tormaja, kui sa oled ennast maailmas juba mingi kuradi kolme või kümne või viiekümne sisse suutnud töötada, siis sa annad endale aru, mis see tähendab, mis elu on ja, ja mis see endaga kaasa toob ja seal rääkida, et keegi rääkis mulle augu pähe, söö dopingut, noh nii rumalat juttu siis sa oled ikka täitsa loll, selliseid on ka olemas, aga kindlasti ei ole nagu valdav enamus sportlasi on siiski intelligentsed.“ - E2

„Sportlane riskib suht arulagedalt sellel hetkel ta on teises kusjuures riskimaailmas kui see, et keegi paneb teda vangi, teda huvitab palju rohkem see võitmine. Ja et ta ei usu, et vahele jääb, muidu ju ka ei tehtaks seda, et.“ - E4

„Kuidas öelda ikkagi noh, ütleme dopinguga ei saa tegutseda päris üksinda, et seal peab ikkagi olema nii-öelda see ideoloogiline inimene, kes ütleb, et kuule, nüüd oleks vaja seda panna, kes siis nii-öelda määrab selle doosi ja, ja, ja ained, keegi peab, peab olema võrgustik, kuidas need tarnitakse, peab olema sportlasega ka kokkuleppe suhe või ma ei tea, usaldus, et nii-öelda nüüd teeme nii, kui sa tahad areneda.“ - E3

Siin võib öelda, et vastutus on mõlemal poolel. Keegi ei sunni ilmselt vastu tahtmist kedagi dopingut tarbima aga samas dopinguni ei jõuta ka ilma selleks soodsate võimaluste ja tingimuste loomiseta.

Tabel 21. Kategooria Spordikorrupsiooni vastased asutused ja nende roll (autori koostatud)

Kategooria 11	
Spordikorrupsiooni vastased asutused ja nende roll	
Eesti Antidopingu ja Spordieetika Sihtasutus kui kompetentsikeskus (E3, E2, E6, E9,E11, E4, E8, E7, E13, E14, E1, E12, E10)	Adentese spordigümnaasium, noorte teadlikkuse tõstja (E5, E11, E8)

Spordorganisatsioon peab ise oma asjadega hakkama saama (E3, E2, E6, E10) Kultuuriministeerium kui katuseorganisatsioon (E2, E6, E3, E9, E8, E7, E14, E10) Eesti Olümpiakomitee kui rahastaja ja kontrollija (E3, E2, E9, E8, E13, E14, E12, E10)	Spordikoolituse ja Teabe Sihtasutus, treenerite koolitused (E3, E6, E9, E4, E13, E12, E10) Maksu- ja Tolliamet, koostööpartner (E9, E13, E1) Politsei- ja Piiriväeamet, koostööpartner (E7, E13, E1) Prokuratuur, koostööpartner (E7, E13) Justiitsministeerium, koostööpartner (E1)
---	--

Intervjuueeritavad nimetasid asutusi, kelle ülesandeks on spordikorrupsiooni vastane tegevus. Eelkõige toodi välja **Eesti Antidopingu ja Spordieetika Sihtasutuse** juhtroll korrupsiooni vastase struktuuri loomisel ja süsteemse koolitusprogrammi loomisel. Oluline roll teadlikkuse tõstmisel on ekspertide sõnul Spordikoolituse ja Teabe Sihtasutusel ja Audentese spordigümnaasiumil ning Eesti Olümpiakomiteel kui rahastajal ja kontrollorganil. Samas rõhutati ka iga spordi alaliidu rolli.

„Eks ma näen seda, et pigem peame olema teema maaletoojad sellised noh, pigem nagu sellised olema nagu sellised natuke nagu kool, kool, koolmeistrid, eks ole, et kes ,köstrid, eks ole, et me noh, kes teab, köstril on liiga palju võimu juba, pigem nagu õpetaja Laur. kes ütleb, et see asi ei ole ilus ja püüab praegu läbi väärtuste kujundamise nagu seda asja nagu, nagu teavitada, maale tuua.“ - E3

„EOK hoob ongi see, et ta paneb mingisugused toetused kinni, on ju niikauaks, kuni see olukord on nagu lahenenud.“ - E2

Siin võib öelda, et spordikorrupsiooni vastase tegevuse juhtrolli peab hoidma Eesti Antidopingu ja Spordieetika Sihtasutus, tehes koostööd teiste spordiorganisatsioonidega ja riiklike institutsioonidega.

Tabel 22. Kategooria „Spordikorrupsioonist teavitamise võimalused“ (autori koostatud)

Kategooria 12	
Spordikorrupsioonist teavitamise võimalused	
Vilepühumisele Eestis paremini mõistetav vaste (E3, E4, E12) Peab olema loodud teavitamise võimalused (E5, E6, E8, E7, E10)	Täiendada Eesti Antidopingu vihjeandmise süsteemi (E9, E3, E11, E4, E1, E12, E10)

Spordikorrupsioonist teavitamise võimaluste loomist pidasid eksperdid vajalikuks ning heaks mooduseks peeti Eesti Antidopingu ja Spordieetika Sihtasutuse vihjeedastamise süsteemi edasi arendamist ja selle tutvustust avalikkusele. Teavitamist parendavaks faktoriks peeti ka

vilepuhumisele ja vihjamisele parema **alternatiivse nimetuse** leidmist. Üks ekspert tõi välja ka vihjetest saadava ressursi kokkuhoiu võimalused.

„Muidu me testime siin mingisugune Tallinna jagu inimesi aastas. Eks see ole vahele jääb Otepää jagu inimesi aastas maailmas. Noh, aga, aga jälle, et võib-olla üks vilepuhumine päästab sellest ressursist meile meeletu osa.“ – E5

„Ma arvan, et see on õige, kui, kui sa näed, et midagi tehakse väga valel eesmärkidel et sellest teada andnud. Ja nüüd on järgmine küsimus, et kui paljud julgevad teada anda, mõeldes selle peale, et mis tema enda selle järel võib juhtuda, kas ta kaotab head suhted, kas ta, kaotab töö, kasta, muutub põlualuseks. Kas keegi võib tallegi halba tahta, sellepärast et ta tõi välja asja, mida ei tohtinud. Noh, mida, mida ei tohi tohi tohiks nagu juhtuda.“ - E5

Siin võib öelda, et teavitamiskanali olemasolu peetakse vajalikuks ja see aitab tulemina säästa ressursse. Oluline on teavitamiskanali usaldusväärsus anonüümsuse tagamisel.

Tabel 23. Kategooria „Kriminaliseeritus kui ennetav meede“ (autori koostatud)

Kategooria 13 Kriminaliseeritus kui ennetav meede	
Kriminaliseeritus on ennetav meede (E3, E2, E5, E11, E7, E13, E14)	Kriminaliseeritus ei anna ennetusele midagi juurde (E9)
Tal on mingi ennetav mõju(E4, E1, E12)	Järelmõju on ebaefektiivne (E4)
Kriminaliseeritus on viimane samm (E8)	

Intervjuueeritavatel paluti ühe ennetava meetmena hinnata spordikorrupsiooni süütegude rohkemat kriminaliseerimist. Suurema osa ekspertide arvates on kriminaalkaristuste olemasolu teadvustamisel **ennetav mõju**. Samas toodi välja ka võimalik ebaefektiivsus süüteo menetluseprotsessis.

„Ma tahan öelda, et, et see kriminaliseeritus, ma igal juhul toetan seda, et see peaks olema aga tema mõte peaks olema nagu preventiivne“ – E3

„Tal on kindlasti mingi ennetav mõju, aga tal on siis järelmõju, mis võib olla väga ebaefektiivne. Vaided võivad väga pikaks minna, siis sest siis sa pead juba tõendama seda teisiti ja sa võid lõputult seda protsessi venitada.“ - E4

„Ma saan võistluskeelu kaks aastat. So what! Võtan selle riski kaks aastat ma saan trenni edasi teha ja, ja ma saan oma elu edasi elada. Mitte midagi ei juhtu. Kui see üle näiteks on mingisugune reaalne vanglakaristus, siis ma ei saa ei trenni teha, ei normaalselt edasi elada. Ma arvan, et see on päris hea, et see oleks selgelt välja toodud.“ - E5

Siit võib järeldada, et kriminaalkaristuse olemasolu siiski võib olla motivaatoriks süüteo mitte toime panekuks.

Tabel 24. Kategooria Spordikorrupsiooni vastased täiendavad meetmed (autori koostatud)

Kategooria 14	
Spordikorrupsiooni vastased täiendavad meetmed	
Ühtne maatriks (E3)	Spordikorrupsiooni vastase võrgustiku loomine (E7, E13)
Jalgpalliliidu kogemuste kasutamine teistes alaliitudes (E3)	Rohkem rahalist ja inimressurssi (E7, E13)
Konkreetsed seadused (E2)	Rohkem avalikke kampaaniaid (E13)
Spordikihlvedude keelustamine (E5)	Jõusaalide dopingukontroll (E14)
Spordiklubide kvaliteedi kriteeriumite määramine (E6)	Spordiametnike ametikohtade nõuete reglementeerimine (E14)
Spordiklubide maksukäitumise jälgimine (E6)	Süsteemsed koolitused (E12, E10)
Nõuandva kogu kokkukutsumine (E9)	Tuua välja dopingukahjud läbi tervise riskide (E10)
Tsentraalse spordimängude monitoorimise süsteemi loomine (E3, E11, E13)	Rahvusvahelise Kergejõustiku e-õppeprogrammi I Run Clean kasutusele võtmine (E12)
Noored tuleb fookusesse võtta (E11)	Ühiskonna mittetolerantsus petmise suhtes, aususe õilistamine (E4)

Ekspertid tõid välja **mitukümmend meetet**, mida korrupsiooni vastases tegevuses kasutada. Osad nendest tuleks esmakordselt kasutusele võtta, osad aga üle võtta alaliitunud või organisatsioonidelt, kus meede on juba kasutusel ja on tulemusi andnud.

„WADA võiks anda välja maatriksi. Kui WADA on ära reguleerinud kõikvõimalikud nii-öelda need dopinguvastased rikkumised koos menetlusega, detailideni menetlusega ja result managamendiga, eks ole. Aga täna meil nagu õigusraamistiku soovitusi absoluutselt ei ole olemas.“ - E3

„Mille peale võiks mõelda on selline tsentraalne monitooringu lepingu sõlmimine mõne vastava sellist teenust pakkuva asutusega ma ei tea, on see Sportradar või ükskõik, kes seal meil seda igapäevaselt, pean tunnistama, et ei ole mahtunud eelarveliselt prioriteetide nimistusse, pigem on kui on valida, siis raha läheb noorte korvpalli, noorte töösse.“ - E11

„Aga me üritame praegu välja töötada sellist lähenemist, et et hakata spordiklubisid hindama. kvaliteedikriteeriumite järgi. Hästi mitu põhjust, miks seda teha on, meil on, ma ei tea, kaks

tuhat viissada klubi, eks ole. Et keda eelistada toetuste andmisel, keda soovitada lastevanematele.”- E6

Seega saab spordikorrupsiooni ennetamiseks ja tõkestamiseks võtta kasutusele uusi meetmeid või ristkasutada juba olemasolevaid ja järgi proovitud ning tulemusi andnud meetmeid.

2.4. Uurimistulemuste analüüs, järeldused ja ettepanekud.

Käesolevas peatükis tuuakse välja empiirilise uurimuse tulemused, järeldused ja ettepanekud mis on esitletud läbi uurimisküsimuste ja arvesse võttes magistritöö teooria osas kirjeldatud teoreetilisi lähtekohti, rahvusvahelist praktikat, spordikorrupsiooni süütegude alast kohtupraktikat ja ekspertintervjuude tulemusi.

Arvestades spordi osakaalu ühiskonnas, suurt rahalist käivet, erinevaid huvigruppe ja milliseid panuseid ollakse valmis tulemuse nimel tegema, siis tuleb arvestada, et regulatsioonide muutmiseks, vananenud arusaamade kummutamiseks ja uute meetmete rakendamiseks on vajalik valdkonna erinevate aspektide tundma õppimine ja sealt tulenevate teadmiste kaudu kitsaskohtade välja selgitamine. Sellist lähtekohta arvestati ka käesoleva magistritöö uurimuse läbiviimisel. Esimesele uurimisküsimusele vastuste otsimisel tuvastati enim levinud spordikorrupsiooni vormid Eestis, korrupsioonile vastuvõtlikumad spordialad, võimalikud korruptiivse käitumise motivaatorid, teadlikkuse tõstmise võimalused ja anti hinnang spordi rahastamisele ja selle kontrollmehhanismidele. Teise uurimisülesande kaudu uuriti Eesti õigusruumi võimekust ja sealseid võimalikke kitsaskohti spordikorrupsiooni vastase tegevuse käsitlemisel. Kolmas uurimisküsimus tõi välja mitmeid uusi ja/või ristkasutavaid meetmeid vähendamaks korrupsiooni spordis. Autori arvates andis selline uurimisküsimuste püstitamine magistritöö raame arvestades piisava ülevaate uuritava valdkonna hetke olukorrast, seal sisalduvatest probleemidest ja nende võimalikest lahendustest.

Esimese uurimisküsimuse eesmärk on anda ülevaade probleemidest korrupsiooni ennetamisel ja tõkestamisel Eesti spordis. Eesmärgini jõudmiseks selgitati töö teoreetilises osas välja süüteo liigid, mis on rahvusvahelises spordis käsitletavad spordikorrupsioonina ning kirjeldati spordikorrupsiooni enimlevinud vorme. Vaadeldi, millised vormid millist spordiala kõige rohkem ohustavad ning selgitati välja korruptiivse käitumise võimalikud motivaatorid ja spordi juhtimisega seonduvad probleemid. Uurimisküsimusele vastuse leidmiseks viidi 14 Eesti

spordivaldkonna eksperdiga läbi ekspertintervjuud, mille kaudu selgusid spordikorrupsiooni vastaste tegevuste kitsaskohad.

Ekspertintervjuudest selgus, et sarnaselt teooria osas väljatoodud olukorrale rahvusvahelisel spordimaastikul (vt käesolev töö, lk 23), on Eesti spordis enimlevinud spordikorrupsiooni vormideks dopinguga kasutamine ja kokkuleppemängud. Dopinguga puhul toodi välja selle oluline mõju rahva spordi alasele teadvusele ja mitteläbipaistvust dopinguga seonduvate probleemide teadvustamisel ning ilmnunud probleemide maha surumise eelistamist lahenduste otsimisele. Teoreetilisest käsitlusest lähtuvalt sportlased ise õigustavad dopinguga tarvitamist tihti kui võistlusspordi tavapraktikat, mida paljud harrastavad ja mis nende arvates ei ole petmise vorm. Lisaks käsitlevad sportlased dopingut kui vajalikku tegevust, kui soovitakse võistelda kõrgemal tasemel, püsida konkurentsist ja pikendada karjääri (vt käesolev töö, lk 26). Kokkuleppemängud kui uus ja kiiresti leviv kuriteoliik (vt käesolev töö, lk 27 - 32), leidis kinnitust ka intervjuude tulemustes, kus enamuse ekspertide sõnul on uueks ja aina kasvavaks probleemiks kokkuleppemängud ja sellega seonduvad kihlveopettused. Olulise puudusena toodi välja madalat teadlikkust kokkuleppemängudega seonduvast ja keerukust selliste manipulatsioonide avastamisel ja tõendamisel. Kinnitust leidis teooria peatükis käsitletud väide (vt käesolev töö, lk 30), et mängude kokkuleppimine ei ole ainult suurte riikide ja juba kindlate spordialade probleem. Uuringu tulemustest nähtub ka, et kui töö teoreetiliselt osas kirjeldati spordijuhtimisega seonduvat korrupsiooni eelkõige kui korruptiivset käitumist mängijatega hangeldamisel ja suurürituste korraldusõiguste saamise nimel altkäemaksu pakkumisi (vt käesolev töö, lk 20 - 21, 34), siis Eesti spordis tõid eksperdid välja spordiametnike korruptiivset teguviisi organi (alaliidu) valimiste hääletustulemustega manipuleerimisel ehk siis nõ ajutiste fantoomklubide asutamist valimistel vajaliku hääle arvu garanteerimiseks. Sellist käitumist peeti Eesti spordis laialt levinud nähtuseks ja siin võib seoseid leida teoorias kirjeldatud põhjustega, kus tulenevalt ajaloolisest taustast ja spordijuhtide soovist iseseisvalt valitseda, on spordiorganisatsioonide juhtimismehhanismid oluliselt vähem arenenud kui ettevõtetel ja kodanikuühiskonna organisatsioonidel. Sellest tulenevalt ei jagu neil võimekust omaks võtta ja rakendada hea valitsemise tavaga väljakujunenud standardeid (vt käesolev töö, lk 14 - 15).

Korrupsioonile vastuvõtlike aladena nimetasid eksperdid 19 spordiala. Sarnaselt muu maailmaga (vt käesolev töö, lk 24) nimetati kõige rohkem jalgpalli, põhjendades seda jalgpallis liikuva suure rahaga, mis tekitab kuritegeliku maailma huvi mängude kokkuleppimiseks ja spordikihlvedude kaudu raha teenimiseks. Ekspertide sõnul tuleb rohkem tähelepanu pöörata

ka harrastussportlaste dopingu kasutamisele. Põhjuseks toodi välja, et doping on seal oluliselt rohkem levinud kui tippspordis, kuna harrastajate arv on kümnetes kordades suurem professionaalsetest sportlastest ning negatiivne eesküü põhjustab järjest uute spordihuviliste „nakatumise“.

Teooria osas väljatoodud korruptiivse käitumise motivaatorid kattuvad paljuski ka Eesti ekspertide poolt pakutud motiividega. Intervjuude käigus toodi välja 15 võimalikku põhjust, kus rahalise kasu saamise kõrval olid olulisel kohal ka au ja kuulsus ning parim tulemus. Seda kinnitab ka teoreetiline käsitlus, kus näiteks dopingu kasutamise põhjuseid peeti sarnaseks igapäeva korruptsiooniga, kuna dopingut tarvitavad sportlased (nagu ka nende taga olevad funktsionäärid) loodavad ausa sportimisega võrreldes paremat kasumit. Kasum väljendub spordivaldkonnas täiendavates sportlikes autasudes ja sissetulekutes (vt käesolev töö, lk 25). Samas peeti motivaatoriteks ka igapäevase elatise teenimise vajadust, naabrist paremaks olemise olulisust, madalat vahele jäämise riski ja treeneri ning mänedžeri mõju. Üks ekspertidest tõi välja seose Nashi tasakaaluga, mis viitab sellele, et kõik on praktiliselt sunnitud keelatud aineid ja meetoteid kasutama. Sest teades, et teine kasutab siis on täiesti rumal, kui sa ise ei kasuta.

Teooria seisukohast on praktiliselt ühed samad motivaatorid toiminud pikka aega ja korruptiivne käitumine spordis on aset leidnud juba aastatuhandeid aga probleemina käsitletakse seda alles viimased 50 aastat (vt käesolev töö, lk 13). Siit saab otsida ka selgitusi ekspertide väidetele, et teadlikkus spordikorruptsioonist on Eestis lapsekingades. Probleemi olemus on sageli jäänud spordiinimestele mõistmatuks ja õpitud on tänu meedias laialt kajastatud kriisidele ning üldine teadlikkus on madal. Oluliseks puuduseks peeti koolituste vähesust ja nende läbiviimise süsteemsuse puudumist. Teoreetilises käsitluses toodi siinkohal esile, et teadmaks spordipettustega kaasnevaid riske ja ohte, peaksid ennetusprogrammidesse olema kaasatud nii vanemad, treenerid, kohtunikud ja ametnikud, kes peaksid teadma konkreetse spordiala spetsiifikat, pettusi soodustavaid käitumismustreid ja spordikorruptsiooni vorme ning oskama neid tuvastada ja vältida. Kõigi nende sihtrühmade teadlikkuse tõstmist peetakse spordikorruptsiooni ennetamise võtmeks (vt käesolev magistr töö, lk 35-41).

Magistr töö sissejuhatavas osas viidati spordi suurele osakaalule riikide majanduses, (Euroopa Liidus moodustab sport 2,12% SKP-st ja 2,72% tööhõivest), siis intervjuude käigus toodi välja, et Eesti spordi rahastamisele kulub iga aastalt ca 100 miljonit eurot (keskvalitsus + kohalikud omavalitsused + lapsevanemad), mis Eesti riigi väiksust arvestades on märkimisväärselt suur

summa. Raha jagamine spordisüsteemis eeldab seetõttu läbipaistvust, kõigile arusaadavaid jaotamise printsiipe ja heaperemehelikku kasutamist ning tõhusat kontrollisüsteemi. Ekspertide hinnangul on Eesti spordi rahastamise põhimõtted üldjuhul head, läbipaistvad ja muutunud ajas paremaks ning läbipaistvamaks. Positiivsete arengutena toodi välja treenerite toetuste ja sportlaste palga süsteemide kasutusele võtmist. Eriti hea hinnang anti noortesporti rahastamisele. Negatiivsena toodi välja tippspordi, tippporti pürgivate noorsportlaste ja alaliitude alarahastust ning huvide konflikti ohtu rahastamise otsuste tegemisel.

Esimese uurimisküsimuse tulemuste põhjal teeb autor **järelduse**, et korruptiivne käitumine levib spordis sõltumata riigi suuruselt, spordialast ja sportimise tasemest ning arvestades rahvusvahelist praktikat ja ekspertide arvamusi võib osutada kuritegeliku maailma rahateenimise allikaks. Seega on tegemist tõsise probleemiga, mis seab kahtluse alla ausa spordi võimalikkuse, pettes spordisõpru, fänne ja sponsoreid. Uuringust tulenevalt on Eestis spordikorrupsiooni vormidena probleemiks dopingu kasutamine, kokkuleppemängud ja spordijuhtide manipuleerimised valimistulemustega. Analüüsitud tulemuste põhjal on autor jõudnud **järeldusele**, et spordikorrupsiooni vastane teavitustöö on seni olnud madal ja puudub süsteemne lähenemine teadlikkuse tõstmisele. Tähelepanuta on jäänud harrastusspordi valdkonna teavitustöö ja keelatud ainete kasutamise kontrolli meetmed on seal valdkonnas minimaalsed.

Analüüsinud spordi rahastamisega seonduvat, **järeldab** autor, et spordi rahastamise põhimõtted ja raha kasutamise kontrollimise mehhanismid on Eestis läbipaistvad ja ajas täienevad. Riskina näeb autor tippporti pürgivate noorsportlaste alarahastust, kuna nendele langeb surve ennast lühikese aja jooksul tõestada ja rahvusvahelisel areenil silma paista, pälvimaks välisklubide ja sponsorite tähelepanu ja toetust, mis ekspertide hinnangul võib motiveerida kasutama keelatud aineid ja meetodeid.

Järeldustest tulenevalt teeb autor järgnevad **ettepanekud**:

1. Kultuuriministeeriumi ja Eesti Antidopingu ja Spordieetika Sihtasutusele (EADSE) koostöös on vajadus kaardistada spordialade (alaliitude) kaupa Eesti spordimaastikul olevad korrupsiooniriskid, koondada saadud teave EADSE pädevusse, luues sellega kompetentsikeskuse, mis võimaldaks ühtsete regulatsioonide ja spordikorrupsiooni vastaste meetmete väljatöötamist.

2. EADSEI tuleks rohkem tähelepanu pöörata harrastussportlaste selgitustööle, kontrolli meetmete ja vajadusel sanktsioonide rakendamise tõhustamisele dopinguga ja muude keelatud võtete kasutamise vältimiseks spordis.
3. Vajalik on üle vaadata ja täiendada alaliitude juhtorganite valimistingimused, vältimaks hääleõiguslike fiktiivsete klubide loomist vahetult enne valimisi.
4. Eesti Antidopinguga ja Spordieetika Sihtasutusel ja Spordikoolituse ja -Teabe Sihtasutusel tuleks välja töötada sportlaste teadlikkuse tõstmise programm, mis hõlmaks nii alustavaid, tegevaid kui karjääri lõpetavaid sportlasi.
5. Vajadus on panustada tippporti pürgivate noorsportlaste rahastusse ja töötada välja nende toetamise meetmed.
6. Rohkem tuleb pöörata tähelepanu sportlaste ja spordivõistkondade mäenedžeride taustale, kelle ärihuvides on sportlase või spordivõistkonna edukus ja sellest tulenev võimalik surve tulemuste saavutamiseks keelatud vahenditega.

Teise uurimisküsimuse eesmärgiks on välja selgitada õigusruumi võimalused ja kitsaskohad spordikorrupsiooni käsitlemisel. Selleks uuriti Eestis aset leidnud spordikorrupsiooni juhtumite kohtulahendeid, kasutati ekspertintervjuude tulemusi ja teooria osas käsitletud põhimõtteid.

Teoreetilises osas (vt käesolev töö, lk 39) toodi välja, et spordikorrupsiooni ennetamise õnnestumiseks on oluline, et spordiorganisatsioonides oleksid juba olemas rahvusvaheliselt standardiseeritud ja fikseeritud spordisisesed reeglid ning määrused, sest Euroopa Liidu 28-liikmeline koostöö võib osutada keeruliseks ja pikaajaliseks. Olukorras, kus ühe kindla spordimängu jooksul võib rohkem kui 50 inimest kümnest riigist olla osalenud erinevates kuritegudes, võib korrakaitsealase tegevuse kooskõlastamine olla tähtajaliselt lihtsalt võimatu, sest kõigil neil on erinevad regulatsioonid ja kriminaliseerituse tase ning kokkuleppemängude ja muude spordikorrupsiooniga kaasnevate rikkumiste tõendite kogumine äärmiselt keeruline (vt käesolev töö, lk 15). Teooria seisukohalt peaks rikkumiste karistamine olema kohustuslik ja peaks spordis olema levinud praktika, omades ennetavat ja hoiatavat mõju. Eestis on seni valdav arusaam, et nii sportlaste teadlikkuse tõstmine kui ka rikkujate sanktsioneerimine kuulub pigem spordiorganisatsioonide vastutusalasse ning konkreetselt spordiga seotud kuriteona on kriminaliseeritud (karistatakse rahalise karistuse või kuni kaheaastase vangistusega) ainult dopinguna käsitletava aine või meetodi määramine, kasutamisele kallutamine või sellise aine üleandmine või üle riigipiiri toimetamine, tootmine, turundamine

ja vahendamine. Seega dopinguainetete või meetodite kasutamist ei ole Eestis seni kriminaalkorras karistada proovitud. Töö teooria osas kirjeldati dopingut tarvitamist kui kõige enamlevinud korruptsiooni vormi spordis ning viimase 40 aasta jooksul on dopingut ja keelatud sooritusvõimet parandavate ravimite kasutamist peetud tippspordi kõige korruptiivsemaks tegevuseks. Nii finantsrikkumised kui ka doping on välja toodud kui kriitilised väljakutsed spordi heaolu säilimisel ja kõige olulisema spordiväärtuse, tulemuse ettearvamatus, tagamisel (vt käesolev töö, lk 52) Siit tulenevalt on riigid järjest enam hakanud sellele kuriteovormile vaatama läbi kriminaliseerimise prisma ja sätestanud normid dopingut kasutajate kriminaalkorras vastutusele võtmiseks. Autor kirjeldas Eestis laialdast kajastust leidnud murdmaa suusatajate ja nende treenerite dopingut juhtumit 2019a. Seefeldis, kus Austria ja Saksamaa kriminaalpolitsei said läbi viia eduka kinnipidamise operatsiooni, kuna mõlemas riigis on dopingut kasutamine kriminaliseeritud ja operatsiooni läbiviimise kohaks valiti samal põhjusel Austria. Austria seadusandlus võimaldab esitada kriminaalsüüdistuse dopingut kasutamises ning selle aja jooksul sponsoritelt saadud toetuste vastuvõtmises ja väärkasutuses ning sordiüritustel saadud autasude vastuvõtmisel. Analoogse operatsiooni Eestis läbiviimise korral oleks Eesti sportlased jäänud kriminaalkorras karistamata.

Kokkuleppemänge on püütud kriminaliseerida läbi karistuseadustiku kelmuse paragrahvi tunnuste. Selgitamaks välja seadusandluse võimalusi ja kitsaskohti kirjeldas autor 2011-2012. aastal läbiviidud kokkuleppemängude juhtumit ja sellega seonduvat kohtupraktikat. Kirjeldatud kohtumenetluste käik näitab, et kokkuleppemängude kriminaliseerimine läbi karistuseadustiku kelmusele omaste tunnuste võib põhjustada vastuolulisi tõlgendusi ja viia kriminaalkaristusest pääsemiseni. Vajadust ausa spordi eest seismiseks viitas töö teoreetilises osas välja toodud kokkuleppemängude rahvusvaheline ulatus ja kiire levik, mille põhjal on viimaste aastate jooksul kokkulepitud üle 1000 tipptasemel jalgpallimatši ja olümpiamängudel saavutatud tulemust. Kinni on peetud sadu sportlasi, treenereid, kohtunikke ja mängijaid (vt käesolev töö, lk 32). Teiste riikide praktika näitab ka probleemi tõsiselt võetavust (vt käesolev töö, lk 50, 53).

Ekspertintervjuude käigus küsiti ekspertide arvamust seadusandluse võimaluste kohta ennetamiseks ja tõkestamiseks spordikorruptsiooni süütegusid ning uuriti kriminaliseerimise laiendamise vajadust. Ekspertide arvates on spordikorruptsiooni puudutav seadusandlus pigem puudulik ja vajab rohkem selgust ja konkreetsust. 5 eksperti ei olnud hetkel kõigist kehtivatest normidest teadlikud. Kriminaliseerituse vajaduse aspektist tõid mõned eksperdid välja, et

praegune spordikorrupsiooni süütegude kriminaliseeritus on piisav ja enam vähem on vajadused kaetud. Samas leiti, et spordikorrupsiooni kuritegude loetelu karistusseadustiku eraldi jaotisena (valdavalt kelmuse all) oleks vajalik ning tuleks läbi viia ka vastav õiguslik analüüs. Hinnangu andmist peeti keeruliseks ka vähese kohtupraktika tõttu.

Teoreetiline käsitus (vt käesolev töö, lk 40) toob välja, et keelatud ainete kasutamises süüdi mõistetud inimeste karistustel on seni olnud suhteliselt piiratud mõju, sest ilmselt liiga paljude sportlaste jaoks on dopingust saadav eeldatav kasu (lisavõit, autasud, lisatulu) suurem kui võimalikud kaotused vahele jäämisel (au kaotamine, võistluskeeldudest tulenevad rahalised kaotused). Eriti ei mõjuta ajutised võistluskeelud just vanemaid sportlasi, kes on igal juhul karjääri lõpus ja kaotada pole enam suurt midagi. Lahendusena pakuti rahaliste karistuste märkimisväärset suurendamist, sest selle oleks suurem hoiatav mõju kui ajutisel võistluskeelul. Osad intervjuueeritavad eksperdid jagasid teoreetilises käsitluses välja toodud argumente ja pooldasid dopingu kasutamise kriminaliseeritust, rakendades esmalt sanktsioonina suurt rahalist karistust või toetuste, auhinna- ja sponsorrahade tagasimaksmist ja kasutades vabaduse kaotust kui preventiivset meetet.

Intervjuude käigus küsiti ekspertide arvamust dopingu kasutaja enda osa ja vastutuse kohta dopingu tarvitamisega seotud süütegude toime panemisel. Mõnede ekspertide arvates peab täiskasvanud inimene ise olema võimeline oma tegude ja treeningmeetodite eest vastutama, samas teiste arvates on dopingu tarvitaja pigem ohver, kes allub treeneri autoriteedile või kasutab keelatud ained teadmatuses mingit uut vitamiini või toidulisandit tarbides. Teooria peatükis käsitleti ka sponsorite vastutust, kelle eesmärk on läbi edukate sportlaste oma kaubamärgi maksimaalne eksponeerimine ja seetõttu on olulised sportlase võimalikud edukad sooritused ning on ka selliseid sponsoreid, keda ei huvita, kuidas sportlane tihedas konkurentsikeskkonnas hakkama saab (vt käesolev töö, lk 19). Sarnasele ohule Eesti spordis viidati ka ekspertintervjuudes. Teoreetiline lähenemine toob välja siiski iga indiviidi vastutuse, sest kuna spordi mõjudel on ühiskonnale suur roll, siis korrupsioon spordis võib lahti päästa ahelreaktsiooni, kus üks dopingu kaasus või tõendatud kokkuleppemäng võib põhjustada spordialale ja kogu sportlikule liikumisele korvamatut kahju. Kaotades pealtvaatajad ja fännid, sponsorid ja meediahuvi, kaotab sport oma eesmärgi – olla meelelahutaja, tervislike eluviiside propageerija ja kultuuride liitja (vt käesolev töö, lk 19).

Tulenevalt senisest spordikorrupsiooniga seonduvast kohtupraktikast, teiste riikide näidetest ja intervjueritud ekspertide seisukohtadest, **järeldab** autor, et Eestis on vajadus konkreetselt spordikelmusi (kokkuleppemängud, spordikihlveopettused) ja dopingu kasutamist käsitlevate õigusnormide kasutusele võtmine. Autor peab oluliseks ka riikide vahelise **ühtse õigusruumi** kujundamist, võimaldamaks õiguskaitse organitel teha oma tööd kindlamatel alustel ja võimalikult riikide üleselt ning võttes seega kuriteo sooritamist kaaluvatelt sportlastelt, treeneritelt, spordiametnikelt ära võimalus kaaluda kuriteo toimepanemist neile õigusruumist tulenevalt sobivas riigis.

Järeldustest tulenevalt teeb autor järgnevad **ettepanekud**:

1. Eesti Antidopingu ja Spordieetika Sihtasutusel (EADSE) kaaluda diskussiooni algatamist spordikorrupsiooni süütegusid sätestavate regulatsioonide ühtlustamiseks lähtuvalt rahvusvahelise õigusruumist, mis annaks tulemusi nii süütegusid tõkestavast aspektist läbi kriminaalmenetluse, kui ka preventiivsest küljest, kus teadmine, et järjest rohkemates riikides on spordi vastased süüteod käsitletavat kuritegudena, mõjuks ennetava meetmena.
2. Eesti Antidopingu ja Spordieetika Sihtasutusel kaaluda diskussiooni algatamist spordikorrupsiooni enamlevinud vormide, kokkuleppemängude ja dopingu kasutamise kriminaliseerituse põhimõtete ülevaatamiseks ja karistusseadustiku sätete täiendamiseks.
3. Parima kvalifikatsiooni ja sõnastuse leidmiseks kaaluda rahvusvahelise praktika kasutamist, kus mitmed riigid on juba kokkuleppemänge ja dopingu kasutamist puudutavad süüteod sätestanud karistusseadustikus eraldi peatükkidena, hõlbustamaks süütegude kvalifitseerimist ja menetlemist (käesoleva töö, lk 50, 53). Üheks võimaluseks on kasutada Interpoli poolt koostatud ja riikidele välja pakutud kokkuleppemänge kriminaliseeriva õigusnormi näidistekste.

Kolmanda uurimisküsimuse eesmärgiks on välja selgitada võimalused, kuidas tõhustada korrupsiooni ennetamist spordis. Selleks analüüsiti teoreetilisi seisukohti, kirjeldati rahvusvahelist praktikat ja ning viidi läbi ekspertintervjuud. Teooria osas kirjeldati spordijuhtidele spordikorrupsiooni ennetamiseks ja tõkestamiseks kuute strateegiat (vt käesolev töö, lk 44), mida võib vastavalt oludele ning vajadusele kasutada eraldiseisvalt või kombineerituna. Nendeks on karistav (suurendage soovimatu käitumise negatiivseid tagajärgi), tulutoov (suurendada soovitava käitumise positiivseid tagajärgi), preventiivne (vähendada soovimatu käitumise võimalusi), genereeriv (suurendada võimalusi soovitavaks käitumiseks),

gognitiivne (suurendada informatsiooni soovitava ja ebasoovitava käitumise kohta), normatiivne (suurendage soovitava käitumise väärtustamist versus ebasoovitava käitumisega). Teoreetiline lähenemine haakus ka rahvusvahelise praktikaga, kus võib leida sugemeid erinevatest strateegiatest (vt käesolev töö, lk 40-41). Intervjuudes tõid eksperdid välja 19 ettepanekut, mis aitaks korruptsiooni spordis ennetada ja tõkestada. Suurema osa ekspertide arvates on kriminaalkaristuste olemasolu teadvustamisel vähemalt mingi ennetav mõju. Samas toodi välja ka võimalik ebaefektiivsus süüteo menetlusprotsessis. Spordikorruptsioonist teavitamise võimaluste loomist pidasid eksperdid vajalikuks ning heaks mooduseks peeti EADSE vihjeedastamise süsteemi edasi arendamist ja selle tutvustust avalikkusele. Teavitamist parendavaks faktoriks peeti ka vilepuhumisele ja vihjamisele parema alternatiivse nimetuse leidmist.

Analüüsinud uuringu tulemusi, **järeldab** autor, et spordikorruptsioonivastaste meetmete tõhustamiseks on mitmeid meetmeid, mida kasutatakse spordialaliitude siseselt ja mis on efektiivsed ja on ka rahvusvaheliselt tunnustatud ja mida saaks riskasutada ka teistel spordialadel. Samas on ka meetmeid, mis on kirjas küll meetmena aga mis ei ole aktiivsed ja ei anna tulemusi ning mida tuleks aktiveerida ja täiendada. Ekspertintervjuude käigus pakuti välja ka täiesti uusi, seni veel kasutusele võtmata meetmeid.

Siit tulenevalt teeb autor **ettepaneku** kasutusele võtta järgnevad meetmed:

1. Jalgpalliliidu, kui seni kõige rohkem spordikorruptsiooni vastastesse panustanud alaliidu kogemuste kasutamine teistes alaliitudes.
2. Spordialade ülese spordimängude monitoorimise teenuse hankimine.
3. Kergejõustikuliidu e-õppeprogrammi I Run Clean süstemaatiline kasutusele võtmine ja täiendamine. Kursuse läbimine annab sportlasele sertifikaadi võistlustele pääsemiseks.
4. EADSE vihjeliini edasiarendamine (IT lahendused, teavituskampaaniad).
5. Dopingu ja kokkuleppemängudega seonduvate süütegude klassifitseerimise maatriksi välja töötamine. Maatriks peaks sisaldama süüteo koosseisu tunnuseid, nendega seotud õigusnorme, menetluspädevust, edasisi käitumise juhiseid.
6. Spordiametnike ametikohale vastavuse nõuete regulatsiooni välja töötamine.
7. Töötada välja spordiklubide kvaliteedi kriteeriumid.
8. Koostöö tõhustamine EADSE ja spordikihlveo kontoritega.
9. Sarnaselt tubakatoodetega tuua dopingu kasutamise ohud välja läbi tervise riskide.

KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärk oli välja selgitada korruptsiooni ennetamise ja tõkestamise meetmed Eesti spordis. Töö eesmärgi saavutamiseks analüüsiti spordikorruptsiooni käsitlevaid teoreetilisi lähtekohti, toodi välja näiteid rahvusvahelisest praktikast, käsitleti rahvusvahelisi uuringuid, kirjeldati Eesti sportlaste ja treeneritega seotud kohtulahendeid ning intervjueriti spordi erinevate valdkondade eksperte. Kvalitatiivse uurimisstrateegiana kasutati fenomenograafilist uurimisstrateegiat. Andmekogumise meetoditena kasutati dokumendianalüüsi ja poolstruktureeritud ekspertintervjuusid.

Läbiviidud uuringust selgusid Eesti spordis enamlevinud korruptsiooni vormid, milleks osutusid dopingu kasutamine, kokkuleppemängud ja spordiorganisatsioonide juhtorganite valimistulemustega manipuleerimine. Selgusid korruptsioonile vastuvõtlikud spordialad ja korruptiivse käitumise motivaatorid. Järgides olemasolevate kohtulahendite kulgu kirjeldati õigusnormidest tulenevaid võimalusi ja kitsaskohti spordikorruptsiooni käsitlemisel ning võrreldi neid teistes riikides kasutusel olevate regulatsioonidega. Ekspertintervjuude tulemusena anti hinnang spordikorruptsiooni süütegude kriminaliseeritusele Eestis ja toodi välja poolt- ja vastuargumendid kriminaliseerituse tõstmise vajadusele. Selgusid ka puudused spordikorruptsiooni vastase teadlikkuse tõstmisel ja vajadus ühtsete spordialaliitude üleste ennetusmeetmete kasutusele võtmiseks. Uuringu tulemustena selgusid nii uued kui ka riskasutavad meetmed, mis aitavad kaasa korruptiivse käitumise ennetamisele ja tõkestamisele spordis.

Magistritöös käsitletud teoreetiliste aluste ja rahvusvahelise praktika ülevaade, spordikorruptsiooni problemaatika välja toomine Eesti spordis ning siit tulenevad järeldused ja ettepanekud omavad töö autori arvates olulist praktilist väärtust. Täpsemalt aitavad need kaasa Eesti Antidopingu ja Spordieetika Sihtasutuse kujunemisele spordikorruptsiooni vastaseks kompetentsikeskuseks, toetades prioriteetide määramist ja pakkudes konkreetseid lahendusi ja samme korruptsioonivastasteks tegevusteks Eesti spordis. Spordikorruptsiooni temade lai käsitus magistritöös ja uuringu tulemused annavad autori arvates ka piisava sisu spordikorruptsiooni vastaste koolituste õppematerjalide tootmiseks, võimaldades sisukate ja faktipõhiste koolituste läbiviimist ning aidates seega tõsta õppekvaliteeti.

Võttes arvesse, et kõik püstitatud uurimisküsimused andsid sisendi magistr töö eesmärgi saavutamiseks, millest lähtuvalt autor esitas 18 ettepanekut tõhustamiseks korruptsiooni ennetamist ja tõkestamist spordis, saab öelda, et magistr töö eesmärk on täidetud.

Üldistavalt jõudis autor järeldusele, et korruptsiooni vastu spordis ei saa võidelda üksi ja meetme kaupa vaid tulemuste saavutamiseks on vajalik osapoolte koostöö, noorsportlaste ja teda ümbritsevate taustajõudude teadlikkuse tõstmine, hariduse- ja ennetusprogrammide jätkamine kuni karjääri lõpuni, edasine karjäärinõustamine, spordijuhtide positiivne eeskuju, läbimõeldud ja süstemaatiliste ennetusstrateegiate kasutamine, monitoorimise ja uurimismeetodite tõhustamine ning spordikorruptsiooni süütegude kriminaliseerimine ja karistuste karmistamine. Pidades silmas spordi rahvusvahelisust on siinkohal oluline riikide vahelise ühtse õigusruumi olemasolu, võimaldamaks tõrgete minimiseerimist riikide ülesel spordikorruptsiooni süütegude uurimisel. Oluliselt rohkem tuleb tähelepanu pöörata ka harrastussportlaste dopinguainetes ja keelatud meetodite kasutamise kontrolli tõhustamisele, konkreetsete sanktsioonide väljatöötamisele ja ausa spordi kampaaniatele, ennetamiseks rahvasportlaste ebaausat käitumist, halba eeskuju ning pärssimaks dopinguainetes levikut.

Edasised uuringud peaksid keskenduma spordikorruptsiooni süütegudeni viivate motivaatorite ja tegusid soosivate tingimuste põhjalikumale uurimisele. Samuti tuleks uurida dopinguainetes kättesaadavust, selle kasutamist ja ulatust harrastusspordis ning selgitada välja sealt tulenevad riskid sportlastele ja mõjud spordile tervikuna.

SUMMARY

The aim of the master's thesis was to identify the measures applied in Estonian sports for preventing and combating corruption. In order to achieve the aim of the thesis, the author analysed the theoretical perspectives on corruption in sports, highlighted examples from international practice, discussed international research work, described the judicial decisions involving Estonian athletes and coaches, and interviewed experts from various different fields of sports. Phenomenography was used as a qualitative research strategy. Document analysis and semi-structured expert interviews were used as the data collection methods.

The research conducted revealed the most common forms of corruption in Estonian sports which were drug taking, match fixing, and manipulation with the election results of the management bodies of sports organisations. Corruption-sensitive sports and the incentives for corruptive behaviour were found. Based on the course of the available judicial decisions, the possibilities and shortcomings in handling corruption in sports arising from legislation were discussed and compared with the regulations applicable in other countries. Based on expert interviews, criminalisation of sports corruption offences in Estonia was assessed and the arguments for and against increasing the level of criminalisation were highlighted. The shortcomings in increasing the awareness of sports corruption and the need for implementation of common preventive measures of all sports associations were also revealed. The master's thesis highlighted suggestions which would help to increase the efficiency of the fight against corruption in sports based on the issue researched in the thesis. Taking into consideration the fact that all research questions set provided an input for achieving the aim of the master's thesis, based on which the author made 18 suggestions for increasing the efficiency of combating of corruption in sports, it may be stated that the aim of the master's thesis was fulfilled.

In short, the author reached the conclusion that it is not possible to fight against the corruption in sport alone and measure-by-measure, but cooperation between different parties, increasing the awareness of young athletes and the background forces surrounding them, carrying on with the educational and prevention programmes until the end of the athletes' career, positive examples set by sports executives, application of thought-through and systematic prevention strategies, increasing the efficiency of monitoring and investigation methods, and criminalisation of sports corruption offences and more stringent punishments are required to achieve results.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Argandoña, A. 2003. Private-to-private corruption. *Journal of Business Ethics*. 47, pp. 253-267.

Andvig, J.C., Fjeldstad, O-H., Soreide, T., Amundsen, I. & Sissener, T., 2000. *Research on Corruption. A policy oriented survey*. Bergen&Oslo, p.18.

Antonopoulos, G., 2015. Eyes on the ball, head on the game (...and hands in the honey pot): an introduction to the special issue on sports, corruption and organized crime. *Trends in Organized Crime*, 18(3), pp.169-170

A. S. kriminaalasi KarS § 255 lg 1 ja § 209 lg 1 järgi, 2014

Bernard, A., McCosker, H. & Gerber, R., 1999. Phenomenography: A Qualitative Research Approach for Exploring Understanding in Health Care. *Qualitative Health Research*, 9(2), pp. 212-226.

Boeri, T & Severgini, B. 2013. Match Rigging in Italian Soccer: The Economic Determinants of Corruption. Rmt: M. Haberfeld & D.Sheehan, toim-d. *Match - fixing in International Sports: Existing processes, law enforcement, and prevention strategies*. Springer Cham Heidelberg New York Dordrecht London, pp. 101-112.

Brooks, G., Aleem, A. & Button, M., 2013. *Fraud, corruption and sport*. Springer, pp. 5-84

Brooks, G., Lavorgna, A. 2018. Lost Eden. The corruption of sport. Rmt: Kihl, L.A., toim-d. *Corruption in sport. Causes, consequences, and reform*. London and New York: Routledge, p. 82

Bundesministerium, 2019 [Võrgumaterjal]_Leitav:
<https://bundeskriminalamt.at/news.aspx?id=5168496159464B4C7078383D> [Kasutatud 02.02.2020]

Buzan, B., Wæver, O. & Wilde, J. 1998. *Security: A New Framework for Analysis*, London: Lynne Rienner Publishers, p. 5.

Carr, I., 2007. Corruption, legal solutions and limits of law. *International Journal of Law in Context*, 3, p. 228

Chadwick, S., 2009. From outside lane to inside track: sport management research in the twenty-first century. *Management Decision*, 47, 191–203.

Chadwick, S., Roberts, S., Cowly, R. 2017. The impact of sports corruption on organisational stakeholders. . Rmt: Kihl, L.A., toim-d. *Corruption in sport. Causes, consequences, and reform*. London and New York: Routledge, pp. 120-124.

Court for Arbitration of Sport, 2013 [Võrgumaterjal]_Leitav:
<http://web.archive.org/web/20130329143933/http://www.tas-cas.org/en/infogenerales.asp/4-3-6571-1092-4-1-1/5-0-1092-15-1-1> [Kasutatud 02.02.2020]

Criminal Code of the Republic of Austria, 2020, § 147 [Võrgumaterjal]_Leitav:
<https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/44/Austria/show>
[Kasutatud 02.02.2020]

Criminal Code of the Republic of Bulgaria, 2020, Article 307 [Võrgumaterjal]_Leitav:
<https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/39/Bulgaria/show>
[Kasutatud 02.02.2020]

Criminal Code of the Republic of Latvia, 2020, § 212.1 [Võrgumaterjal]_Leitav:
<https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/19/Latvia/show>
[Kasutatud 02.02.2020]

Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030. RT III, 20.02.2015, 2 [Võrgumaterjal]_Leitav:
<https://www.riigiteataja.ee/akt/320022015002> [Kasutatud 15. 02.2020]

Erickson, K., Backhouse, S. H. 2018. Prevalence of doping in Sport. Rmt: D. R. Mottram & N. Chester, toim-d. *Drugs in Sport*. 7, Abington. Routledge, p. 47
Euroopa Komisjon, 2018. Mapping of Corruption in Sport in the EU. ECORYS, pp. 5-25.

Euroopa Liidu Teataja, 2018. Teave Euroopa Liidu organisatsioonidelt, organitelt ja asutustelt. 2018/C 449/01, p. 2.

Euroopa Nõukogu, 2014. Sporditulemuste manipuleerimise vastase konventsiooni seletuskiri. [Võrgumaterjal]_Leitav:
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800d383f> [Kasutatud 10.07.2019]

Euroopa Nõukogu, 2014. Sporditulemuste manipuleerimise vastane konventsioon. [Võrgumaterjal]_Leitav:
https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/council_of_europe_convention_on_the_manipulation_of_sports_competitions.pdf [Kasutatud 10.07.2019]

Ezzy, D., 2002. *Qualitative analysis: Practice and Innovation*. Allen and Unwin, Australia, p. 86

Feltes, T. 2013. Match Fixing in Western Europe. Rmt: M. Haberfeld & D. Sheehan, toim-d. *fixing in International Sports: Existing processes, law enforcement, and prevention strategies*. Springer Cham Heidelberg New York Match- Dordrecht London, pp. 26-27.

Forrest, D., 2012. The threat to football from betting-related corruption. *International Journal of Sport Finance*, 7(2), pp. 99-116.

Forrest D., 2013. Match Fixing: An Economics Perspektive. Rmt: M. Haberfeld & D. Sheehan, toim-d. *Match-fixing in International Sports: Existing processes, law enforcement, and prevention strategies*. Springer Cham Heidelberg New York Dordrecht London, p 183.

Gardiner, S., 2018. Conceptualising corruption in sport. Rmt: L. A. Kihl., toim-d. *Corruption in sport. Causes, consequences, and reform*. London and New York: Routledge, p. 9-16.

Geeraert, A., Alm, J., & Groll, M. 2014. Good governance in international sport organizations: an analysis of the 35 Olympic sport governing bodies. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 6(3), 281–306.

Geeraert, A. 2018. Bad barrels. Corruption in international sport federations. Rmt: Kihl, L.A., toim-d. *Corruption in sport. Causes, consequences, and reform*. London and New York: Routledge, pp. 44-60.

German Criminal Code. 2020, chapter 265c, 265d. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html [Kasutatud 02.02.2020]

Gerring&Thacker, S.C., 2004. Political Institutions and Corruption: The Role of Unitarism and Parliamentarism. *British Journal of Political Science*, 34 (2), pp. 295-330.

Gingerich, D. W., 2009. Ballot Structure, Political Corruption, and the Performance of Proportional Representation. *Journal of Theoretical Politics*, 21(4), pp. 509–541

Gorse, S., & Chadwick, S. 2011. *The prevalence of corruption in international sport: A statistical analysis*. Coventry: Centre for the International Business of Sport, Coventry University Business School, pp. 2-25

Hanzab, M., 2016. Resource Guide on Good Practices in the Investigation of Match-Fixing. United Nations, New York.

Hill, D., 2016. Why sport is losing the war to match-fixers. Rmt: G. Sweeny, toim-d. *Global Corruption Report: Sport*. Abington: Routledge, pp. 231-234.

Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P., 2010. *Uuri ja kirjuta*. Tallinn Kirjastus Medicina.

Holmes, L., 2015. *Corruption: A Very Short Introduction*. Oxford; New York: Oxford University Press, p. 4

Horne, J. 2016. The planning and hosting of sports mega-events: Sources, forms and the prevention of corruption. In Transparency International, *Global Corruption Report* (pp. 163–168).

Hosmer-Henner, A. 2010. Preventing Game Fixing: Sports Books as Information Markets. *Gaming Law Review & Economics*, 14(1), pp. 31–38

Howman, D. 2014. Organised crime controls 25 per cent of world sport, warns Wada chief David Howman. *Telegraph*, 06.10.2014. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.telegraph.co.uk/sport/othersports/11144807/Organised-crime-controls-25-per-cent-of-world-sport-warns-Wada-chief-David-Howman.html> [Kasutatud 10.07.2020]

Huntington, S. 1968. *Political order in changing societies*. New Haven, CT: Yale University Press, pp. 59-71.

Jennings, A. 2011. Investigating corruption in corporate sport: The IOC and FIFA, *International Review for the Sociology of Sport*, 46(4), pp. 387–398

Johannsen, L., Pedersen, K.H., Vadi, M., Reino, A. & Sööt, M., 2016. Private-to-Private Corruption. A survey on Danish and Estonian business environment. Aarhus University, Tartu University, Ministry of Justice of Estonia, p. 9.

Johnston, M., 2005. Syndromes of Corruption: Wealth, Power, and Democracy. Cambridge University Press, New York, p. 73

Juuse, A., 2015. *Vastutus spordivõistluste õigusvastase mõjutamise eest*. Tallin. Tartu Ülikool. Avaliku õiguse instituut.

Jürgenson, K., 2017. *Ärisektori korrupsioon Eestis. Magistritöö*. Tartu: Tartu Ülikool.

Karistusseadustik (2020) RT I, 28.02.2020, 5

Karklins, R. 2002. Typology of Post-Communist Corruption. *Problems of Post-Communism* 49(4), pp. 22–32.

Karklins, R. 2005. *The System Made Me Do It: Corruption in Post-Communist Societies*. NorthCastle, NY: M.E. Sharpe, pp. 3-6, 14-15.

Keeton, G. W. 1925. Origins of Babylonian law. *Law Quarterly Review*, 41, pp. 441–452.

Kihl, L.A. 2018. Micro view. Individual and group explanations of sport corruption. Rmt: Kihl, L.A., toim-d. *Corruption in sport. Causes, consequences, and reform*. London and New York: Routledge, pp. 29-44.

Kihl, L. A., Skinner, J., & Engelberg, T. 2017. Corruption in sport: understanding the complexity of corruption. *European Sport Management Quarterly*, 17(1), pp. 1-5

Klitgaard, R., 1998. International Cooperation Against Corruption. *Finance & Development*, 35 (1), p. 4. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/1998/03/pdf/klitgaar.pdf> [Kasutatud 11.07.2019]

Koivula, A. 2013. Realities of football match-fixing – case Finland. *LawInSport*, p. 7.

Korrupsioonivastane seadus (2020). RT I, 13.03.2019, 96

Laherand, M.-L., 2008. *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk, lk 16-21.

Larsson, J. & Holmström, I., 2007. Phenomenographic or Phenomenological Analysis: Does it Matter? Examples from a Study on Anaesthesiologists Work. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 2(1), pp.55–64.

Lazuras, L., Barkoukis, V., Rodafinos, A., and Tzorbatzoudis, H. 2010. Predictors of doping intentions in elite-level athletes: a social cognition approach. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 32, p. 694

Leff, N.H., 1964. Economic Development through Bureaucratic Corruption. *American Behavioral Scientist*, 8(3), pp. 8-14.

Leimann, J., Skärivad, P.-H., & Teder, J. 2003. *Strateegiline juhtimine*. Tallinn: Külim, p.12

M. A. kriminaalaasi karsistusseadustiku § 195 lg 2 p 1 järgi (2019) 1-19-8262

Maennig, W. 2002. On the Economics of Doping and Corruption in International Sports, *Journal of Sports Economics*, 3(1), pp. 61–89

Maennig, W. 2005. Corruption in International Sports and Sport Management: Forms, Tendencies, Extent and Countermeasures. *European Sport Management Quarterly*, 5(2), pp. 11, 187–225.

Maennig, W., 2008. Corruption in international sports and how it may be combated. *International Association of Sports Economists, Working Papers*, p. 10.

Maennig, W., 2017. Major Sports Events: Economic Impact. *Hamburg Contemporary Economic Discussions*. University of Hamburg, p. 2.

Malterud, K., 2001. Qualitative research: standards, challenges, and guidelines. *The Lancet*, 358(9280), pp. 483-488.

Manoli, A. E., Antonopoulos, G. A., & Levi, M., 2016. *Football clubs and financial crimes in Greece*, *Journal of Financial Crime*, 23(3), 559-573.

Manoli, A. E., Antonopoulos, G. A., & Bairner, A., 2017. The inevitability of corruption in Greek football. *Soccer & Society*, pp. 1-17.

Masters, A., 2015. Corruption in sport: From the playing field to the field of policy, *Policy and Society*, 34(2), pp. 111-123

McLaren, R.H., 2008. *Corruption: Its Impact on Fair Play*, 19(1) Marq. Sports L. Rev., p. 15-16 [Võrgumaterjal] Leitav: <https://scholarship.law.marquette.edu/sportslaw/vol19/iss1/3> [Kasutatud 15.07.2019]

Misra, A., Anderson, J. & Saunders, J., 2013. Safeguarding Sports Integrity Against Crime and Corruption: Australian Perspective. Rmt: M. Haberfeld & D.Sheehan, toim-d. *Match-fixing in International Sports: Existing processes, law enforcement, and prevention strategies*. Springer Cham Heidelberg New York Dordrecht London, p 141.

Mitchell, R.B., Crosset, T., & Barr, C.A., 1999. Encouraging compliance without real power: sport associations regulating teams. *Journal of Sport Management*, 13, 216–36

Mottram, R., 2018. *Drugs in Sport*. 7, Abington. Routledge, pp. 3-21.

Munro, B., 2016. Sport as a force for good. Rmt: G. Sweeny, toim-d. *Global Corruption report: Sport*. Abington: Routledge, p. 8.

Mälksoo, M., 2009. Akadeemilised julgeoleku-uuringud sõja ja rahu vahel. *Akadeemia*, nr 9, lk 16–29.

Nye, J. S., 2008. Public Diplomacy and Soft Power, *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), pp. 94–109

Numerato, D. 2016 Corruption and public secrecy: An ethnography of football match-fixing, *Current Sociology*, 64(5), pp. 699–717.

Peaminister, 2016. *Euroopa Nõukogu spordivõistlustega manipuleerimise vastase võitluse konventsiooni heakskiitmine ja volituse andmine*. [Võrgumaterjal]_Leitav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/205082016001>[Kasutatud 10.07.2019]

Pielke, R. Jr., 2016. Obstacles to accountability in international sports governance. Rmt: G. Sweeny, toim-d. *Global Corruption Report: Sport*. Abington: Routledge, pp. 29-35.

Plaado, T., 2011. *Kohalike omavalitsuste politiseerumine kui korruptsioonirisk*. Magistritöö. Tallinn: Sisekaitseakademia.

Play Fair Code. 2018. Annual report 2017. Vienna, p.11

Polish Act of Sport, 2020, § 46,47. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.msit.gov.pl/en> [Kasutatud 02.02.2020]

Pons, N. 2010. *Economie Criminelle: Vieilles Ficelles et Ruses Insolites*, Pouvoirs, (1), 132, pp. 37-38.

Rahandusministeerium, 2018. *Avaliku võimu ja kolmanda sektori suhted Eestis*. [Võrgumaterjal]_Leitav: <https://www.rahandusministeerium.ee/et/avaliku-voimu-ja-kolmanda-sektori-suhted-estis> [Kasutatud 5.01.2020]

Rebeggiani, L. & Rebeggiani F., 2013. Which Factors Favor Betting Related Cheating in Sport? Some Insights from Political Economy. Rmt: M. Haberfeld & D. Sheehan, toim-d. *Match-fixing in International Sports: Existing processes, law enforcement, and prevention strategies*. Springer Cham Heidelberg New York Dordrecht London, p 167.

Roberts, J., 2015. The “ subject ” of corruption. *Critical Perspectives on Accounting*, 28, pp. 82-88.

Roberts, S. & Bolton, C. 2018. Approaches to compliance and reform. Rmt: Kihl, L.A., toim-d. *Corruption in sport. Causes, consequences, and reform*. London and New York: Routledge, pp. 143-154.

Rose, J., 2018. The Meaning of Corruption: Testing the Coherence and Adequacy of Corruption Definitions, *Public Integrity*, 20(3), pp. 220–233

Schneider, V., 2016. *Karistusõiguses arsti ametiisikuna käsitlemise võimalused*. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Sheifer, A., Vishny, R. 2010. Causes of Corruption. Rmt: M. Johnston, toim-d. *Public Sector Corruption*. SAGE Publications, 3, p. 49.

Senior, I. 2004. Corruption, the Government and the Private Sector: Why It Matters and What Can Be Done. *Economic Affairs*, 22 (2), pp. 22– 29.

S.U. kriminaalasi karistusseaduse § 255 lg 1 ja § 209 lg 2 p 2 järgi, 2015 3-1-2-7-15

Spitz, U. 2016. Match-fixing. The role of prevention. Rmt: G. Sweeny, toim-d. *Global Corruption Report: Sport*. Abington: Routledge, pp. 257-260.

Spordiseadus, 2020, § 11 RT I, 28.02.2020, 3

Taro, K. & Hanni, E., 2015. "Using a Comparative Method in Performance Audit for Evaluating Effectiveness of the Elite-Sports Policy: The Case of Estonia." *Administrative Culture* 16 (1), 24-46.

Transparency International, 2008. Why sport is not immune to corruption, p. 18. EPAC, Council of Europe.

Transparency International, 2012. Money, Politics, Power: Corruption risks in Europe. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.transparency.org/whatwedo/publication/money_politics_and_power_corruption_risks_in_europe [Kasutatud 15.07.2019]

Transparency International, 2014. Corruption and sport: Building integrity to prevent abuses. Working Paper. Berlin: *Transparency International*, p. 4.

Transparency International, 2019. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.transparency.ee/cm/korruptsioon-ja-erasektor> [Kasutatud 12.01.2020]

Timonen, A., 2016. New media approaches to tackling match-fixing in Finnish football. Rmt: G. Sweeny, toim-d. *Global Corruption Report: Sport*. Abington: Routledge, pp. 262-263.

Trumpyte, R., 2016. The gap between sports institutions and the public will. Responses to match-fixing in Lithuania. Rmt: G. Sweeny, toim-d. *Global Corruption Report: Sport*. Abington: Routledge, pp. 250-252

Tõniste, T. 2019. *EOK usaldus suusatamise vastu on kadunud*. ERR. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://sport.err.ee/994814/toniste-eok-usaldus-suusatamise-vastu-on-kadunud> [Kasutatud 12.01.2020]

United Nations, 2004. *United Nations Convention against Corruption*. General Assembly resolution 58/4 of 31 October 2003. [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/Convention/08-50026_E.pdf [Kasutatud 12.01.2020]

United Nations Office on Drugs and Crime, 2016. *Resource Guide on Good Practices in the Investigation of Match-Fixing*. United Nations, New York. pp. 1-27. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.unodc.org/documents/corruption/Publications/2016/V1602591-RESOURCE_GUIDE_ON_GOOD_PRACTICES_IN_THE_INVESTIGATION_OF_MATCH-FIXING.pdf [Kasutatud 12.01.2020]

Vabariigi Valitsus (2016) RT II, 05.08.2016, 1.

Venemaa Föderatsiooni kriminaalkodeks, 2020, § 184. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://zakonbase.ru/ugolovnyj-kodeks/> [Kasutatud 02.02.2020]

Wrage, A., 2017. Foreword to the Symposium Issue: Corruption in International Sports, *Maryland Journal of International Law*, 32(1), pp. 1–3.

Waltz, K., 1979. *Theory of international politics*. New York: McGraw-Hill, pp. 89-114.

Warren, M. E. 2010. What Does Corruption Mean in a Democracy? Rmt: M. Johnston, toim. *Public sector corruption*. London. SAGE Publications, pp. 53-79

Whanneli, G., 1992. *Fields in Vision: Television Sport and Cultural Transformation*, Routledge, London, p.199.

Wheatcroft, G. 2003. *Le Tour: A History of the Tour De France*. London: Simon and Schuster, p.81.

World Bank.1997.*World Development Report*. Oxford University Press, Washington D.C, p. 102

Lisa 1. Ekspertintervjuude küsimused

Tabel. Ekspertintervjuude küsimused ja seotus uurimisküsimustega (autori koostatud)

Uurimisküsimus	Ekspertintervjuu küsimus
<p>3. Millised on peamised probleemid korruptsiooni ennetamisel ja tõkestamisel Eesti spordis?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kas Teie arvates on spordikorruptsioon (doping, kokkuleppemängud, altkäemaks, rahapesu, siseteabe väärkasutus, spordiametnike valimistulemustega manipuleerimine) Eesti spordis väike või pigem suur probleem? Palun põhjendage. 2. Millised spordialad Eestis on Teie arvates spordikorruptsioonile kõige vastuvõtlikumad? Palun põhjendage. 3. Mis Teie arvates põhjustab korruptiivset käitumist spordis? 4. Kuidas hindate spordikorruptsiooni alase teadlikkuse tõstmisele suunatud tegevusi (sportlaste, spordiametnike, spordijuhtide koolituste võimalusi, sagedust, süsteemset, kvaliteeti, lektorite saadavust jne) Eestis? 5. Kuidas hindate spordi rahastamist ja selle kasutamise kontrolli Eestis?
<p>2. Millised on õigusnormidest tulenevad võimalused ja kitsaskohad spordikorruptsiooni käsitlemisel?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 6. Kuidas Te hindate spordikorruptsiooni vähendamise seisukohast spordikorruptsiooni süütegusid (doping, kokkuleppemängud, altkäemaks, rahapesu, siseteabe väärkasutus, spordiametnike valimistulemustega manipuleerimist) reguleerivaid seadusi Eestis? Kas ja mis osas vajab see täiendamist? 7. Kas spordikorruptsiooni kriminaliseeritus Eestis on Teie arvates piisav? Palun põhjendage. 8. Kas Teie arvates on hetkel kehtival karistusmääradel ennetav mõju? Palun põhjendage. 9. Kas Teie arvates kriminaliseeritus ja rangemad karistused aitaksid ennetada korruptsiooni süütegusid spordis?
<p>3. Millised võimalused on korruptsiooni ennetamise ja tõkestamise tõhustamiseks spordis?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 10. Millised asutused peaksid tegelema spordikorruptsioonivastase võitlusega? 11. Milline on Teie hinnang spordikorruptsiooni vastaste tegevustega seotud asutuste tööülesannete jaotusele? Kas ja mida muudaksite? 12. Milline on Teie hinnang spordikorruptsiooni vastaste tegevustega seotud asutuste tööülesannete jaotusele? Kas ja mida muudaksite? 13. Kuidas asutused nendele pandud ülesannetega hakkama saavad? Palun põhjendage. 14. Kuidas Teie hinnangul on nendele pandud ülesannete täitmiseks ressursid tagatud? Palun põhjendage. 15. Millised (täiendavad)meetmed on Teie arvates vajalikud tõkestamiseks korruptsiooni Eesti spordis?